

Vladica Ilić
Aleksandar Trešnjev
Tea Gorjanc Prelević

KAZNENA POLITIKA U OBLASTI ZABRANE ZLOSTAVLJANJA U CRNOJ GORI

Finansirano
od strane Evropske
unije i Saveta Evrope



COUNCIL OF EUROPE



Implementirano
od strane Saveta Evrope

Biblioteka
Ljudska prava

29

Izdavač

Beogradski centar za ljudska prava
Kneza Miloša 4, Beograd
Telefon/fax +381 011 308 5328
e-mail: bgcentar@bgcentar.org.rs
www.bgcentar.org.rs

Za izdavača

Sonja Tošković

Autori

Vladica Ilić
Aleksandar Trešnjev
Tea Gorjanc Prelević

ISBN 978-86-7202-219-3

Tiraž

200 primeraka

Priprema i štampa

Dosije studio, Beograd

Ova analiza pripremljena je uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope. Stavovi izraženi u njoj ne predstavljaju nužno zvanične stavove Evropske unije ili Saveta Evrope.

Dozvoljena je reprodukcija izvoda (do 500 reči), osim za komercijalne svrhe, pod uslovom da je očuvan integritet teksta, da se izvod ne koristi izvan konteksta, da ne daje nepotpune informacije niti na neki drugi način dovodi čitaoca na pogrešne zaključke o njegovoj prirodi, obimu ili sadržaju teksta. Izvor teksta je uvek obavezno navesti na sledeći način: "© Savet Evrope, 2019". Sve druge zahteve za reprodukciju/prevod dela i celog teksta, treba uputiti na Directorate of Communications, Council of Europe (F-67075 Strasbourg Cedex ili na publishing@coe.int).

Svu ostalu korespondenciju koja se odnosi na ovu publikaciju treba uputiti na adresu: Directorate of Communications, Council of Europe (F-67075 Strasbourg Cedex ili na publishing@coe.int).

© Savjet Evrope, 2019. Sva prava zadržana. Licencirano Evropskoj uniji pod uslovima.

Vladica Ilić
Aleksandar Trešnjev
Tea Gorjanc Prelević

KAZNENA POLITIKA
U OBLASTI ZABRANE
ZLOSTAVLJANJA U CRNOJ GORI

Beograd

SADRŽAJ

LISTA SKRAĆENICA	7
PREDGOVOR	9
1. Prvi deo: MEĐUNARODNOPRAVNI OKVIR RELEVANTAN ZA SANKCIONISANJE DELA ZLOSTAVLJANJA U CRNOJ GORI	11
1.1. Potvrđeni međunarodni ugovori	11
1.2. Praksa nadzornih tela	13
1.2.1. Dužnost inkriminisanja dela zlostavljanja u krivičnom zakonodavstvu	13
1.2.2. Elementi dela zlostavljanja	15
1.2.2.1. Učešće predstavnika vlasti u izvršenju dela zlostavljanja	15
1.2.2.2. Radnja mučenja	18
1.2.2.3. Radnja nečovečnog postupanja i kažnjavanja	20
1.2.2.4. Radnja ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja	22
1.2.3. Kažnjivost pokušaja i drugih radnji koje predstavljaju saučesništvo ili sudelovanje u delima zlostavljanja	24
1.2.4. Zabrana propisivanja opravdavajućih okolnosti za izvršenje dela zlostavljanja	25
1.2.5. Sankcije za dela zlostavljanja	27
1.3. Aktuelne preporuke Komiteta protiv mučenja Crnoj Gori	31
2. Drugi deo: INKRIMINACIJE MUČENJA I RASPONI KAZNI U UPOREDNOM KRIVIČNOM PRAVU	33
3. Treći deo: REŠENJA KRIVIČNOG MATERIJALNOG ZAKONODAVSTAVA CRNE GORE RELEVANTNA ZA SANKCIONISANJE DELA ZLOSTAVLJANJA	39
3.1. Krivični zakonik Crne Gore	39
3.2. Analiza i nedostaci važećih rešenja	45

4. Četvrti deo: SANKCIONISANJE DELA ZLOSTAVLJANJA U AKTUELNOJ PRAKSI SUDOVA CRNE GORE	51
4.1. Opšti pregled	51
4.2. Izricanje uslovnih osuda i kazni rada u javnom interesu	53
4.3. Primena olakšavajućih i otežavajućih okolnosti	57
4.4. Sporazumi o priznanju krivice	60
4.5. Neujednačenost sudske prakse	61
4.6. Udaljenje iz službe i mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti	62
4.7. Efikasnost suđenja	62
5. Peti deo: ZAKLJUČCI I PREPORUKE	65
5.1. Zaključci	65
5.1.1. Nedostaci zakonskog okvira	65
5.1.2. Nedostaci u sudskoj praksi	66
5.2. Preporuke	67
5.2.1. Preporuke za unapređenje važećeg zakonskog okvira	67
5.2.2. Preporuke za unapređenje prakse sudova	68
5.2.3. Preporuke za Skupštinu i predsednika Crne Gore	69
PRILOG: Tabela pravnosnažno okončanih postupaka u Crnoj Gori (2013–2018)	73

LISTA SKRAĆENICA

- CAT Komitet protiv mučenja
- CCPR Komitet za ljudska prava
- CPT Evropski komitet za sprečavanje mučenja i nečovečnih ili ponižavajućih kazni ili postupaka
- ECHR Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda
- ECtHR Evropski sud za ljudska prava
- ICCPR Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima
- KZCG Krivični zakonik Crne Gore
- SRT Specijalni izvestilac za mučenje i drugo surovo, nečovečno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje
- UNCAT Konvencija protiv mučenja i drugih surovih, nečovečnih ili ponižavajućih kazni i postupaka

PREDGOVOR

Zabrana zlostavljanja, odnosno mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja, spada među malobrojne norme međunarodnog prava ljudskih prava koje su apsolutne i nederogabilne prirode. Moglo bi se bez ustručavanja kazati da je značaj ove zabrane civilizacijski, ali i sa žaljenjem primetiti da je do punog izražaja u međunarodnom pravu došla tek nakon užasa koji su se zbivali širom Evrope i sveta pred kraj prve polovine 20. veka. Uprkos izuzetnoj važnosti zabrane zlostavljanja, ljudsko dostojanstvo, odnosno fizički i psihički integritet pojedinaca i dalje bivaju vrlo često narušavani različitim nepočinstvima predstavnika vlasti koja ostaju u „tamnoj brojci kriminala“ ili bivaju neadekvatno sankcionisana. Prema nalazima međunarodnih tela i percepcijama građana, nekažnjivost zlostavljanja je prisutna u svim balkanskim državama. To je bio i osnovni razlog za sprovođenje istraživanja i izradu našeg rada o analizi kaznene politike u oblasti zlostavljanja u Crnoj Gori.

U prvom delu ovog rada izloženi su važeći međunarodni standardi ljudskih prava i praksa nadzornih tela u oblasti zabrane zlostavljanja i, u unutar nje, pitanju sankcionisanja ovih dela. Ovaj deo rada je pripremio Vladica Ilić, u saradnji sa Teom Gorjanc Prelević.

Čitaocima je u drugom delu ponuđen kraći uporednopravni prikaz kaznenih raspona za dela mučenja, pretežno u evropskim zemljama. Taj tekst su zajednički pripremili Tea Gorjanc Prelević i Vladica Ilić.

U trećem delu je izvršena analiza važećih rešenja krivičnog materijalnog zakonodavstva Crne Gore iz ugla međunarodnih standarda i prakse nadzornih tela. Tekst su pripremila sva tri autora, s tim što su prikaz važećih rešenja crnogorskog zakonodavstva pripremili Vladica Ilić i Tea Gorjanc Prelević, a njihovih nedostataka Vladica Ilić i Aleksandar Trešnjev.

U sledećem – četvrtom delu, data je analiza prakse sudova u Crnoj Gori u poslednjih šest godina u krivičnim postupcima vođenim protiv službenih lica za dela mučenja, zlostavljanja, iznuđivanja iskaza, lakih i teških telesnih povreda. Dragocen materijal za izradu ovog dela rada (kopije sudskih odluka) obezbedila je NVO Akcija za ljudska prava, a tekst je nastao zajedničkim radom autora pri čemu su najveći doprinos njegovom konačnom uobličenju dali Tea Gorjanc Prelević i Vladica Ilić.

U posljednjem – petom delu rada ponuđeni su zaključci sprovedenog istraživanja i preporuke koje bi mogle dovesti do unapređenja normativnog okvira u Crnoj Gori i prakse nadležnih organa u sankcionisanju dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja. Zaključke i preporuke formulisala su sva tri autora.

Rad autora je okončan jeseni 2019. godine, te je analizom obuhvaćeno zakonodavstvo Crne Gore do tog vremena.

Sprovođenje istraživanja i objavljivanje ovog rada omogućeno je kroz zajednički projekat Saveta Evrope i Evropske unije *Borba protiv zlostavljanja i nekažnjivosti i jačanje primene prakse Evropskog suda za ljudska prava na nacionalnom nivou*, koji se sprovodi u Crnoj Gori.

Autori

Prvi deo

MEĐUNARODNOPRAVNI OKVIR RELEVANTAN ZA SANKCIONISANJE DELA ZLOSTAVLJANJA U CRNOJ GORI

1.1. Potvrđeni međunarodni ugovori

Crna Gora je država ugovornica najvažnijih međunarodnih ugovora koji zabranjuju mučenje, surovo, nečovečno i ponižavajuće postupanje i kažnjavanje i koji predviđaju obaveze država koje bi trebalo da dovedu do sprečavanja ovih oblika nedozvoljenog ponašanja. Prema Ustavu Crne Gore,¹ potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni su deo unutrašnjeg pravnog poretka, imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primenjuju kad odnose uređuju drukčije od unutrašnjeg zakonodavstva (član 9).

Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda od 1950. godine (ECHR)² određeno je da niko neće biti podvrgnut mučenju, nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju (član 3) i da države ugovornice jemče prava i slobode utvrđene tom konvencijom svim licima u svojoj nadležnosti (član 1). ECHR jemči i da države ugovornice ne mogu odstupiti od zabrane zlostavljanja iz člana 3 u doba rata ili druge javne opasnosti koja pretila opstanku nacije (član 15).³

1 *Službeni list Crne Gore*, br. 1/2007 i 38/2013 – Amandmani I–XVI.

2 Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, izmenjene u skladu sa Protokolom broj 11, Protokola uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Protokola broj 4 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kojim se obezbeđuju izvesna prava i slobode koji nisu uključeni u Konvenciju i Prvi Protokol uz nju, Protokola broj 6 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne, Protokola broj 7 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Protokola broj 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Protokola broj 13 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne u svim okolnostima, *Službeni list SCG – Međunarodni ugovori*, br. 9/2003 i 5/2005.

3 U ovom radu, izraz *zlostavljanje* se koristi kao zajednički da označi mučenje, surovo, nečovečno i ponižavajuće postupanje i kažnjavanje.

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima od 1966. godine (ICCPR)⁴ takođe garantuje da niko ne može biti podvrgnut mučenju niti surovom, nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju i da je zabranjeno podvrgavanje nekog lica medicinskim ili naučnim ogledima bez njegovog slobodnog pristanka (član 7). ICCPR posebno propisuje obavezu da se sa svakim licem lišenim slobode postupaju humano i uz poštovanje dostojanstva ličnosti (član 10, stav 1). Države ugovornice su obavezane da poštuju i štite prava priznata ICCPR svim licima koja se nalaze na njihovoj teritoriji i potpadaju pod njihovu vlast bez diskriminacije (član 2), a odstupanje od zabrane zlostavljanja iz člana 7 ICCPR nije dozvoljeno ni u doba kada opstanak nacije ugrozi izvanredna javna opasnost (član 4).

S pozivanjem na član 7 ICCPR, 1984. godine je usvojena Konvencija protiv mučenja i drugih surovih, nečovečnih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja (UNCAT),⁵ u cilju da se – kako to stoji u preambuli – borba protiv mučenja i drugih surovih, nečovečnih ili ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja učini delotvornijom širom sveta. Ova konvencija nameće niz obaveza državama ugovornicama, među kojima i obavezu da se svi akti mučenja, pokušaji izvršenja akata mučenja i sve radnje koje predstavljaju saučesništvo ili sudelovanje u ovim aktima smatraju prestupima po njihovim nacionalnim krivičnim zakonodavstvima (član 4, stav 1), kao i da budu kažnjivi odgovarajućim kaznama koje uzimaju u obzir njihovu tešku prirodu (član 4, stav 2).⁶ UNCAT takođe određuje da će države ugovornice preduzimati delotvorne zakonske, administrativne, sudske ili druge mere kako bi sprečile izvršenje akata mučenja na teritoriji pod njenom jurisdikcijom i da se nijedna izuzetna okolnost, bilo da se radi o ratnom stanju ili opasnosti od rata, unutrašnjoj političkoj nestabilnosti ili bilo kom drugom vanrednom stanju, ne može koristiti kao opravdanje za mučenje, uključujući i naredbu pretpostavljenog ili organa javne vlasti (član 2).

Definicija mučenja je sadržana u članu 1 UNCAT. Njome je određeno da se mučenjem smatra svaki akt kojim se nekom licu namerno nanose veliki bolovi ili patnje, bilo fizičke ili duševne, s ciljem da se od tog ili trećeg lica dobije

4 Zakon o ratifikaciji Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, *Službeni list SFRJ*, br. 7/1971.

5 Zakon o ratifikaciji Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka, *Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 9/1991.

6 U zvaničnom prevodu teksta Konvencije na srpskohrvatski jezik za prevod predikata iz člana 4, stava 1 (*shall ensure*) je upotrebljen glagol *nastojati*: „Svaka država članica *nastoji* da se prema njenom krivičnom pravu sva akta torture smatraju krivičnim delima.“ Ovaj prevod nije odgovarajući, jer glagol *nastojati* odražava volju, nameru, težnju, a ne obavezu ustanovljenu ovom odredbom Konvencije. Zbog znatnih nedostataka zvaničnog prevoda UNCAT, Beogradski centar za ljudska prava je 2005. godine objavio svoj prevod. Videti: *Univerzalni dokumenti o ljudskim pravima*, Beogradski centar za ljudska prava, 2005, str. 217.

kakvo obaveštenje ili priznanje, da se to lice kazni za delo koje je ono ili neko treće lice učinilo, ili se sumnja da ga je učinilo, da se to lice ili neko treće lice zastraši ili da se na njega izvrši pritisak, ili iz bilo koje druge pobude zasnovane na bilo kom obliku diskriminacije, ako taj bol ili te patnje nanosi javni službenik ili neko drugo lice koje deluje u službenom svojstvu, ili se ta dela čine uz podstrek ili izričit ili prećutni pristanak tih lica. Istim članom UNCAT je određeno da mučenje ne predstavljaju bolovi ili patnje koji proizlaze iz zakonitih sankcija, koji su neodvojivi od njih ili su njima izazvani.

Prema UNCAT, države ugovornice su obavezne i da preduzimaju mere da spreče druga dela surovog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja koja ne predstavljaju dela mučenja definisana članom 1, ako ta dela vrši neki javni službenik ili neko drugo lice koje deluje u službenom svojstvu, ili se ta dela čine uz podstrek ili izričit ili prećutni pristanak tih lica (član 16). Kao ni drugi međunarodni ugovori, UNCAT ne određuje sadržaj pojmova surovog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.

1.2. Praksa nadzornih tela

1.2.1. Dužnost inkriminisanja dela zlostavljanja u krivičnom zakonodavstvu

Nadzirući ispunjavanje obaveza koje proističu iz člana 4 UNCAT od strane država ugovornica, Komitet protiv mučenja (CAT) na prvom mestu proverava da li su zakonski opisi krivičnih dela kojima se na nacionalnom nivou inkriminiše mučenje u svemu saglasni sa definicijom mučenja iz člana 1 (u pogledu radnje izvršenja, oblika krivice, namere ili pobude zbog koje je delo učinjeno i svojstva izvršioca ili saučesnika). CAT ne zahteva od država ugovornica da u nacionalna krivična zakonodavstva doslovno reprodukuju definiciju mučenja iz člana 1 UNCAT, već da zakonskim opisom inkriminacije mučenja obuhvate sve njene elemente.⁷ CAT smatra da neslaganja između definicije mučenja iz člana 1 UNCAT i one koja je inkorporisana u nacionalno zakonodavstvo stvaraju stvarne ili potencijalne „rupe koje omogućuju nekažnjivost“. S druge strane, on priznaje da šire definicije mučenja u nacionalnom krivičnom zakonodavstvu mogu doprineti sveobuhvatnijem ostvarivanju ciljeva UNCAT, sve dok sadrže sve elemente i primenjuju se u skladu sa standardima UNCAT.⁸

7 Među brojnim primerima, videti: CAT/C/FRA/CO/3, § 5; CAT/C/AND/CO/1, § 6; CAT/C/LTU/CO/3, § 7; CAT/C/MNE/CO/2, § 6.

8 CAT, *Opšti komentar br. 2: Primena člana 2. od strane država ugovornica*, 2008: CAT/C/GC/2, § 9.

Stav je CAT da države ugovornice treba da definišu krivično delo mučenja kao posebno krivično delo u svojim krivičnim zakonodavstvima,⁹ jer bi se time adekvatnije ostvario cilj UNCAT. Izdvajanjem ovog krivičnog dela kao posebnog bi se, po oceni CAT, očiglednije istakla potreba za propisivanjem kazni koje uzimaju u obzir tešku prirodu mučenja, pojačao odvrćajući efekat zabrane mučenja, povećale mogućnosti nadležnih da prate raširenost pojave mučenja i osnažila javnost da prati i kritikuje činjenja i propuštanja države ako smatra da su nesaglasna sa UNCAT.¹⁰

Iako tekst UNCAT ne sadrži obavezu za države ugovornice da kao kažnjiva predvide dela surovog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja koja ne predstavljaju dela mučenja definisana u članu 1,¹¹ danas je to zahtev svih nadzornih tela.¹² Evropski sud za ljudska prava (ECtHR) je u mnogim presudama podvukao da u slučaju kada neko lice tvrdi da je pretrpelo tretman suprotan članu 3 ECHR od strane policije ili drugih agenata države, ta odredba, dovedena u vezu s opštom dužnošću država ugovornica da osiguraju svima u okviru svoje nadležnosti prava i slobode definisane u ECHR (član 1), podrazumeva postojanje delotvorne službene istrage koja, *inter alia*, treba da bude takva da može da dovede do identifikacije i kažnjavanja odgovornih.¹³ ECtHR redovno podvlači da član 3 ECHR štiti jednu od osnovnih vrednosti demokratskog društva¹⁴ i da domaće pravosudne vlasti ni u kom slučaju ne smeju da dozvole da nanesene fizičke ili psihičke patnje ostanu nekažnjene, jer je to od suštinskog značaja za održavanje poverenja javnosti, za vladavinu prava i sprečavanje bilo kakvog utiska o tome da vlast toleriše nezakonite radnje ili da u njima učestvuje.¹⁵

9 Videti npr.: CAT/C/POL/CO/5–6, § 7; CAT/C/LVA/CO/3–5, § 8; CAT/C/LTU/CO/3, § 8.

10 CAT/C/GC/2, § 11. U literaturi se kao koristan razlog za izdvajanje krivičnog dela mučenja kao posebno dela ističe obaveza države da za inkriminaciju mučenja uspostavi princip *aut dedere aut iudicare*. Tako: Lene Wendland, *A Handbook on State Obligations under the UN Convention against Torture*, Association for the Prevention of Torture, Geneva, 2002, p. 36; Isto: Manfred Nowak, Elizabeth McArthur, *The United Nations Convention Against Torture – A Commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2008, str. 234.

11 Odvajanje mučenja, s jedne strane, i drugih oblika zlostavljanja, s druge, u tekstu UNCAT nije slučajno učinjeno, jer su njeni pisci želeli da pojedine obaveze država ugovornica rezervišu isključivo za akte mučenja. *Ibid.*, str. 229–230.

12 Za CAT videti npr.: CAT/C/CR/30/6, § 7.

13 *Labita v. Italy* (ECtHR), br. predstavke 26772/95, presuda od 6. aprila 2000, § 131; *Ateşoğlu v. Turkey* (ECtHR), br. predstavke 53645/10, presuda od 20. januara 2015, § 23.

14 Videti npr.: *Gäfgen v. Germany* (ECtHR), br. predstavke 22978/05, presuda od 1. juna 2010, § 87.

15 *Okkali v. Turkey* (ECtHR), br. predstavke 52067/99, presuda od 17. oktobra 2006, § 65; *Cestaro v. Italy* (ECtHR), br. predstavke 6884/11, presuda od 7. aprila 2015, § 206; *Ateşoğlu v. Turkey*, § 23. U literaturi se ističe da se obaveza krivičnogpravnog inkriminisanja blažih oblika zlostavljanja prevashodno odnosi na umišljajna (i namerna) takva dela. Videti: Erik Svaniidze and Graham Smith, *Training Manual on the Prohibition of Torture and Inhuman*

1.2.2. Elementi dela zlostavljanja

1.2.2.1. Učešće predstavnika vlasti u izvršenju dela zlostavljanja

Prema definicijama karakterističnim za međunarodno pravo ljudskih prava, dela zlostavljanja su ona akatakovanja na dostojanstvo pojedinca i njegov fizički i psihički integritet koja se mogu pripisati državi, bilo zato što ih neposredno vrše njeni službenici, bilo zbog toga što su oni na drugi način uključeni u njihovo izvršenje. Tako eksplicitno stoji u članu 1 UNCAT koji definiše mučenje za potrebe te konvencije: ono postoji kad radnju mučenja preuzima javni službenik ili neko drugo lice koje deluje u službenom svojstvu, ili kad se radnja mučenja vrši uz podstrek ili izričit ili prećutni pristanak tih lica.¹⁶ U relevantnoj literaturi se pojmovi surovog, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja takođe određuju kao dela javnih službenika ili lica koja deluju u službenom svojstvu, odnosno kao dela koja su izvršena uz njihov podstrek ili izričit ili prećutni pristanak.¹⁷ U skladu sa ovakvim poimanjem dela mučenja i drugih oblika

and Degrading Treatment and Punishment, Horizontal Facility for Western Balkans and Turkey, European Union and Council of Europe, str. 108.

16 Tokom uobličavanja teksta UNCAT, delegacije nekoliko budućih država ugovornica su predlagale proširenje definicije i na tzv. nedržavne aktere. S druge strane, delegacije drugih država su institirale na znatno užoj definiciji, usredsređenoj na državu, odnosno njene službenike. Kada je Radna grupa ponudila kompromisno rešenje koje je proširivalo odgovornost države u slučajevima saglašavanja javnih (državnih) službenika sa aktima mučenja, kao sporno se postavilo pitanje sadržaja pojma javnog službenika (*public official*). Na predlog delegacije Austrije, koja je kao i delegacija Nemačke smatrala da u članu 1 UNCAT treba izjednačiti javne službenike sa onima koji sprovode vlast nad drugima i čija je vlast uporediva sa vladinom, u definiciju mučenja su dodata i „lica koja deluju u službenom svojstvu“. Veruje se da se tada prevashodno mislilo na pobunjeničke i gerilske grupe ili zaraćene frakcije koje *de facto* sprovode vlast u određenim regijama. Više: Manfred Nowak, Elizabeth McArthur, *op. cit.*, str. 77–79. Kasnije je u svojoj praksi i CAT potvrdio da ove grupe potpadaju pod odrednicu „javnog službenika ili lica koje deluje u službenom svojstvu“. Tako u: *Elmi v. Australia*, CAT/C/22/D/120/1998, §§ 6.5–6.7. Ponekad se za pomenute grupe kaže da deluju u kvazizvaničnom (*quasi-official*) svojstvu. Videti: *Not only the State: Torture by Non-State Actors*, REDRESS, London, 2006, str. 18 (dostupno na: <https://redress.org/wp-content/uploads/2018/01/JUNE-Non-State-Actors-9-June-Final.pdf>, pristupljeno 29. jula 2019).

17 Tako npr.: Manfred Nowak, Elizabeth McArthur, *op. cit.*, str. 558. Čitanjem UNCAT bi se, doduše, mogao izvesti i drugačiji (jezički) zaključak. Dok je u članu 1 nedvosmisleno određeno da nema mučenja bez učešća javnog službenika ili lica koje deluje u službenom svojstvu u njegovom izvršenju, iz formulacije člana 16 UNCAT proizlazi da države ugovornice imaju obavezu da preduzimaju mere da spreče dela surovog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (samo) kad su ta dela izvršena od strane javnog službenika ili lica koje deluje u službenom svojstvu ili uz njihovo učešće. Moglo bi se, implicitno, shvatiti da dela pomenuta u članu 16 UNCAT mogu, inače, biti izvršena od strane bilo kojeg lica – nezavisno od učešća predstavnika javnih vlasti. U prilog takvom širem definisanju zlostavljanja i njegovih oblika na ruku ide i terminologija u odlukama ECtHR, koji pri

zlostavljanja bi se mogao formulirati stav da države ugovornice UNCAT treba da odvoje inkriminacije ovih dela u krivičnom zakonodavstvu od dela nasilja nedržavnih subjekata koja se vrše bez učešća javnih službenika i lica koja deluju u službenom svojstvu (bez učešća države).¹⁸

UNCAT, kao ni drugi međunarodni ugovori, ne određuje sadržaj i obim pojmova javnog službenika i lica koje deluje u službenom svojstvu. Bez obzira na to, CAT redovno vodi računa o ovom elementu definicije iz člana 1 UNCAT razmatrajući izveštaje država ugovornica, te je u više navrata izražavao zabrinutost što krivična zakonodavstva pojedinih država ugovornica pojam javnog službenika određuju na uži način od onog koji zahteva UNCAT.¹⁹

Stav CAT o tome koja lica treba smatrati javnim službenicima i licima koja deluju u službenom svojstvu mogao bi se nazreti iz dela Opšteg komentara br. 2 o primeni člana 2 UNCAT od strane država ugovornica, u kojem stoji: „Države snose međunarodnu odgovornost za činjenja i propuste svojih službenika i drugih privatnih aktera, uključujući agente, kao i lica koja deluju u službenom svojstvu ili deluju u ime države, u saradnji sa državom, pod njenim vođstvom ili kontrolom, ili kojima su poverena javna ovlašćenja. Shodno tome, svaka država ugovornica treba da zabrani, spreči i obešteti mučenje i zlostavljanje u svim kontekstima pritvaranja ili kontrole, na primer u zatvorima, bolnicama, školama, ustanovama koje se bave brigom o deci, starima, licima sa mentalnim smetnjama ili fizičkim invaliditetom, u vojnoj službi i drugim institucijama, kao i u kontekstima u kojima propust države da interveniše ohrabruje ili povećava opasnost od nanošenja štete. [...] Na primer, kad su ustanove detencije u privatnom vlasništvu ili imaju privatno rukovodstvo, CAT smatra da osoblje postupa u službenom svojstvu zbog svoje odgovornosti za obavljanje funkcija države, bez isključivanja obaveze javnih službenika da nadgledaju i preduzimaju sve delotvorne mere za sprečavanje mučenja i zlostavljanja.“²⁰ Slično proizlazi i iz prakse ECtHR: zlostavljanje postoji ne samo kad ga vrši državni službenik (npr. policijski službenik), već i drugi „agent države“.²¹

ispitivanju ispunjenja pozitivnih obaveza država ugovornica ECHR termin „zlostavljanje“ koristi i za označavanje akata narušavanja ljudskog dostojanstva i fizičkog i psihičkog integriteta izvršenih od strane nedržavnih aktera, bez učešća javnih službenika. Videti, npr. u: *Milanović v. Serbia* (ECtHR), br. predstavke 44614/07, presuda od 14. decembra 2010, §§ 83–85. O različitoj upotrebi pojma mučenja u međunarodnom pravu i njegovom širem obimu u međunarodnom humanitarnom i međunarodnom krivičnom pravu, videti: *Not only the State: Torture by Non-State Actors*, str. 16 i dalje.

18 Takav stav je CAT eksplicitno izneo 2006. godine u pogledu inkriminacije mučenja. Videti: CAT/C/FRA/CO/3, § 5. Uporediti sa stavom tog tela od 2003. godine: CAT/C/CR/30/6, § 6.

19 Npr.: CAT/C/THA/CO/1, § 9.

20 CAT/C/GC/2, §§ 15, 17.

21 Među brojnim presudama videti npr.: *Labita v. Italy*, § 131; *Okkali v. Turkey*, § 65.

Kao što je već rečeno, sem u slučaju neposrednog izvršenja dela mučenja ili nekog drugog oblika zlostavljanja od strane javnog službenika ili lica koje deluje u službenom svojstvu, ta dela postoje i ako je neko od ovih lica drugom radnjom doprinelo izvršenju tih dela od strane trećih lica (nedržavnih aktera). U te radnje nesumnjivo spadaju podstrekavanje i davanje izričitog ili prećutnog pristanka na zlostavljanje, koji su pomenuti u UNCAT. Podstrekavanje (*instigation*) obuhvata različite oblike izazivanja ili učvršćivanja volje drugog lica (navođenje, podsticanje, nagovaranje i sl.) ili posredovanje u izvršenju akta mučenja, i podrazumeva direktan ili indirektan angažman službenog lica ili lica koje deluje u službenom svojstvu u izvršenju akta mučenja.²² S druge strane, izričit i prećutni pristanak, tj. saglasnost, mnogo su šireg značenja i moguće ih je tumačiti tako da obuhvate širok spektar radnji određenih lica koja nemaju službeni status ako država – preko svojih agenata – na bilo koji način dozvoljava da se otpočne ili nastavi sa njihovim vršenjem.²³

Prema CAT, kada državni organi ili drugi koji deluju u službenom svojstvu znaju ili imaju razumne osnove da veruju da se dela mučenja ili drugih oblika zlostavljanja vrše od strane tzv. nedržavnih aktera, pa ne preduzmu dužne mere da takva dela spreče, istraže ili procesuiraju i kazne njihove aktere u skladu sa odredbama UNCAT, država snosi odgovornost i njene službenike treba smatrati izvršiocima, saučesnicima ili na drugi način odgovornima po UNCAT za saglašavanje sa tim nedozvoljenim delima, jer ravnodušnost i neaktivnost države predstavljaju vid ohrabrenja, odnosno *de facto* dozvolu.²⁴ Ovaj stav CAT smatra primenjivim i na propuste država ugovornica da spreče i zaštite žrtve od rodno zasnovanog nasilja, silovanja, nasilja u porodici i trgovine ljudima,²⁵ kao i na situacije u kojima se neko lice šalje u pritvor ili pod kontrolu lica ili ustanove za koju se zna da je bila umešana u mučenje ili zlostavljanje, ili da nije primenila adekvatne zaštitne mere.²⁶

Na istom stanovištu stoji i ECtHR, koji ukazuje da postoji obaveza država ugovornica da preduzimaju osmišljene mere u cilju obezbeđenja toga da lica u njihovoj nadležnosti ne budu podvrgnuta mučenju, nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju od strane privatnih lica, da se ove mere moraju posebno odnositi na decu i druga ugrožena lica, kako bi se sprečilo zlostavljanje s kojim su vlasti bile upoznate ili je trebalo da budu upoznate.²⁷

22 Manfred Nowak, Elizabeth McArtur, *op. cit.*, str. 78.

23 *Ibid.*

24 Tako: CAT/C/GC/2, § 18. Uporediti: *Hajrizi Džemajl et al. v. Yugoslavia*, CAT/C/29/D/161/2000, odluka od 2. decembra 2002, § 9.2.

25 CAT/C/GC/2, § 18.

26 *Ibid.*, § 19.

27 *97 Members of the Gldani Congregation of Jehovah's Witnesses and 4 Others v. Georgia* (ECtHR), br. predstavke 71156/01, presuda od 3. maja 2007, §§ 96–97.

1.2.2.2. Radnja mučenja

Ponašanje kojim se narušava fizički ili psihički integritet nekog lica mora imati „minimalni stepen ozbiljnosti“ da bi se moglo smatrati aktom zlostavljanja koje zabranjuju međunarodni ugovori. Zlostavljanje neće postojati ako se određenim tretmanom ili kaznom ne nanose veća patnja ili poniženje od neizbežnih za određeni oblik zakonitog postupanja ili kažnjavanja.²⁸

Procena toga da li jedan akt narušavanja fizičkog ili psihičkog integriteta zadovoljava navedeni uslov zavisi od okolnosti slučaja – dužine trajanja tog akta, njegovih fizičkih ili duševnih efekata na žrtvu, pola, uzrasta, zdravstvenog stanja i pripadnosti žrtve nekoj grupi, itd.²⁹ Kad zabranjeno ponašanje zadovolji uslove da se smatra aktom zlostavljanja, bliže određivanje da li ono predstavlja mučenje, nečovečno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje je takođe bazirano na oceni njegove ozbiljnosti, tj. težine.³⁰

Najteži i jedini definisani oblik zlostavljanja u međunarodnim ugovorima je mučenje (tortura). Radnja izvršenja akta mučenja sastoji se u nanošenju drugome velikih fizičkih ili duševnih bolova ili patnji. U svojoj praksi, CAT, ECtHR i Specijalni izvestilac za mučenje i drugo surovo, nečovečno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje (SRT) su mnogobrojne i raznovrsne radnje nasilja smatrali podobnim da kod žrtve prouzrokuju velike fizičke ili duševne bolove ili patnje, potrebne za kvalifikaciju dela kao mučenja. To su, na primer: nanošenje udaraca po telu pendrecima, čeličnim kablovima, gumenom ili bejzbol palicom, zabijanje vrućih igala pod nokte, primoravanje žrtve da naga duže vreme boravi na vrlo niskoj temperaturi, uskraćivanje sna, vode ili hrane, vezivanje u bolnom položaju, naročito „palestinsko vešanje“, korišćenje elektrošokova,³¹ spaljivanje kose i kože, simuliranje streljanja, gušenja ili davljenja, udaranje po bubrezima, udaranje po tabanima („falaka“), pretnje žrtvi da će ona ili član njene porodice biti ubijen ili mučen,³² ubrizgavanje psihoak-

28 *Labita v. Italy*, § 120; *Kopylov v. Russia* (ECtHR), br. predstavke 3933/04, presuda od 29. jula 2010, § 123; *Chember v. Russia* (ECtHR), br. predstavke 7188/03, presuda od 3. jula 2008, § 49.

29 *Gäfgen v. Germany*, § 88; *Habimi and Others v. Serbia* (ECtHR), br. predstavke 19072/08, presuda od 3. juna 2014, § 85; *Sevtaş Veznedaroğlu v. Turkey* (ECtHR), br. predstavke 32357/96, presuda od 11. aprila 2000, § 29.

30 Često se u literaturi ističe da je svaki akt mučenja ujedno nečovečan i ponižavajući, kao i da je svaki nečovečan akt ujedno i ponižavajući. Debra Long, *Guide to Jurisprudence on Torture and Ill-treatment – Article 3 of the European Convention for the Protection of Human Rights*, Association for the Prevention of Torture, Geneva, 2002, str. 13–14.

31 Videti: *Polonskiy v. Russia* (ECtHR), br. predstavke 30033/05, presuda od 19. marta 2009, § 124. U ovom slučaju ECtHR je zbog primene elektrošokova u cilju iznuđivanja priznanja utvrdio mučenje iako nije došlo do trajnijeg oštećenja zdravlja žrtve.

32 Videti, npr.: *Afet Süreyya Eren v. Turkey* (ECtHR), br. predstavke 36617/07, presuda od 20. oktobra 2015, §§ 27–36.

tivnih supstanci itd.³³ Takođe, silovanje ili nedozvoljene polne radnje izvršene, u skladu s definicijom mučenja, u nedozvoljenom cilju ili iz bilo koje druge pobude zasnovane na bilo kom obliku diskriminacije, smatraju se mučenjem.³⁴

Za ocenu stepena pretrpljenog fizičkog ili duševnog bola ili patnji uzimaju se u obzir lična svojstva žrtve, kao što su pol, uzrast, zdravstveno stanje, invaliditet, pripadnost određenoj grupi i slično, kao i druge okolnosti slučaja.³⁵ Iz prakse nadzornih tela proizlazi i da se određene blaže forme nasilja, koje pojedinačno ne predstavljaju radnje mučenja, dugotrajnom ili kumulativnom primenom mogu prerasti, tj. smatrati se velikim fizičkim ili duševnim bolovima ili patnjama.³⁶ Taj stav je nesporan i u literaturi.³⁷ CAT i ECtHR takođe smatraju da veliki fizički ili duševni bolovi, da bi se smatrali mučenjem, ne moraju nužno da dovedu do dugoročnog oštećenja zdravlja žrtve, fizičkog ili mentalnog.³⁸

Mučenje može biti učinjeno i nečinjenjem, odnosno propuštanjem dužnog činjenja (recimo, nedavanjem vode ili hrane licu lišenom slobode, ili neobezbeđivanjem neophodnog medicinskog tretmana ili nespriječavanjem trećih lica da izvrše mučenje).³⁹

ECtHR je nekoliko puta u svojoj praksi naglašavao da određeni akti koji su ranije bili smatrani kao nečovečni ili ponižavajući mogu ubuduće biti kvalifikovani drukčije, npr. kao radnje mučenja, jer je Konvencija „živi organizam koji se ima tumačiti u svetlu sadašnjih uslova“ i da sve viši standardi u oblasti zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda neizbežno zahtevaju da se zauzme

33 Najveći broj ovih radnji je bio pobrojan još u starijem izveštaju SRT: E/CN.4/1986/15, § 119.

34 Tako u: *Aydın v. Turkey* (ECtHR), br. predstavke 23178/94, presuda od 25. septembra 1997, §§ 83–86; *Maslova and Nalbandov v. Russia* (ECtHR), br. predstavke 839/02, presuda od 24. januara 2008, §§ 106–108.

35 *Selmouni v. France* (ECtHR), br. predstavke 25803/94, presuda od 28. jula 1999, §§ 100–101; *Tigran Ayrapetyan v. Russia* (ECtHR), br. predstavke 75472/01, presuda od 16. septembra 2010, § 77; Isto: izveštaj SRT, A/72/178, § 28; U literaturi, npr.: Aisling Reidy, *The prohibition of torture – A guide to the implementation of Article 3 of the European Convention of Human Rights*, Human rights handbooks, No. 6, Strasbourg, 2003, str. 12.

36 *Selmouni v. France*, § 100.

37 Lene Wendland, *op. cit.*, str. 24–25.

38 *Polonskiy v. Russia*, § 124; CAT/C/USA/CO/2, § 13; CAT/C/MDV/CO/1, §§ 19–20.

39 Manfred Nowak, Elizabeth McArtur, *op. cit.*, str. 66. Isto: Izveštaj SRT, A/HRC/37/50, § 12. To eksplicitno navodi i CAT, određujući pojam žrtve u Opštem komentaru br. 3 o primeni člana 14. od strane država ugovornica (CAT/C/GC/3, §§ 3, 23 i 37). U slučaju *Hajrizi Džemajl et al. v. Yugoslavia*, CAT je utvrdio da je država prekršila međunarodne obaveze iz UNCAT iako njeni službenici nisu neposredno izvršili zlostavljanje, nego su trećim licima „prećutno odobrili“ da ga izvrše. Videti: *Hajrizi Džemajl et al. v. Yugoslavia*, § 9.2. Isto: *Besim Osmani v. Serbia*, CAT/C/42/D/261/2005, odluka od 25. maja 2009, §§ 10.4–10.6.

čvršći stav prilikom utvrđivanja kršenja fundamentalnih vrednosti svakog demokratskog društva.⁴⁰

Radnja mučenja se uvek vrši namerno, u cilju da se od nekog lica pribavi kakvo obaveštenje ili priznanje, da se ono kazni za delo koje je ono ili neko treće lice učinilo, ili se sumnja da ga je učinilo, da se to lice ili neko treće lice zastraši ili da se na njega izvrši pritisak, ili se vrši iz pobude zasnovane na bilo kom obliku diskriminacije. Lista namera i pobuda data u članu 1 UNCAT nije zaključena i države ugovornice su slobodne da je proširuju u svojim zakonima.⁴¹ Utvrđivanje postojanja namere ili pobude kod učinioca zbog koje su nekom licu naneti veliki fizički ili duševni bolovi ili patnje ne podrazumeva „istragu unutrašnje motivacije“, već se procenjuje na osnovu objektivnih okolnosti.⁴² U karakterističnom slučaju prebijanja osuđenog zato što nije blagovremeno postupio po naređenju stražara da napusti ćeliju, ECtHR je našao da se radilo o mučenju. Pored činjenice je došlo do naprsnuća slezine žrtve, ECtHR je posebno uzeo u obzir okolnost da se prebijanje nastavilo i pošto je zatvorenik postupio po naređenju i čak nakon što je pao na pod, zaključivši da su zatvorski stražari pribegli nasilju da bi kaznili zatvorenika i u nameri da kod njega izazovu osećaj straha i poniženja i slome njegov fizički ili moralni otpor.⁴³

1.2.2.3. Radnja nečovečnog postupanja i kažnjavanja

Iako predstavlja blaži oblik zlostavljanja u odnosu na mučenje, nečovečno postupanje ili kažnjavanje – isto kao i mučenje – podrazumeva nanošenje težih fizičkih ili duševnih bolova ili patnji drugome.⁴⁴ Prema jednom stavu ECtHR, nečovečno je ono postupanje koje je umišljajno, koje traje satima i koje uzrokuje telesne povrede ili intenzivne fizičke i mentalne patnje⁴⁵ koje nisu dosegle veoma visok intenzitet za kvalifikaciju dela kao mučenja.⁴⁶ ECtHR naglašava da je pro-

40 *Selmouni v. France*, § 101. O razlikama u praksi CAT i ECtHR videti iscrpno u: Nikola Kovačević, Radmila Dragičević Dičić, Gordana Jekić Bradajić, Jugoslav Tintor, *Zabrana zlostavljanja*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2017, str. 22–33. Isto: Radmila Dragičević Dičić, Ivan Janković, Vesna Petrović, *Sprečavanje i kažnjavanje mučenja i drugih oblika zlostavljanja – Priručnik za sudije i tužioce*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2011, str. 55–57.

41 *Guide on anti-torture legislation*, Association for the Prevention of Torture & Convention against Torture Initiative, Geneva, 2016, str. 14.

42 CAT/C/GC/2, § 9.

43 *Vladimir Romanov v. Russia* (ECtHR), br. predstavke 41461/02, presuda od 24. jula 2008, § 70.

44 Smatra se da ne postoje jasni pravni kriterijumi za razlikovanje surovog (*cruel*) od nečovečnog (*inhuman*) postupanja. Tako: Manfred Nowak, Elizabeth McArthur, *op. cit.*, str. 558.

45 *Labita v. Italy*, § 120; *Kopylov v. Russia*, § 123.

46 ECtHR često navodi da u cilju ispitivanja da li određeni oblik zlostavljanja treba klasifikovati kao mučenje treba uzeti u obzir razliku koja je sadržana u članu 3 ECHR između

cena težine zlostavljanja relativan pojam koji zavisi od okolnosti slučaja i ličnih svojstava žrtve, kao što su uzrast, pol, zdravstveno stanje itd.⁴⁷ Iako najteži oblici nečovečnog postupanja ili kažnjavanja (koji se graniče sa mučenjem) mogu obuhvatiti i iznuđivanje iskaza,⁴⁸ ono veoma često predstavlja rezultat nesrazmerne upotrebe sile,⁴⁹ nezavisno od toga da li je ona u početku korišćena zakonito (opravdano i srazmerno).⁵⁰

Za razliku od ECtHR koji mučenje od nečovečnog postupanja češće razlikuje po ozbiljnosti (intenzitetu) nanetih fizičkih ili duševnih bolova ili patnji,⁵¹ CAT i SRT kao graničnik obično uzimaju (ne)usmerenost radnje kojom su naneti teški fizički ili duševni bolovi ili patnje na neki zabranjeni cilj.⁵² Shodno tom kriterijumu, teže fizičke povrede ili duševne bolove prouzrokovane u cilju iznude priznanja, kažnjavanja, zastrašivanja itd. redovno bi trebalo kvalifikovati kao mučenje, dok pod pojmove nečovečnog postupanja ili kažnjavanja treba podvoditi situacije u kojima su teži fizički ili duševni bolovi ili patnje proizašli iz prekomerne upotrebe sile službenika, bez posebne namere i cilja.⁵³

Radnja nečovečnog postupanja ili kažnjavanja može se sastojati i u nečinjenju.⁵⁴ U pomenutom slučaju *Hajrizi Džemajl et al. v. Yugoslavia*, CAT je utvrdio da su policijski službenici propuštanjem da spreče paljenje romskog naselja u Danilovgradu prećutno odobrili surovo, nečovečno i ponižavajuće postupanje

tog pojma i pojma nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja, te da se „čini da je postojala namera da Konvencija treba da putem ove razlike prida posebnu stigmatu namernom nečovečnom postupanju koje uzrokuje veoma ozbiljne i surove patnje.“ Tako u: *Kopylov v. Russia*, § 124; *Ateşoğlu v. Turkey*, § 19; *Cestaro v. Italy*, § 171.

47 Tako u, npr.: *Aleksandr Andreyev v. Russia* (ECtHR), br. predstavke 2281/06, presuda od 23. februara 2016, §§ 56–62. Slično: *Selçuk and Asker v. Turkey* (ECtHR), br. predstavki 23184/94 i 23185/94, presuda od 24. aprila 1998, §§ 76–80.

48 Iznuđivanje iskaza elektrošokovima redovno predstavlja radnju mučenja. Tako u: *Polonskiy v. Russia*, § 124. O nedoslednosti prakse ECtHR u razgraničenju mučenja i nečovečnog postupanja ili kažnjavanja, videti: Nikola Kovačević, Radmila Dragičević Dičić, Gordana Jekić Bradajić, Jugoslav Tintor, *op. cit.*, str. 41–42.

49 *Minikayev v. Russia* (ECtHR), br. predstavke 630/08, presuda od 5. januara 2016, §§ 58–63; *Hilal Mammadov v. Azerbaijan* (ECtHR), br. predstavke 81553/12, presuda od 4. februara 2016, §§ 78–86.

50 *Shlychkov v. Russia* (ECtHR), br. predstavke 40852/05, presuda od 9. februara 2016, §§ 62–70, 86–87; *Aleksandr Andreyev v. Russia*, § 60.

51 Videti, iscrpno, u: *Cestaro v. Italy*, §§ 171–176.

52 Videti: izveštaj SRT, A/72/178, § 28–33.

53 Videti npr.: *Keremedchiev v. Bulgaria*, CAT/C/41/D/257/2004, odluka od 21. novembra 2008, § 9.2.

54 Nikola Kovačević, Radmila Dragičević Dičić, Gordana Jekić Bradajić, Jugoslav Tintor, *op. cit.*, str. 44.

trećih lica prema stanovnicima tog naselja, te da je na taj način država neposredno prekršila član 16 UNCAT.⁵⁵

Iz definicije mučenja iz člana 1 UNCAT (*arg. a contrario*), kao i prakse nadzornih tela, nesumnjivo proizlazi da se nečovečno postupanje može sastojati i u tome što su nekom licu naneti bolovi ili patnje, bilo fizičke ili duševne, u nameri iznuđivanja priznanja ili obaveštenja, kažnjavanja, vršenja pritiska ili zastrašivanja, ili iz bilo koje pobude zasnovane na bilo kom obliku diskriminacije,⁵⁶ ukoliko naneti bolovi ili patnje nisu tako visokog stepena kao kod mučenja.⁵⁷ S druge strane, međunarodni standardi ne zahtevaju da se za postojanje nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja mora dokazati postojanje određene namere učinioca,⁵⁸ budući da sa stanovišta međunarodnopravne odgovornosti države ovi oblici zlostavljanja mogu postojati i u slučajevima nehatnog postupanja (što je važna razlika u odnosu na mučenje). Na primer, nečovečno postupanje može postojati u slučaju nehatnog nesprečavanja nasilja od strane trećeg lica ili u slučaju držanja nekog lica u lošim životnim uslovima u zatvoru ili drugoj ustanovi detencije.⁵⁹

Pretnja mučenjem redovno predstavlja nečovečno postupanje,⁶⁰ a u zavisnosti od ozbiljnosti pretnje, intenziteta duševne patnje i drugih okolnosti slučaja može predstavljati i (psihološko) mučenje.⁶¹

1.2.2.4. Radnja ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja

Najmanje težak oblik zlostavljanja predstavlja ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje. Prema praksi ECtHR, ponižavajuće je ono postupanje koje kod žrtve izaziva osećanja manje vrednosti, straha ili očaja, koje žrtvu može da poniži

55 *Hajrizi Džemajl et al. v. Yugoslavia* § 9.2–9.3. U ovom slučaju su dva člana CAT tvrdila, u izdvojenom mišljenju, da je slučaj trebalo kvalifikovati kao mučenje.

56 Videti: Dragoljub Popović, *Evropsko pravo ljudskih prava*, drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje, Službeni glasnik, Beograd, 2016, str. 187.

57 U jednom predmetu, ECtHR je utvrdio da je podnosilac predstavke bio podvrgnut nečovečnom kažnjavanju tako što mu je za vreme služenja vojne službe bilo naređeno da uradi 350 čučnjeva, na ime kazne za neuspeh u čišćenju kasarne, iako je prisutnom vojnom starešini bilo poznato da podnosilac predstavke ima ozbiljne zdravstvene probleme sa kolenima zbog kojih je bio oslobođen fizičkog vežbanja. Tokom izvršenja naredbe podnosilac predstavke se srušio na licu mesta, a zadobijene povrede su rezultirale dugotrajnim oštećenjem njegovog zdravlja usled čega je bio otpušten iz vojne službe, a potom mu je bila dodeljena i druga kategorija invalidnosti. ECtHR je ocenio da je opisano kažnjavanje bilo namerno sprovedeno, da je prouzrokovalo intenzivnu fizičku patnju podnosiocu predstavke i da nije postojala nikakva vojna potreba koja bi mogla opravdati opisani način kažnjavanja. Videti: *Chember v. Russia*, §§ 50–57.

58 *Labita v. Italy*, § 120.

59 Videti npr.: *Peers v. Greece* (ECtHR), br. predstavke 28524/95, presuda od 19. aprila 2001, § 74.

60 Tako u: Dragoljub Popović, *op. cit.*, str. 189.

61 *Gäfgen v. Germany*, §§ 91, 108.

ili unizi, da umanju njenu moralnu i fizičku otpornost.⁶² Naglasak kod ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja je na subjektivnom osećanju straha, očaja ili inferiornosti žrtve, dok kod nečovečnog postupanja (i naravno, mučenja) preteže element bola i patnje.⁶³ Ponižavajuće postupanje je nespojivo sa nanošenjem drugome težih fizičkih ili duševnih bolova ili patnji. Drugim rečima, bolovi i patnje ne smeju biti većeg intenziteta da bi se neko postupanje moglo smatrati (samo) ponižavajućim.⁶⁴ Ponižavajuće postupanje se može javiti i prilikom nerasazmerne upotrebe sredstava prinude (npr. upotrebom sredstava za vezivanje prema licu koje ne pruža otpor), a može se sastojati i u šamaranju, vređanju, pljuvanju, povlačenju za uši, svlačenju žrtve i slično.⁶⁵

Što se tiče „minimalnog stepena ozbiljnosti“ potrebnog da bi se moglo govoriti o ponižavajućem postupanju, kao relevantne treba pomenuti stavove ECtHR zauzete u slučaju *Bouyid v. Belgium*. U tom predmetu, postavilo se pitanje da li je šamar koji je policijski službenik, bez namere da iznudi priznanje, udario 17-godišnjem mladiću u policijskoj stanici, dovoljan za postojanje povrede člana 3 ECHR. Pozivajući se na *ius cogens* prirodu zabrane zlostavljanja i profesionalnu dužnost policijskih službenika da štite prava građana i da ne nanose, podstiču niti tolerišu nijedno delo mučenja ili drugih oblika zlostavljanja ni pod kakvim okolnostima, Veliko veće ECtHR stalo je na stanovište da šamar nanet od strane policijskog službenika licu koje je potpuno pod njegovom kontrolom predstavlja ozbiljan napad na dostojanstvo ličnosti. Sud je kazao da samo jedan neplanirani udarac bez ikakvih ozbiljnih ili dugoročnih posledica po lice kome je nanet to lice može doživeti kao ponižavanje, posebno dok se ono nalazi pod kontrolom policijskih službenika (u policijskoj stanici i sl.), jer može probuditi osećanje arbitrarnog postupanja, nepravde i nemoći. Sud je uzeo u obzir i činjenicu da je podnosilac predstavke u vreme spornog događaja imao 17 godina i podsetio da zlostavljanje uvek više štetno utiče na maloletna i druga ranjiva lica, te da policijski službenici moraju pokazati veću opreznost i samokontrolu kada postupaju sa maloletnicima. U ovom slučaju, Veliko veće je zaključilo da je došlo do povrede člana 3 ECHR izlaganjem podnosioca predstavke ponižavajućem postupanju policijskog službenika.⁶⁶ ECtHR je mnogo puta u svojoj praksi naglasio da se lica lišena slobode nalaze u posebno ranjivoj poziciji i da svaka primena fizičke sile

62 Videti, npr.: *Pretty v. United Kingdom* (ECtHR), br. predstavke 2346/02, presuda od 29. aprila 2002, § 52; *Kudla v. Poland* (ECtHR), br. predstavke 30210/96, presuda od 26. oktobra 2000, § 92. Vrlo često, ECtHR određeno ponašanje kvalifikuje istovremeno kao nečovečno i kao ponižavajuće. Tako, npr. u: *Kopylov v. Russia*, § 123.

63 Iscrpno: Radmila Dragičević Dičić, Ivan Janković, Vesna Petrović, *op. cit.*, str. 73 i dalje.

64 *Bouyid v. Belgium* (ECtHR), br. predstavke 23380/09, presuda od 28. septembra 2015, § 112. Slično: Manfred Nowak, Elizabeth McArthur, *op. cit.*, str. 558.

65 Radmila Dragičević Dičić, Ivan Janković, Vesna Petrović, *op. cit.*, str. 73 i dalje.

66 *Bouyid v. Belgium*, §§ 86 i dalje.

prema ovim licima koja nije apsolutno neophodna s obzirom na njihovo ponašanje narušava ljudsko dostojanstvo i predstavlja povredu zabrane zlostavljanja iz člana 3 ECHR.⁶⁷

1.2.3. Kažnjivost pokušaja i drugih radnji koje predstavljaju saučesništvo ili sudelovanje u delima zlostavljanja

Obaveze države ugovornice po članu 4, stavu 1 UNCAT odnose se na inkriminisanje izvršenja i pokušaja izvršenja akata mučenja, kao i svih drugih radnji koje predstavljaju saučesništvo ili sudelovanje (učestvovanje) u ovim aktima.

Praksa CAT govori o tome da radnje pomenute u članu 1 UNCAT (podstrekavanje na vršenje akta mučenja, ili davanje izričitog ili prećutnog pristanka na vršenje akta mučenja) treba smatrati obuhvaćenim „drugim radnjama koje predstavljaju saučesništvo ili sudelovanje u aktima mučenja.“⁶⁸ To znači da se krivičnim zakonima država ugovornica sve radnje navedene u članu 1 UNCAT moraju predvideti kao kažnjive. Nije sporno ni da je izdavanje naredbe da se nad nekim sprovede akt mučenja obuhvaćeno „drugim radnjama koje predstavljaju saučesništvo ili sudelovanje“, kažnjivim po članu 4 UNCAT.⁶⁹

Učestvovanje medicinskog osoblja u mučenju može da uključi: procenu snage lica da izdrži zlostavljanje, prisustvo pri zlostavljanju i nadziranje zlostavljanja, vraćanje k svesti lica u cilju njegovog daljeg zlostavljanja, pružanje medicinske intervencije neposredno pre, tokom i nakon mučenja po nalogu onih za koje se osnovano može pretpostaviti da su za to odgovorni, pružanje stručnog znanja ili informacija o zdravstvenom stanju lica izvršiocima akta mučenja, svesno zanemarivanje dokaza i falsifikovanje izveštaja, poput izveštaja sa obdukcije i smrtovnica.⁷⁰ Nepružanje pomoći licu s očiglednim povredama koje su proistekle iz zlostavljanja, npr. u zatvoru, kao i neprijavlivanje tog slučaja nadležnom tužiocu bi takođe trebalo kvalifikovati kao vid učešća u zlostavljanju, odnosno pomoć izvršiocu zlostavljanja.

67 *Ribitsch v. Austria* (ECtHR), br. predstavke 18896/91, presuda od 4. decembra 1995, § 38; *Barakhoyev v. Russia* (ECtHR), br. predstavke 8516/08, presuda od 17. januara 2017, § 33–34; *Mihhailov v. Estonia* (ECtHR), br. predstavke 64418/10, presuda od 30. avgusta 2016, § 105; *Vladimir Romanov v. Russia*, § 57; *Bouyid v. Belgium*, § 88; *Rodić and Others v. Bosnia and Herzegovina* (ECtHR), br. predstavke 22893/05, presuda od 27. maja 2008, § 48.

68 Više u: Manfred Nowak, Elizabeth McArthur, *op. cit.*, str. 237.

69 CAT, A/51/44, § 97; Manfred Nowak, Elizabeth McArthur, *op. cit.*, str. 248. Oni smatraju da je izdavanje naredbe da se izvrši akt mučenja dovoljno za krivičnu odgovornost i u slučaju da podređeni odbije da po njoj postupi, s obzirom na zahtevanu kažnjivost pokušaja mučenja. *Ibid.*

70 *Istanbulski protokol – Priručnik za delotvornu istragu i dokumentovanje torture i drugog surovog, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja*, Visoki komesar za ljudska prava UN, Serija profesionalne obuke br. 8/Rev. 1, Njujork i Ženeva, 2004, § 53.

1.2.4. Zabrana propisivanja opravdavajućih okolnosti za izvršenje dela zlostavljanja

Zabrana mučenja i drugih oblika zlostavljanja spada u red malobrojnih normi međunarodnog prava ljudskih prava od kojih se ne može odstupiti ni pod kakvim okolnostima. Osim što je ova zabrana apsolutna, ona se ne može ni derogirati. To znači da ne postoje okolnosti koje mogu dovesti do isključenja protivpravnosti akta mučenja ili drugog oblika zlostavljanja u međunarodnopravnom niti – posledično – u krivičnopravnom smislu.⁷¹

UNCAT naglašava da nijedna vanredna okolnost ne može da opravda mučenje,⁷² kao ni naredba pretpostavljenog ili organa javne vlasti (član 2). Nadzirući ispunjavanje obaveza država ugovornica iz člana 2 UNCAT, CAT je jednom prilikom našao da je domaće zakonodavstvo države ugovornice nesaglasno sa tim obavezama jer je predviđalo da je potčinjeni službenik, nakon što upozori nadređenog da se izvršenjem njegovog naređenja može učiniti krivično delo, dužan da postupi po tom naređenju ako nadređeni to i dalje zahteva (pod tim uslovima potčinjeni službenik nije bio odgovoran za učinjeno delo, a odgovornost je snosio samo izdavalac naredbe).⁷³ Isto je CAT zaključio i u pogledu krivičnog zakonodavstva druge države ugovornice prema kojem potčinjeni službenik nije odgovoran za krivično delo koje izvrši po naredbi „ako nije svestan nelegalnosti akcije“.⁷⁴ S druge strane, Komitet za ljudska prava (CCPR) naglašava da službenik koji odbije da izvrši naređenje koje podrazumeva povredu člana 7 ICCPR ne sme biti kažnjen niti podvrgnut bilo kakvom negativnom tretmanu.⁷⁵

Spornije je pitanje da li naredba pretpostavljenog može umanjiti odgovornost izvršioca mučenja ili drugog oblika zlostavljanja. U nauci postoji stav da bi naredbu pretpostavljenog za izvršenje akta mučenja, u izuzetnim situacijama (npr. ako bi se potčinjeni službenik suočio sa ozbiljnim posledicama u slučaju nepostupanja po njoj), trebalo smatrati okolnošću koja vodi smanjivanju kazne, s tim da po tom osnovu smanjena kazna ne bi trebalo da bude toliko blaga da zanemaruje ozbiljnu težinu dela mučenja.⁷⁶

71 Autor ovog dela rada smatra da opravdavajuće okolnosti u krivičnom pravu dotiču pitanje krivice učinioca, a ne protivpravnosti dela. Više u: Vladica Ilić, *Krivična kao element pojma krivičnog dela u krivičnom pravu Srbije*, master rad, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2016, str. 23 i dalje.

72 To je navedeno i u članu 4, stavu 2 ICCPR.

73 Tako: CAT/C/SR.191, § 22.

74 CAT/C/SR.9, § 42. Slično: CAT, A/55/44, §§ 88, 93. CAT insistira na tome da svaka naredba za izvršenje akta mučenja mora biti kažnjiva po krivičnom zakonu. Videti: CAT, A/51/44, § 97.

75 Videti: CCPR, Opšti komentar br. 20: Član 7 (zabrana mučenja ili drugog surovog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja), 1992, § 13.

76 Tako: Manfred Nowak, Elizabeth McArtur, *op. cit.*, str. 124–125. Radna grupa za pripremu teksta UNCAT se 1979. godine složila da se u član 2, stav 3 doda odredba da naredba na-

1.2.5. Sankcije za dela zlostavljanja

UNCAT nalaže državama ugovornicama da dela mučenja, pokušaje izvršenja dela mučenja i sve radnje koje predstavljaju saučesništvo ili sudelovanje u ovim delima nacionalnim zakonima učine kažnjivim odgovarajućim kaznama koje uzimaju u obzir njihovu tešku prirodu (član 4). Nadzorna tela koja prate ispunjavanje obaveza država iz međunarodnih ugovora proširila su ovu obavezu i na druge oblike zlostavljanja (nečovečnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja).

Evropski komitet za sprečavanje mučenja i nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) je u Opštem izveštaju br. 14 – *Borba protiv nekažnjivosti* ukazao na važnost strogog kažnjavanja za dela zlostavljanja i pozvao države ugovornice da zauzmu čvrst stav u odnosu na dela zlostavljanja izvršena od strane pripadnika službi za sprovođenje zakona:

„Sasvim je sigurno da istraga, koliko god bila uspešno sprovedena, neće imati nikakvog značaja ako su kaznene mere izrečene za zlostavljanje neprimerene. Kada se zlostavljanje dokaže, treba da usledi odgovarajuća kazna. Ta kazna bi trebalo da ima snažan odvraćajući efekat. U suprotnom, izricanje blagih kazni može samo da pripadnike službi za sprovođenje zakona sklone zlostavljanju učvrsti u uverenju da to mogu da čine nekažnjeno. Naravno, sudske vlasti su nezavisne i stoga mogu da, u okviru normi propisanih zakonom, izreknu primerenu kaznu u svakom pojedinačnom slučaju. Međutim, imajući u vidu te norme, namera zakonodavca mora biti jasna: krivičnopravni sistem treba da zauzme čvrst stav u odnosu na mučenje i zlostavljanje od strane pripadnika službi za sprovođenje zakona. Slično tome, kaznene mere izrečene po utvrđivanju disciplinske odgovornosti treba da budu primerene težini učinjenog dela.“⁷⁷

U Izveštaju CPT je navedeno i da se kredibilitet zabrane mučenja i drugih oblika zlostavljanja narušava svaki put kad službenici koji izvrše ta dela ne odgovaraju za svoje postupke, da nekažnjivost ohrabruje potencijalne izvršioce akata zlostavljanja da te akte nastave da vrše, te da se tako sabotiraju svi naponi za promovisanje principa ljudskih prava kroz stroge politike zapošljavanja i profesionalne obuke. CPT ukazuje da nasuprot tome, kad se zvaničnici koji naređuju, odobravaju ili vrše mučenje ili neki drugi oblik zlostavljanja dovedu pred lice pravde za svoja dela ili propuste, šalje jasna poruka da se takvo ponašanje ne toleriše. Osim što ima značajnu odvraćajuću ulogu, ovakva poruka

dređenog može biti uzeta u obzir pri odmeravanju kazne, ako to zahtevaju interesi pravde. Dve godine kasnije, ta odredba je obrisana od strane Radne grupe, a u *travaux préparatoires* se ne može naći objašnjenje zbog čega je to učinjeno. *Ibid.*, 124. Slično: *Izveštaj nezavisnog eksperta za ažuriranje Seta principa u borbi protiv nekažnjivosti*, Diane Orentlicher, Komisija za ljudska prava, Ekonomski i socijalni savet, 2005, E/CN.4/2005/102/Add.1, str. 15.

77 CPT/Inf (2004) 28, § 41.

uverava širu javnost da niko nije iznad zakona, ni oni koji su odgovorni za njegovo sprovođenje.⁷⁸

Utvrđivanje odgovornosti za dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja se mora vršiti u odgovarajućem postupku. ECtHR je u više presuda ukazao da građanski i administrativni postupci čiji je cilj naknada štete nisu odgovarajući u oblasti nezakonite upotrebe sile od strane javnih službenika i agenata države, jer ne omogućuju identifikaciju i kažnjavanje odgovornih.⁷⁹ Obaveza država ugovornica prema članu 3 ECHR da sprovedu istragu koja može dovesti do identifikacije i kažnjavanja odgovornih može postati iluzorna ako se od podnosioca predstavke očekivalo da pokrene postupak koji može dovesti samo do naknade štete.⁸⁰ To se posebno odnosi na slučajeve namernog zlostavljanja.⁸¹

CAT je često skretao pažnju državama ugovornicama UNCAT da su kazne zatvora do dve godine neprimerene težini dela mučenja i da kao takve ne doprinose prevenciji, tj. eliminisanju te pojave.⁸² Na osnovu pregleda dugogodišnje prakse CAT, odnosno stavova koje je to telo pojedinačno saopštavalo državama ugovornicama, u literaturi je zaključeno da bi kazne za mučenje trebalo da budu među najstrožim u krivičnom pravu i da se kreću u rasponu od šest do dvadeset godina zatvora.⁸³ Države mogu da predvide i strože kažnjavanje u slučaju kvalifi-

78 CPT/Inf (2004) 28, § 25.

79 *Jeronovičs v. Latvia* (ECtHR), br. predstavke 44898/10, presuda od 5. jula 2016, § 76; *Krašťanov v. Bulgaria* (ECtHR), br. predstavke 50222/99, presuda od 30. septembra 2004, § 60. CPT smatra da svaki dokaz o zlostavljanju od strane javnih službenika koji se javi tokom građanskog postupka zaslužuje pažljivu analizu, naročito u slučajevima u kojima je usvojen zahtev za naknadu nematerijalne štete zbog napada policijskih službenika. CPT preporučuje da se u tim slučajevima vrše nezavisne revizije koje bi utvrdile, imajući u vidu prirodu i težinu navoda, da li je potrebno (ponovo) pokretati krivični i/ili disciplinski postupak za utvrđivanje odgovornosti javnih službenika. CPT/Inf (2004) 28, § 40.

80 *Mocanu and Others v. Romania* (ECtHR), br. predstavlki 10865/09, 45886/07 i 32431/08, presuda od 17. septembra 2014, § 234. Obrnuto, neefikasnost krivične istrage redovno vodi nedelotvornosti svakog drugog pravnog leka, uključujući i građansku tužbu za naknadu štete. Tako u: *El-Masri v. the Former Yugoslav Republic of Macedonia* (ECtHR), br. predstavke 39630/09, presuda od 13. decembra 2012, § 261; *Okkalk v. Turkey*, § 78.

81 Tako u: *Gäffgen v. Germany*, § 119.

82 CAT/C/SR.61, § 25; CAT/C/SR.215, §§ 32, 36; CAT/C/SR.37, § 27; CAT/C/SR.95, § 54 (navedeno prema: Manfred Nowak, Elizabeth McArthur, *op. cit.*, str. 241). Nowak i McArthur navode da je iz formulacije člana 4, stava 2 UNCAT jasno da akt mučenja predstavlja jedan od najtežih vidova kršenja ljudskih prava koji zahteva dovoljno tešku kaznu koja će imati odvratajući efekat. *Ibid*, str. 249.

83 Videti: Chris Ingelse, *The UN Committee against Torture: An Assessment*, Kluwer Law International, 2001, str. 342. U mišljenju OEBS o inkriminisanju mučenja u Poljskoj je navedeno da najniža kazna za torturu treba da bude šest godina zatvora u skladu sa stavom CAT (*Opinion on Definition of Torture and its Absolute Prohibition in Polish Legislation*, OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, 2018, § 13B).

katornih okolnosti, npr. kada se delo izvrši protiv posebno ranjivog lica, npr. maloletnika, ili ranjive grupe, npr. Roma,⁸⁴ ili u slučaju da nastupe teške posledice, kao što su trajni invaliditet ili smrt.

Odlučujući po individualnim predstavkama, izricanje suviše blagih kazni za dela mučenja (npr. u trajanju od jedne godine,⁸⁵ ili ako je izrečena samo mera udaljenja iz službe⁸⁶) CAT je smatrao kršenjem obaveze iz člana 4, stava 2 UN-CAT od strane države ugovornice.

Isto kao i CAT, ECtHR smatra da je nespojivo sa obavezama koje proizlaze iz člana 3 ECHR da se inkriminacija mučenja u nacionalnom zakonodavstvu – s obzirom na visine propisanih kazni – svrstava među krivična dela prosečne težine, imajući u vidu njenu „ekstremnu ozbiljnost“.⁸⁷ Krivični zakon koji se primenjuje u slučajevima zlostavljanja mora pružiti praktičnu i delotvornu zaštitu prava zagarantovanog članom 3 ECHR.⁸⁸ ECtHR ukazuje i da domaći sudovi za dokazana dela zlostavljanja treba da izriču kazne za koje smatraju da su najadekvatnije da se njima obezbedi poučni i preventivni efekat osude.⁸⁹ Iako je napominjao da nije njegov zadatak da se bavi pitanjima domaćeg prava u vezi sa individualnom krivičnom odgovornošću, ECtHR interveniše u slučajevima očigledne nesrazmere između težine krivičnog dela i izrečene kazne.⁹⁰

ECtHR i CPT su mnogo puta nalazili da je do nesrazmere između težine akta zlostavljanja i izrečene kazne dolazilo usled toga što su akti mučenja i drugih oblika zlostavljanja od strane tužilaštava i sudova bili kvalifikovani kao neadekvatna (opštija) i po pravilu blaže kažnjavana krivična dela u nacionalnom krivičnom zakonodavstvu.⁹¹ Primera radi, u jednom slučaju ECtHR je utvrdio da je akt mučenja bio procesuiran kao krivično delo nanošenja telesnih povreda za koje su bile predviđene veoma blage kazne, što je okrivljenim službenicima omogućilo da – kao prethodno neosuđivani – budu kažnjeni samo novčanim kaznama u visinama od oko tri mesečne plate.⁹² U presudi je istaknuto da su ove

84 *Hajrizi Džemajl et al. v. Yugoslavia*, § 9.2.

85 Videti: *Guridi v. Spain*, CAT/C/34/D/212/2002, odluka od 24. maja 2005, § 6.7.

86 Videti izveštaj CAT: A/48/44, § 446.

87 *Pădureț v. Moldova* (ECtHR), br. predstavke 33134/03, presuda od 5. januara 2010, § 77.

88 *Pulfer v. Albania* (ECtHR), br. predstavke 31959/13, presuda od 20. novembra 2018, § 80.

89 *Valeriu and Nicolae Rosca v. Moldova* (ECtHR), br. predstavke 41704/02, presuda od 20. oktobra 2009, § 72; *Cestaro v. Italy*, § 205. Slično: *Pulfer v. Albania*, § 79; *Valiulienė v. Lithuania* (ECtHR), br. predstavke 33234/07, presuda od 26. marta 2013, § 75.

90 *Ali and Ayşe Duran v. Turkey* (ECtHR), br. predstavke 42942/02, presuda od 8. aprila 2008, § 66; *Pulfer v. Albania*, § 81; *Valiulienė v. Lithuania*, § 76.

91 Videti, npr. izveštaj CPT o poseti Albaniji: CPT/Inf (2006) 24, § 53. Takođe: *Valeriu and Nicolae Rosca v. Moldova*, § 74, gde ECtHR kritikuje kvalifikaciju akata mučenja kao zloupotrebu službenog položaja.

92 *Myumyun V. Bulgaria* (ECtHR), br. predstavke 67258/13, presuda od 3. novembra 2015, §§ 73–75.

kazne bile očigledno nesrazmerne težini nezakonitih radnji službenika, da nemaju neophodan odvraćajući učinak na potencijalne izvršioce takvih dela i da je kvalifikovanje mučenja kao krivičnog dela telesne povrede dovelo i do potpunog zanemarivanja psiholoških patnji koje je trpeo podnosilac predstavke.⁹³ Prema CAT, kršenje UNCAT će postojati i ako se delo koje zadovoljava sve elemente mučenja krivično goni i kvalifikuje kao blaži oblik zlostavljanja (nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja).⁹⁴

U drugim slučajevima, uzrok očigledne nesrazmere između težine dela zlostavljanja i izrečenih kazni bilo je i nepravilno odmeravanje kazne.

U jednom predmetu iznetom pred ECtHR protiv Moldavije, trojica policijskih službenika su uslovno osuđena za zlostavljanje na po tri godine zatvora, sa periodom proveravanja od po godinu dana, uz zabranu rada u policiji na dve godine. Trogodišnja kazna zatvora je bila minimalno propisana kazna za krivično delo, a domaći sud je, prilikom odmeravanja kazne, uzeo u obzir relativno mladu dob optuženih, njihovu raniju neosuđivanost, činjenicu da su imali porodice i da su u zajednici uživali određeni ugled. ECtHR je, s druge strane, primetio da domaći sud nije vrednovao nijednu u nizu primenjivih otežavajućih okolnosti, posebno to što niko od osuđenih nije pokazivao znakove kajanja, nego su tokom celog postupka tvrdili da nisu odgovorni za zlostavljanje koje su izvršili.⁹⁵

U predmetu protiv Turske, sud države ugovornice je na očigledan način nastojao da ublaži kazne policijskim službenicima koji su pretukli lice osumnjičeno za razbojništvo, koje je usled zadobijenih povreda ubrzo potom preminulo dok se nalazilo u policijskoj stanici. U presudi nacionalnog suda se tvrdilo da su izjave osuđenih pomogle vlastima tokom istrage i krivičnog postupka u utvrđivanju svih činjenica slučaja, što je bio razlog i za umanjenje kazni. Međutim, ECtHR pregledom dokumentacije nije našao ništa što bi moglo ukazati na saradnju osuđenih sa tužilaštvom ili sudom; oni su čak uporno poricali optužbe protiv sebe. Opisano postupanje nacionalnog suda ECtHR je ocenio kao zloupotrebu sudijske diskrecije koja je dovela do ublažavanja posledica teškog krivičnog dela, umesto da se pokazalo da se takva dela ni na koji način ne smeju tolerisati.⁹⁶ Stav stručnjaka je da lice koje zaista saraduje sa pravosudnim organima tako što otkrije učinioce zlostavljanja ili druge relevantne okolnosti može biti kažnjeno umanjenom kaznom, ali se ne može izuzeti od krivične ili druge odgovornosti za svoj doprinos mučenju ili drugom obliku zlostavljanja.⁹⁷

93 *Ibid.* Slično: *Pădureț v. Moldova*, § 74.

94 CAT/C/GC/2, § 10.

95 *Valeriu and Nicolae Rosca v. Moldova*, §§ 72–73.

96 *Ali and Ayşe Duran v. Turkey*, § 68. Slično u: *Okkalı v. Turkey*, §§ 72–75.

97 *Izveštaj nezavisnog eksperta za ažuriranje Seta principa u borbi protiv nekažnjivosti*, Diane Orentlicher, E/CN.4/2005/102/Add.1, str. 16.

ECtHR smatra neprihvatljivim da se za krivična dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja izriču suspendovane, odnosno uslovne kazne. Prema praksi ECtHR, uslovne kazne nesumnjivo spadaju u kategoriju mera koje su neprihvatljive, budući da je njihova svrha da se osude na efektivne kazne zatvora ne izvrše pod određenim uslovima, što u praktičnom smislu rezultira nekažnjivošću učinilaca zlostavljanja.⁹⁸ Uslovne kazne se, po oceni ECtHR, mogu uporediti i sa delimičnom amnestijom⁹⁹ i nisu dovoljne da obezbede prevenciju zlostavljanja.¹⁰⁰

Davanje amnestije i pomilovanja okrivljenima i osuđenima za dela zlostavljanja je kritikovano od strane svih nadzornih tela, isto kao i mogućnost zastarevanja tih predmeta.¹⁰¹ U opštim komentarima br. 2 i 3 CAT je naveo da amnestije ili druge prepreke koje sprečavaju brzo i pošteno gonjenje i kažnjavanje učinilaca dela zlostavljanja predstavljaju nedozvoljene prepreke žrtvi u njenim naporima da dobije obeštećenje, da doprinose klimi nekažnjivosti i da krše princip nederogabilnosti zabrane zlostavljanja.¹⁰² Isto smatra CCPR.¹⁰³ U odluci CAT donetoj u poznatom predmetu *Guridi v. Spain* navedeno je da je pomilovanje osuđenih za zlostavljanje bilo u suprotnosti sa obavezama države iz člana 2 UNCAT jer je praktično dovelo do toga da mučenje prođe nekažnjeno, što ohrabruje i njegovo ponavljanje.¹⁰⁴

U brojnim presudama, ECtHR je napomenuo da se u predmetima koji se tiču mučenja ili nekog drugog oblika zlostavljanja od strane državnih organa vođenje krivičnog postupka i izdržavanje kazni ne sme obustaviti zbog zastarelosti i da su akti amnestije i pomilovanja nedopustivi u odnosu na službenike koji su okrivljeni ili osuđeni za zlostavljanje.¹⁰⁵ U svim postupcima u kojima je dolazilo do zastarelosti gonjenja, ili u kojima su službenici okrivljeni ili osuđeni za zlostavljanje amnestirani ili pomilovani, ECtHR je utvrđivao povredu člana 3 ECHR.

ECtHR je više puta istakao da je veoma važno da kada državni agent bude okrivljen za krivično delo zlostavljanja on bude udaljen od dužnosti za vreme

98 *Ateşoğlu v. Turkey*, § 28; *Cestaro v. Italy*, § 208.

99 *Ali and Ayşe Duran v. Turkey*, § 69.

100 *Valeriu and Nicolae Rosca v. Moldova*, § 76.

101 Čak i mogućnost zastarevanja mučenja nakon 15, 18 ili 40 godina CAT smatra suprotnim UNCAT. Videti: CAT/C/ITA/CO/5-6, §§ 12-13; CAT/C/TUR/CO/3, § 24.

102 CAT/C/GC/2, § 5; CAT/C/GC/3, § 41.

103 Videti: Opšti komentar br. 20, § 15; Opšti komentar br. 31: Priroda opštih pravnih obaveza nametnutih državama ugovornicama ICCPR, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, § 18.

104 *Guridi v. Spain*, § 6.6.

105 *Abdülsamet Yaman v. Turkey* (ECtHR), br. predstavke 32446/96, presuda od 2. novembra 2004, § 55; *Pădureț v. Moldova*, § 75; *Cestaro v. Italy*, § 208; *Okkahl v. Turkey*, § 76; *Pulfer v. Albania*, §§ 83, 87; *Ateşoğlu v. Turkey*, § 25.

trajanja istrage ili suđenja i otpušten ako dođe do utvrđivanja njegove odgovornosti.¹⁰⁶ Prema CPT, vođenje krivičnog postupka protiv javnih službenika ne treba da bude smetnja za paralelno vođenje disciplinskog postupka,¹⁰⁷ a isto proizlazi i iz prakse ECtHR¹⁰⁸ i CAT.¹⁰⁹ Ako se izriču kao jedine sankcije, novčane kazne i zabrane napredovanja u službi smatraju se nedovoljnim merama u prevenciji zlostavljanja.¹¹⁰

Konačno, postupci utvrđivanja odgovornosti za dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja se moraju voditi sa posebnom ekspeditivnošću.¹¹¹ Okončavanje ovih postupka posle skoro osam godina ECtHR je više puta okarakterisao kao kršenje ECHR.¹¹²

1.3. Aktuelne preporuke Komiteta protiv mučenja Crnoj Gori

U Zaključnim zapažanjima o Drugom periodičnom izveštaju Crne Gore 2014. godine, CAT je naveo da ostaje zabrinut zbog toga što krivično zakonodavstvo Crne Gore još uvek nije u potpunosti harmonizovano sa UNCAT, imajući u vidu ograničen domašaj definicije mučenja i blage kazne za to krivično delo, propisano članom 167 Krivičnog zakonika Crne Gore (KZCG). Po oceni CAT, KZCG ne odražava u potpunosti sve elemente definicije iz člana 1 UNCAT koja obuhvata bol ili patnje koje nanosi, na čije nanošenje podstrekava ili izričito ili prećutno pri- staje javni službenik ili neko drugo lice koje deluje u službenom svojstvu.

CAT je preporučio Crnoj Gori da revidira svoje zakonodavstvo tako što će: (a) usvojiti definiciju mučenja koja obuhvata sve elemente sadržane u članu 1

106 *Yeşil and Sevim v. Turkey* (ECtHR), br. predstavke 34738/04, presuda od 5. juna 2007, § 37; *Türkmen v. Turkey* (ECtHR), br. predstavke 43124/98, presuda od 19. decembra 2006, § 53; *Ateşoğlu v. Turkey*, § 25; *Valeriu and Nicolae Rosca v. Moldova*, § 73 (u ovoj odluci se ECtHR pozvao i na odredbe aneksa 1 Istanbulske protokola); *Cestaro v. Italy*, § 210 (ovde se ECtHR pozvao na presude u ranijim slučajevima: *Abdülsamet Yaman*, § 55; *Nikolova and Velichkova v. Bulgaria*, br. predstavke 7888/03, presuda od 20. decembra 2007, § 63; *Ali and Ayşe Duran v. Turkey*, § 64; *Erdal Aslan v. Turkey*, br. predstavlki 25060/02 i 1705/03, presuda od 2. decembra 2008, §§ 74, 76; *Çamdereli v. Turkey*, br. predstavke 28433/02, presuda od 17. jula 2008, § 38; *Gäfgen v. Germany*, § 125; *Saba v. Italy*, br. predstavke 36629/10, presuda od 1. jula 2014, § 78).

107 CPT/Inf (2004) 28, § 37; CPT/Inf (2006) 22, § 38.

108 Tako npr. u: *Okkalı v. Turkey*, § 71.

109 *Guridi v. Spain*, § 6.7.

110 Videti npr.: *Myumyun v. Bulgaria*, § 70; *Pădureț v. Moldova*, § 77; *Gäfgen v. Germany*, § 124.

111 Videti: *Valeriu and Nicolae Rosca v. Moldova*, § 76; *Yeşil and Sevim v. Turkey*, § 38;

112 Tako u: *Yeşil and Sevim v. Turkey*, § 40; *Ateşoğlu v. Turkey*, § 26; Uporediti: *Myumyun v. Bulgaria*, § 72.

UNCAT, (b) osigurati da kazne za mučenje budu srazmerne težini ovog krivičnog dela, kako se zahteva članom 4, stavom 2 UNCAT, (c) obezbediti da se zabrana mučenja ne može derogirati i da dela mučenja ne podležu zastarevanju.¹¹³ Premda je nakon upućivanja Zaključnih zapažanja vlastima u Crnoj Gori KZCG bio menjan nekoliko puta, nijedne od tih izmena se nisu odnosile na ispunjavanje preporuka upućenih od strane CAT.¹¹⁴

113 CAT/C/MNE/CO/2, § 6.

114 Nakon objavljivanja nacrtu izmena Krivičnog zakonika Crne Gore s početka 2017. godine, NVO Akcija za ljudska prava je podsetila Ministarstvo pravde da bi u te izmene trebalo uvrstiti i preporuke CAT od 2014. godine. Videti: www.hraction.org/2017/02/07/722017-dodatni-komentari-na-nacrt-izmjena-krivicnog-zakonika-akcije-za-ljudska-prava-tortura-da-se-kaznjava-strozije-ubistvo-i-tortura-da-ne-zastarijevaju-2/.

Drugi deo

INKRIMINACIJE MUČENJA I RASPONI KAZNI U UPOREDNOM KRIVIČNOM PRAVU

CAT je uputio kritike velikom broju država ugovornica UNCAT u vezi sa njihovom dužnošću da u krivičnom zakonodavstvu inkriminišu dela mučenja u skladu sa svim zahtevima te konvencije. Kritike se najčešće odnose na neizdvajanje mučenja kao posebnog krivičnog dela, neusklađenost inkriminacije mučenja sa definicijom iz člana 1 UNCAT, nepropisivanje dovoljno strogih kazni za mučenje, omogućavanje zastarevanja gonjenja za ova dela, amnestiranja i pomilovanja njihovih učinilaca.¹¹⁵ S druge strane, CAT je pohvalio pojedine države što su inkriminacije mučenja u svojim zakonodavstvima u svemu usaglasile sa UNCAT.¹¹⁶

Veliki broj država ugovornica UNCAT u inkriminacijama mučenja predviđa i kvalifikovane oblike tog krivičnog dela koji, po pravilu, podrazumevaju nastupanje težih posledica po zdravlje ili nastupanje smrti žrtve, odnosno uzimaju u obzir njena određena svojstva (maloletstvo, bremenitost, itd.). U krivičnim zakonodavstvima više država ugovornica je propisano i obavezno izricanje zabrane daljeg obavlja javne funkcije službenom licu koje izvrši mučenje, trajno ili određeni broj godina.¹¹⁷

115 Videti npr.: zaključna razmatranja CAT u odnosu na Bugarsku (CAT/C/BGR/CO/6, §§ 7–8), Argentinu (CAT/C/ARG/CO/5–6, §§ 9–10), Francusku (CAT/C/FRA/CO/7, §§ 8–9), Ekvador (CAT/C/ECU/CO/7, §§ 11–12), Norvešku (CAT/C/NOR/CO/8, §§ 7–10), Češku (CAT/C/CZE/CO/6, §§ 8–9), Kolumbiju (CAT/C/COL/CO/5, § 7), Španiju (CAT/C/ESP/CO/6, §§ 8–9), Italiju (CAT/C/ITA/CO/5–6, §§ 10–13), Slovačku (CAT/C/SVK/CO/3, § 7), Finsku (CAT/C/FIN/CO/7, §§ 6–7), Maldive (CAT/C/MDV/CO/1, §§ 19–22), Jermeniju (CAT/C/ARM/CO/4, §§ 7–8) i Tursku (CAT/C/TUR/CO/4, §§ 17–18).

116 Videti npr.: zaključna razmatranja CAT u odnosu na Albaniju (CAT/C/ALB/CO/2, § 8), Australiju (CAT/C/AUS/CO/4–5, § 5) i Kostariku (CAT/C/CRI/CO/2, § 4).

117 Videti, primera radi: Deo 11, Odeljak 9(a) Krivičnog zakonika Finske (dostupan na: www.finlex.fi/en/laki/kaanokset/1889/en18890039_20150766.pdf, pristupljeno 29. jula 2019. godine), član 174 Krivičnog zakonika Španije (dostupan na: www.boe.es/eli/es/lo/1995/11/23/10/con, pristupljeno 29. jula 2019), član 123 bis Krivičnog zakonika Kostarike (dostupan na: www.oas.org/dil/esp/codigo_penal_costa_rica.pdf, pristupljeno 29. jula 2019), član 178 Krivičnog zakonika Kolumbije (dostupan na: www.secretariassenado.gov.co/senado/basedoc/ley_0599_2000_pr006.html, pristupljeno 29. jula 2019), član 287 Krivičnog zakonika Bugarske (dostupan na: www.lex.bg/laws/ldoc/1589654529, pristupljeno 29. jula 2019) i član 282 Krivičnog zakonika Rumunije (dostupan na: legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/109855, pristupljeno 29. jula 2019).

Krivični zakonik Austrije propisuje kaznu zatvora od jedne do deset godina za krivično delo mučenja. Ako je mučenje za posledicu imalo tešku telesnu povredu sa teškim i trajnim posledicama, učinilac će se kazniti zatvorom od pet do petnaest godina, a ako je usled dela nastupila smrt žrtve – zatvorom od deset do dvadeset godina ili kaznom doživotnog zatvora.¹¹⁸ Razmatrajući Šesti periodični izveštaj Austrije, CAT je ocenio da je minimalna kazna od jedne godine zatvora za delo mučenja preniska.¹¹⁹ Pozdravljajući što su u zakonski opis krivičnog dela mučenja uneti svi elementi iz definicije iz člana 1 UNCAT, CAT je u zaključnim zapažanjima od 2011. godine i Sloveniji preporučio da obezbedi da dela mučenja budu kažnjavana odgovarajućim kaznama koje uzimaju u obzir njihovu tešku prirodu.¹²⁰ Krivični zakonik Slovenije za delo mučenja takođe predviđa zatvorsku kaznu od jedne do deset godina, a za radnje službenih lica (radnju izvršenja, podstrekavanja i izričitog ili prećutnog saglašavanja sa vršenjem mučenja) kaznu zatvora od tri do dvanaest godina.¹²¹

Krivičnim zakonikom Nemačke mučenje nije predviđeno kao zasebno krivično delo, zbog čega je CAT više puta pozivao Nemačku da to učini.¹²² Među krivičnim delima protiv službene dužnosti propisano je krivično delo iznuđivanja iskaza kažnjivo zatvorom od jedne do deset godina, a u manje teškim slučajevima zatvorom od šest meseci do pet godina. S obzirom da za postojanje ovog krivičnog dela nije neophodno da fizički ili duševni bolovi naneti drugome u cilju iznuđivanja iskaza budu teški,¹²³ može se zaključiti da ono obuhvata (i) određene (teže) forme nečovečnog postupanja.

Krivični zakonik Albanije za osnovni oblik krivičnog dela mučenja propisuje kaznu zatvora od četiri do deset godina, a za kvalifikovani oblik – koji postoji ukoliko je mučenje za posledicu imalo invaliditet, sakaćenje ili drugo trajno oštećenje zdravlja ili smrt žrtve – zatvor od deset do dvadeset godina.¹²⁴ CAT

118 Član 312a Krivičnog zakonika Austrije (dostupan na: www.jusline.at/gesetz/stgb, pristupljeno 29. jula 2019). Raspon kazne za mučenje od jedne do deset godina predviđa i Kazneni zakon Hrvatske, koji za razliku od austrijskog ne predviđa kvalifikovane oblike tog krivičnog dela. Videti: član 104 Kaznenog zakona Hrvatske (dostupan na: www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon, pristupljeno 29. jula 2019).

119 CAT/C/AUT/CO/6, §§ 10–11.

120 CAT/C/SVN/CO/3, § 7.

121 Član 135 Krivičnog zakonika Slovenije (dostupan na: imss.dz-rs.si/imis/46420deef0fe5b083e4.pdf, pristupljeno 29. jula 2019). Videti i: CAT/C/SVN/Q/3/Add.1, §§ 1–3.

122 Poslednji put je to učinjeno u Zaključnim zapažanjima o Šestom periodičnom izveštaju Nemačke: CAT/C/DEU/CO/6, §§ 9–10. Isto se odnosi na Švajcarsku. Videti: CAT/C/CHE/CO/7, § 7.

123 Član 343 Krivičnog zakonika Nemačke (dostupan na: www.gesetze-im-internet.de/stgb/index.html, pristupljeno 29. jula 2019).

124 Članovi 86 i 87 Krivičnog zakonika Albanije (dostupan na: www.drejtesia.gov.al/wp-content/uploads/2017/11/Kodi_Penal-1.pdf, pristupljeno 29. jula 2019).

nije imao zamerke na ove kaznene raspone,¹²⁵ kao ni na zaprećene kazne za mučenje u Kostariki,¹²⁶ gde se ovo delo kažnjava zatvorom od tri do deset godina, odnosno od pet do petnaest godina ako ga učini službeno lice.¹²⁷

Dopunama Krivičnog zakonika Italije od 2017. godine za izvršenje mučenja je zaprećena zatvorska kazna od četiri do deset godina, odnosno od pet do dvanaest godina za službena lica. U slučaju nastupanja ozbiljnijih telesnih povreda kazne se povećavaju za jednu trećinu, odnosno za polovinu ukoliko usled dela kod žrtve nastupe veoma ozbiljne telesne povrede. Ako je delo za posledicu imalo smrt žrtve koja se može pripisati nehatu učinioca, on se može kazniti zatvorom od trideset godina, odnosno kaznom doživotnog zatvora ukoliko je smrt žrtve umišljajno prouzrokovana.¹²⁸ Dok je imao ozbiljne primedbe koje se odnose na usaglašenost zakonskog opisa krivičnog dela mučenja u Krivičnom zakoniku Italije i definicije mučenja iz člana 1 UNCAT, CAT nije izneo zamerke koje se odnose na visine propisanih kazni za ovo krivično delo.¹²⁹ Nasuprot tome, CAT je kritikovao Španiju što su za mučenje predviđene suviše niske kazne (od dve do šest godina).¹³⁰

Krivični zakonik Turske za mučenje predviđa kaznu zatvora od tri do dvanaest godina. Ako je delo učinjeno prema detetu, licu koje ne može da se brani zbog fizičkog ili mentalnog invaliditeta, advokatu ili javnom službeniku, učinilac će se kazniti zatvorom od osam do petnaest godina, a ukoliko vršenje dela obuhvata i neki akt koji se može smatrati seksualnim uznemiravanjem učinilac će se kazniti zatvorom od deset do petnaest godina. Navedene kazne uvećavaju se za polovinu ukoliko je delo za posledicu imalo slabljenje senzorskih ili telesnih funkcija, stalne teškoće u govoru žrtve, vidljiv ožiljak na licu, rizik po njen život ili prerano rođenje deteta, a ukoliko je usled dela došlo do neizlečive bolesti ili vegetativnog stanja žrtve, potpunog gubitka njenih senzorskih ili telesnih funkcija, unakaženosti lica, gubitka govora, sposobnosti rađanja ili abortusa, gore navedene kazne se udvostručuju. U slučaju da je delo prouzrokovalo prelom kostiju žrtve, učinilac se može kazniti zatvorom od osam do petnaest godina, a u slučaju smrti žrtve učinilac se kažnjava „teškim“ doživotnim zatvorom.¹³¹ CAT je pozdravio strogo kažnjavanje mučenja u Turskoj.¹³²

125 CAT/C/ALB/CO/2, § 8.

126 CAT/C/CRI/CO/2, § 4.

127 Član 123 bis Krivičnog zakonika Kostarike.

128 Član 613 bis Krivičnog zakonika Italije (dostupno na: www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2017-07-14;110, pristupljeno 29. jula 2019).

129 CAT/C/ITA/CO/5-6, §§ 10-11.

130 CAT/C/ESP/CO/6, § 8.

131 Članovi 94 i 95 Krivičnog zakonika Turske (dostupan na: www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html, pristupljeno 29. jula 2019).

132 Videti: CAT/C/TUR/CO/3, §§ 5, 7.

Stroge kazne za mučenje su propisane i u krivičnim zakonodavstvima Norveške, Luksemburga, Francuske i Australije. U Norveškoj je za mučenje predviđena kazna zatvora do 15 godina, a ukoliko je usled dela došlo do smrti žrtve učinilac mučenja se može kazniti i najstrožom kaznom u toj zemlji – zatvorom od dvadeset jedne godine.¹³³ U Luksemburgu se osnovni oblik ovog krivičnog dela kažnjava zatvorom od pet do deset godina, a zatvorom od deset do petnaest godina učinilac koji mučenjem žrtvi prouzrokuje bolest ili nesposobnost za rad. Predviđena je i kazna doživotnog zatvora u slučaju da je usled dela došlo do smrti žrtve.¹³⁴ Francuski *Code pénal* za mučenje propisuje zatvor do petnaest godina, osim ako mučenje prethodi, ili se istovremeno vrši ili sledi izvršenju nekog drugog krivičnog dela kada se učinilac može kazniti čak i doživotnim zatvorom. Teži oblik mučenja, kažnjiv zatvorom do dvadeset godina, postojaće ako se ispuni neka od mnogobrojnih kvalifikatornih okolnosti: da se delo vrši prema maloletniku do petnaest godina života, prema licu čija je ranjivost zbog starosti, bolesti, fizičkog ili mentalnog invaliditeta ili trudnoće poznata učiniocu, prema supružniku, detetu, roditelju, usvojeniku ili usvojitelju, prema sudiji ili tužiocu, porotniku, advokatu, pravniku ili javnom službeniku, prema agentu Međunarodnog krivičnog suda, prema službeniku nacionalne žandarmerije ili policije, carine, zatvorske uprave, vatrogascu ili upravniku zgrade, prema bilo kom licu koje obavlja javnu službu (u školi, službi javnog prevoza, zdravstvenoj službi), prema svedoku, žrtvi ili suprotnoj strani u sporu u cilju sprečavanja podnošenja tužbe ili žalbe ili zbog svedočenja, radi prisiljavanja drugoga na sklapanje braka ili ulaska u zajednicu, od strane lica koje ima javnu vlast ili koje je zaduženo za vršenje javne službe, od strane više učinilaca ili upotrebom ili pretnjom upotrebe oružja. Ako je delo učinjeno od strane organizovane grupe ili prema licu čija je posebna ranjivost očigledna ili poznata učiniocu, ili ako je za posledicu imalo unakaženost ili trajni invaliditet, učinilac se može kazniti zatvorom do trideset godina, a doživotnom kaznom zatvora ukoliko je usled mučenja nastupila smrt žrtve.¹³⁵ Krivični zakon Australije za mučenje predviđa zatvorsku kaznu od dvadeset godina.¹³⁶

U Finskoj se mučenje kažnjava s najkraće dve, a najduže dvanaest godina zatvora, uz obavezno izricanje zabrane učiniocu da dalje obavlja javnu funkciju.¹³⁷ Raspon kazne za osnovni oblik mučenja u Slovačkoj iznosi od dve do šest godina, a od tri do deset godina za kvalifikovan oblik dela koji postoji ako se ono

133 Član 117a Krivičnog zakonika Norveške (dostupan na: app.uio.no/ub/ujur/oversatte-lover/data/lov-19020522-010-eng.pdf, pristupljeno 29. jula 2019).

134 Članovi 260-1 do 260-4 Krivičnog zakonika Luksemburga (dostupan na: legilux.public.lu/eli/etat/leg/code/penal/20170401, pristupljeno 29. jula 2019).

135 Članovi 222-1 do 222-6-3 Krivičnog zakonika Francuske (dostupan na: www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719, pristupljeno 29. jula 2019).

136 Član 274.2 Krivičnog zakonika Australije (dostupan na: www.legislation.gov.au/Details/C2019C00043/Html/Volume_2, pristupljeno 29. jula 2019).

137 Deo 11, Odeljak 9(a) Krivičnog zakonika Finske.

učini s još najmanje dva lica, ako se učini protiv zaštićenog lica, zbog specifične namere ili prema licu čija je sloboda ograničena u skladu sa zakonom. Zatvorom od sedam do dvanaest godina kazniće se učinilac mučenja ako dođe do telesne povrede ili smrti žrtve, ako je delo učinjeno s namerom da se spreči ostvarivanje prava i sloboda drugog lica ili ako delo izvrši član opasne grupe, a zatvorom od dvanaest do dvadeset godina ako mučenje za posledicu ima teške telesne povrede ili smrt nekoliko lica, ili ako se to delo izvrši u kriznoj situaciji.¹³⁸ U Češkoj, osnovni oblik mučenja koji izvrši službeno lice kažnjava se od zatvorom od dve do osam godina, a kvalifikovan oblik – koji postoji ako se telesna ili duševna patnja nanese bremenitoj ženi, ako se delo izvrši protiv deteta mlađeg od petnaest godina, ako se delo učini na posebno okrutan ili težak način ili ako se prouzrokuje teška telesna povreda – kažnjava se zatvorom od pet do dvanaest godina. U slučaju nastupanja smrti žrtve, učinilac mučenja kazniće se zatvorom od osam do osamnaest godina.¹³⁹ U Rumuniji se osnovni oblik dela krivičnog dela mučenja kažnjava zatvorom od dve do sedam godina. Ukoliko je mučenje za posledicu imalo telesnu povredu učinilac će se kazniti zatvorom između tri do deset godina, a zatvorom od petnaest do dvadeset pet godina u slučaju da je usled dela nastupila smrt žrtve.¹⁴⁰

U Latinskoj Americi i na Karibima, države koje su iskusile sistematsku primenu mučenja od strane vlasti takođe propisuju veoma visoke kazne za krivično delo mučenja kad ga izvrši službeno lice. U Argentini je za mučenje propisana zatvorska kazna od najkraće osam do najduže dvadeset pet godina, u Meksiku između deset i dvadeset godina, u Venecueli od petnaest do dvadeset pet godina, u Kostariki od tri do dvanaest godina, u Ekvadoru od sedam do trinaest godina i u Kolumbiji od deset i po do dvadeset dve i po godine.¹⁴¹ U Čileu se zatvorom od pet do deset godina kažnjava za osnovni oblik krivičnog dela mučenja, a ako je u okviru dela izvršeno silovanje najmanja kazna je zatvor od petnaest godina. U tom slučaju se može izreći i kazna doživotnog zatvora, kao i u slučaju kada usled mučenja dođe do smrti žrtve.¹⁴²

138 Član 420 Krivičnog zakonika Slovačke (dostupan na: www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300, pristupljeno 29. jula 2019).

139 Član 149 Krivičnog zakonika Češke (dostupan na: www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40, pristupljeno 29. jula 2019).

140 Član 282 Krivičnog zakonika Rumunije.

141 Krivični zakonik Kolumbije propisuju mnogobrojne kvalifikatorne okolnosti zbog kojih se kazne propisane za mučenje mogu povećati za trećinu. To su, npr.: vršenje dela prema maloletniku, bremenitoj ženi ili licu starijem od 60 godina života, prema javnom službeniku, novinaru, branitelju ljudskih prava, građanskom, društvenom ili etničkom lideru, prema svedoku ili žrtvi kažnjivih dela, prema supružniku i bliskom srodniku itd. Videti: član 179 Krivičnog zakonika Kolumbije.

142 Navedeno prema: *Overview of anti-torture legislation in Latin America and the Caribbean*, Association for the Prevention of Torture, 2017, str. 14–15.

Treći deo

REŠENJA KRIVIČNOG MATERIJALNOG ZAKONODAVSTVA CRNE GORE RELEVANTNA ZA SANKCIONISANJE DELA ZLOSTAVLJANJA

3.1. Krivični zakonik Crne Gore

Krivični zakonik Crne Gore¹⁴³ (KZCG), među krivičnim delima protiv sloboda i prava čoveka i građanina (Glava petnaesta), propisuje tri krivična dela koja direktno inkriminišu mučenje i druge oblike zlostavljanja. To su: iznuđivanje iskaza (član 166), zlostavljanje (član 166a) i mučenje (član 167).

Mučenje je određeno kao delo kojim jedno lice drugome nanosi veliki bol ili teške patnje, telesne ili duševne, s ciljem da od tog ili trećeg lica dobije priznanje ili drugo obaveštenje, ili da ga nezakonito kazni ili da ga zastraši, ili da na njega izvrši pritisak, ili da zastraši ili izvrši pritisak na neko treće lice, ili iz nekog drugog razloga koji se zasniva na diskriminaciji (član 167, stav 1). Propisana kazna za osnovni oblik ovog krivičnog dela je zatvor od šest meseci do pet godina. Teži oblik (stav 2) postoji ako ga izvrši službeno lice u vršenju službe, ako je delo iz stava 1 izvršeno uz njegov izričiti ili prećutni pristanak ili ako je službeno lice podstrekavalo drugo lice na izvršenje dela iz stava 1, za šta je predviđena kazna zatvora od jedne do osam godina.¹⁴⁴ Službenim licem, u smislu odredaba KZCG, smatra se: 1) lice koje u državnom organu vrši službene dužnosti; 2) izabrano, imenovano ili postavljeno lice u državnom organu, organu lokalne samouprave ili lice koje stalno ili povremeno vrši službene dužnosti ili službene funkcije u tim organima; 3) lice u ustanovi, privrednom društvu ili drugom subjektu kojem je povereno vršenje javnih ovlašćenja, koje odlučuje o pravima, obavezama ili interesima fizičkih ili pravnih lica ili o javnom interesu; 4) drugo lice koje obavlja službene dužnosti na osnovu zakona, propisa donetih

143 *Službeni list Republike Crne Gore*, br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i *Službeni list Crne Gore*, br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 – dr. zakon, 40/2013, 56/2013, 14/2015, 42/2015, 58/2015 – dr. zakon i 44/2017 i 49/2018.

144 Radnje pojedinih krivičnih dela protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom se mogu sastojati i u vršenju mučenja. To su: zločin protiv čovečnosti (član 427), ratni zločin protiv civilnog stanovništva (član 428), ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika (član 429) i ratni zločin protiv ratnih zarobljenika (član 430).

na osnovu zakona, ugovora ili arbitražnog sporazuma, kao i lice kojem je faktički povereno vršenje pojedinih službenih dužnosti ili poslova; 5) vojno lice, izuzev kad su u pitanju odredbe Glave trideset šeste KZCG; 6) lice koje u stranoj državi obavlja zakonodavnu, izvršnu, sudsku ili drugu javnu funkciju za stranu državu, lice koje u stranoj državi obavlja službene dužnosti na osnovu zakona, propisa donetih na osnovu zakona, ugovora ili arbitražnog sporazuma, lice koje obavlja službenu dužnost u međunarodnoj javnoj organizaciji i lice koje obavlja sudsku, tužilačku ili neku drugu funkciju u međunarodnom sudu (član 142, stav 3).

Osnovni oblik krivičnog dela iznuđivanja iskaza vrši službeno lice koje u vršenju službe upotrebi silu ili pretnju ili drugo nedopušteno sredstvo ili nedopušten način u nameri da iznudi iskaz ili neku drugu izjavu od okrivljenog, svedoka, veštaka ili drugog lica (član 166, stav 1). Propisana kazna je od tri meseca do pet godina. Ako je iznuđivanje iskaza ili izjave praćeno teškim nasiljem ili ako su usled iznuđenog iskaza nastupile naročito teške posledice za okrivljenog u krivičnom postupku, postojaće teži oblik ovog krivičnog dela (stav 2) kažnjiv zatvorom od dve do deset godina.

Svako ko zlostavlja drugog ili prema drugome postupa na način kojim se vređa ljudsko dostojanstvo ostvaruje obeležja krivičnog dela zlostavljanja (član 166a, stav 1) za koje je predviđena kazna zatvora do jedne godine. Ukoliko ovo krivično delo učini službeno lice u vršenju službe, predviđena kazna je zatvor od tri meseca do tri godine (stav 2). Pokušaj dela iz stavova 1 i 2 je kažnjiv.¹⁴⁵

Krivično gonjenje i izvršenje kazne za sva navedena krivična dela zastareva prema pravilima iz članova 124–128 KZCG. U skladu sa tim pravilima, krivično gonjenje se ne može preduzeti nakon što protekne: deset godina od izvršenja težeg oblika krivičnog dela mučenja (koje izvrši službeno lice u vršenju službe) ili težeg oblika krivičnog dela iznuđivanja iskaza (praćenog teškim nasiljem, odnosno usled kojeg su nastupile naročito teške posledice po okrivljenog u krivičnom postupku), pet godina od izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela mučenja ili osnovnog oblika krivičnog dela iznuđivanja iskaza, tri godine od izvršenja težeg oblika krivičnog dela zlostavljanja (koje vrši službeno lice u vršenju službe) i dve

145 Zlostavljanje se javlja u zakonskom opisu još nekoliko krivičnih dela. To su: teško ubistvo (član 144, tačka 7), zapuštanje i zlostavljanje maloletnog lica (član 219, stav 2), izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje (član 370, stav 3), sprečavanje službenog lica u vršenju službene radnje (član 375, stav 2), nasilničko ponašanje (član 399), povreda parlamentara (član 436) i zlostavljanje potčinjenog i nižeg (član 462). Izdvajanje zlostavljanja potčinjenog i nižeg, kao posebnog krivičnog dela, deluje dubiozno. Ono je u najvećoj meri već obuhvaćeno inkriminacijom iz člana 166a, stava 2 KZCG, a preostali elementi njegovog opisa (da se delo vrši u vezi sa službom i prema više lica) zaslužuju mesto i u okviru inkriminacije dela iz člana 166a (videti: *infra*, poglavlje 3.2). Čak su i kazne koje su propisane za krivično delo iz člana 462, stava 1 i krivično delo iz člana 166a, stava 2 KZCG identične.

godine od izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela zlostavljanja. Imajući u vidu propisane kaznene raspone za krivična dela mučenja, iznuđivanja iskaza i zlostavljanja, izvršenje kazni će zastareti protekom deset godina od osude na kaznu zatvora preko pet godina, protekom pet godina od osude na kaznu zatvora preko tri godine, protekom tri godine od osude na kaznu zatvora preko jedne godine, i protekom dve godine od osude na kaznu zatvora do jedne godine. KZCG dozvoljava davanje amnestije i pomilovanja službenim licima okrivljenim i osuđenim za sva navedena krivična dela.

Pored kazne zatvora, postoji i kazna rada u javnom interesu koja se uz pristanak učinioca može izreći za krivična dela za koja je zaprećena kazna zatvora do pet godina (član 41 KZCG). Ovu kaznu je, prema tome, moguće izreći službenom licu za krivično delo zlostavljanja (član 166a) i osnovne oblike iznuđivanja iskaza (član 166, stav 1) i mučenja (član 167, stav 1), a nije moguće izreći je za kvalifikovane oblike iznuđivanja iskaza (član 166, stav 2) i mučenja (član 167, stav 2). Rad u javnom interesu ne može biti kraći od 60 časova niti duži od 360 časova i određuje se za vreme koje ne može biti kraće od 30 dana, niti duže od 6 meseci. Pri određivanju ove kazne sud će voditi računa o vrsti učinjenog krivičnog dela, kao i o ličnosti učinioca. U slučaju da učinilac ne obavi naloženi društveno koristan rad, sud će ovu kaznu zameniti kaznom zatvora tako što će svakih započetih 60 časova rada u javnom interesu zameniti kaznom zatvora u trajanju od jednog meseca.

Za sva navedena krivična dela je moguće izreći uslovnu osudu, ali i meru bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti koja je posebno relevantna za krivična dela koje vrše službena lica u vršenju službe.

Uslovna osuda je mera upozorenja čija je svrha da se prema učiniocu *lakšeg* krivičnog dela ne primeni kazna, kad to nije nužno radi krivičnopravne zaštite i kad se može očekivati da će upozorenje uz pretnju kazne dovoljno uticati na učinioca da više ne vrši krivična dela (član 52, stav 2 KZCG). Uslovnom osudom sud učinocu krivičnog dela utvrđuje kaznu i istovremeno određuje da se ona neće izvršiti ako osuđeni za vreme koje odredi sud, a koje ne može da bude kraće od jedne ni duže od pet godina (vreme proveravanja) ne učini novo krivično delo (član 53, stav 1). Prema KZCG, uslovna osuda se može izreći za krivična dela za koja se ne može izreći kazna zatvora u trajanju od deset godina ili teža kazna, kad je učiniocu utvrđena kazna zatvora u trajanju do dve godine (član 54). Prema tome, izricanje ove mere upozorenja nije moguće samo za teži oblik krivičnog dela iznuđivanja iskaza (iz člana 166, stava 2). Uslovna osuda se ne može izreći dok ne protekne pet godina od pravnosnažnosti osude kojom je učiniocu izrečena kazna za umišljajno krivično delo niti učiniocu kome su već izrečene dve uslovne osude (član 54, stav 3). Pri odlučivanju da li će izreći uslovnu osudu, sud je dužan da, vodeći računa o svrsi uslovne osude, posebno uzme u

obzir ličnost učinioca, njegov raniji život, njegovo ponašanje posle izvršenog krivičnog dela, stepen krivice i druge okolnosti pod kojima je delo učinjeno (član 54, stav 4).

Sud će opozvati uslovnu osudu ako osuđeni u vreme proveravanja učini jedno ili više krivičnih dela za koja je izrečena kazna zatvora od dve godine ili u dužem trajanju. Ako osuđeni u vreme proveravanja učini jedno ili više krivičnih dela za koja je izrečena kazna zatvora manja od dve godine ili novčana kazna, sud će, pošto oceni sve okolnosti koje se odnose na učinjena krivična dela i učinioca, a posebno srodnost učinjenih krivičnih dela, njihov značaj i pobude iz kojih su učinjena, odlučiti da li će opozvati uslovnu osudu. Sud je vezan zabranom izricanja uslovne osude ako učiniocu za krivična dela utvrđena u uslovnoj osudi i za nova krivična dela treba izreći kaznu preko dve godine zatvora. Ako opozove uslovnu osudu, sud će primenom odredaba o sticaju krivičnih dela izreći jedinstvenu kaznu zatvora i za ranije učinjeno i za novo krivično delo, uzimajući kaznu iz opozvane uslovne osude kao utvrđenu. Ako ne opozove uslovnu osudu, sud može za novo učinjeno krivično delo izreći uslovnu osudu ili kaznu. Osuđenom kome za novo krivično delo bude izrečena kazna zatvora, vreme provedeno na izdržavanju te kazne se ne računa u vreme proveravanja utvrđeno uslovnom osudom za ranije delo. Ako nađe da i za novo krivično delo treba izreći uslovnu osudu, sud će primjenom odredaba o sticaju krivičnih dela utvrditi jedinstvenu kaznu i za ranije učinjeno i za novo krivično delo i odrediti novo vreme proveravanja koje ne može biti kraće od jedne ni duže od pet godina, računajući od dana pravnosnažnosti nove presude. Ukoliko osuđeni u toku novog vremena proveravanja ponovo učini krivično delo, sud će opozvati uslovnu osudu i izreći jedinstvenu kaznu zatvora, primenom odredaba o sticaju krivičnih dela (član 55 KZCG). Sud će opozvati uslovnu osudu ako posle njenog izricanja utvrdi da je osuđeni izvršio krivično delo pre nego što je uslovno osuđen, ako oceni da ne bi bilo osnova za izricanje uslovne osude da se znalo za to delo. Ako sud ne opozove uslovnu osudu, sud može za novo učinjeno krivično delo takođe izreći uslovnu osudu ili kaznu, a osuđenom kome za ranije krivično delo bude izrečena kazna zatvora vreme provedeno na izdržavanju te kazne se ne računa u vreme proveravanja utvrđeno uslovnom osudom za kasnije delo (član 56). Ako je uslovnom osudom naloženo osuđenom ispunjenje neke obaveze (vraćanje imovinske koristi pribavljene izvršenjem krivičnog dela, naknada prouzrokovane štete ili ispunjenje druge obaveze predviđene krivičnopravnim odredbama), a on ne ispuni tu obavezu u roku određenom u presudi, sud može, u okviru vremena proveravanja, produžiti rok za ispunjenje obaveze ili može opozvati uslovnu osudu i izreći kaznu koja je utvrđena u uslovnoj osudi. Ako utvrdi da osuđeni, iz opravdanih razloga, ne može da ispuni postavljenu obavezu, sud će ga osloboditi

od ispunjenja te obaveze ili je zameniti drugom odgovarajućom obavezom predviđenom zakonom (član 57).

Sud može odrediti i da se učinilac kome je izrečena uslovna osuda stavi pod zaštitni nadzor za određeno vreme u toku vremena proveravanja, ako se, s obzirom na njegovu ličnost, raniji život, držanje posle izvršenog krivičnog dela, a naročito njegov odnos prema žrtvi krivičnog dela i okolnosti izvršenja dela, može očekivati da će se zaštitnim nadzorom potpunije ostvariti svrha uslovne osude (članovi 59–64 KZCG). Zaštitni nadzor određuje sud u presudi kojom izriče uslovnu osudu i određuje mere zaštitnog nadzora, njihovo trajanje i način njihovog ispunjavanja. Zaštitni nadzor može obuhvatiti jednu ili više od sledećih obaveza: 1) javljanje organu nadležnom za izvršenje zaštitnog nadzora u rokovima koje taj organ odredi; 2) osposobljavanje učinioca za određeno zanimanje; 3) prihvatanje zaposlenja koje odgovara sposobnostima i sklonostima učinioca; 4) ispunjavanje obaveza izdržavanja porodice, čuvanja i vaspitanja dece i drugih porodičnih obaveza; 5) uzdržavanje od posećivanja određenih mesta, lokala ili priredbi, ako to može biti prilika ili podsticaj za ponovno vršenje krivičnih dela; 6) blagovremeno obaveštavanje o promeni mesta boravka, adrese ili radnog mesta; 7) uzdržavanje od upotrebe droge ili alkoholnih pića; 8) lečenje u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi; 9) posećivanje određenih profesionalnih i drugih savetovališta ili ustanova i postupanje po njihovim uputstvima; 10) otklanjanje ili ublažavanje štete prouzrokovane krivičnim delom, a naročito izmirenje sa žrtvom učinjenog krivičnog dela. Pri izboru jedne ili više od ovih obaveza i određivanju njihovog trajanja, sud je dužan da naročito uzme u obzir godine života učinioca, njegovo zdravstveno stanje, sklonosti i navike, pobude iz kojih je izvršio krivično delo, držanje posle izvršenog krivičnog dela, raniji život, lične i porodične prilike, uslove za ispunjenje naloženih obaveza, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca a od značaja su za izbor mera zaštitnog nadzora i njihovo trajanje. U toku trajanja zaštitnog nadzora sud može, s obzirom na ostvarene rezultate, pojedine obaveze ukinuti ili zameniti drugim, a može i ukinuti zaštitni nadzor pre isteka vremena na koje je određen ako utvrdi da je ispunjena njegova svrha. Ako osuđeni kome je izrečen zaštitni nadzor ne ispunjava obaveze koje mu je sud odredio, sud ima više mogućnosti. On može opomenuti osuđenog, zameniti naložene obaveze drugim obavezama ili produžiti trajanje zaštitnog nadzora u okviru vremena proveravanja, a može i opozvati uslovnu osudu. Opozivanjem uslovne osude prestaje i zaštitni nadzor.

Zabrana vršenja poziva, delatnosti i dužnosti je mera bezbednosti čija je svrha da se otklone stanja ili uslovi koji mogu biti od uticaja da učinilac ubuduće vrši krivična dela (član 66 KZCG). Ova zabrana se može izreći ako je učinocu izrečena kazna, uslovna osuda, sudska opomena ili ako je oslobođen od kazne (član 68, stav 4 KZCG) i ako se opravdano može smatrati da bi njegovo dalje vr-

šenje takve delatnosti bilo opasno (član 73, stav 1 KZCG). Sud određuje trajanje ove mere koje ne može biti kraće od jedne niti duže od deset godina, računajući od dana pravnosnažnosti odluke, s tim da se vreme provedeno u zatvoru, odnosno u zdravstvenoj ustanovi u kojoj je izvršena mera bezbednosti ne uračunava u trajanje mere. Ako izrekne uslovnu osudu, sud može odrediti da će se ta osuda opozvati ako učinilac prekrši zabranu vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti (član 73, stav 3).

U pogledu pravila za odmeravanje kazne, KZCG propisuje da će sud učiniocu krivičnog dela odmeriti kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to delo, uzimajući u obzir svrhu kažnjavanja i sve okolnosti koje utiču na to da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a naročito: stepen krivice, pobude iz kojih je delo učinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je delo učinjeno, raniji život učinioca, njegove lične prilike, njegovo držanje posle učinjenog krivičnog dela, a naročito njegov odnos prema žrtvi krivičnog dela, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca. Pri odmeravanju novčane kazne, sud će posebno uzeti u obzir i imovno stanje učinioca (član 42, stavovi 1 i 2).

Okolnost da je krivično delo učinjeno iz mržnje prema drugom licu zbog nacionalne ili etničke pripadnosti, pripadnosti rasi ili veroispovesti ili zbog odsustva te pripadnosti, invaliditeta, pola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta sud je dužan da ceni kao otežavajuću, osim ako je ta okolnost propisana kao obeležje osnovnog ili težeg oblika krivičnog dela (član 42a, stav 1 KZCG). Okolnosti da je krivično delo učinjeno prema detetu, licu sa invaliditetom, trudnoj ženi, starijem licu ili izbjeglici, KZCG takođe daje značaj obavezne otežavajuće (član 42a). S druge strane, generalni povrat predstavlja fakultativnu otežavajuću okolnost (član 43). Međutim, ako je učinilac ranije bio dva ili više puta osuđivan za krivična dela sa umišljajem na kaznu zatvora od najmanje godinu dana i pokazuje sklonost prema vršenju krivičnih dela i ako od dana otpuštanja učinioca sa izdržavanja ranije izrečene kazne do izvršenja novog krivičnog dela nije proteklo pet godina, sud može za krivično delo učinjeno sa umišljajem za koje je propisana kazna zatvora izreći strožu kaznu od propisane, s tim da ona ne sme preći dvostruku meru propisane kazne niti dvadeset godina. Pri oceni da li će izreći strožu kaznu od propisane, sud će naročito uzeti u obzir broj ranijih osuda, srodnost učinjenih krivičnih dela, pobude iz kojih su učinjena, okolnosti pod kojima su učinjena i potrebu da se radi ostvarivanja svrhe kažnjavanja izrekne takva kazna (član 44).

Prema pravilima o ublažavanju kazne, sud može učiniocu krivičnog dela izreći kaznu ispod granice propisane zakonom ili blažu vrstu kazne kad zakon predviđa da se učinilac može blaže kazniti ili da se može osloboditi od kazne, a sud ga ne oslobodi od kazne, kao i u slučaju kad utvrdi da postoje naročito

olakšavajuće okolnosti i oceni da se i sa ublaženom kaznom može postići svrha kažnjavanja (član 45 KZCG). Kad postoje uslovi za ublažavanje kazne, sud može ublažiti kaznu do sledećih granica: 1) ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor u trajanju od pet ili više godina, kazna se može ublažiti do dve godine zatvora; 2) ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor u trajanju od tri ili više godina, kazna se može ublažiti do jedne godine zatvora; 3) ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor od dve godine, kazna se može ublažiti do šest meseci zatvora; 4) ako je za krivično delo kao najmanja mera kazne propisan zatvor od jedne godine, kazna se može ublažiti do tri meseca zatvora; 5) ako je za krivično delo kao najmanja kazna propisan zatvor ispod jedne godine, kazna se može ublažiti do trideset dana zatvora; 6) ako je za krivično delo propisana kazna zatvora bez naznačenja najmanje mere, umesto zatvora može se izreći novčana kazna; 7) ako je za krivično delo propisana novčana kazna sa naznačenjem najmanje mere, kazna se može ublažiti do šest stotina evra. Kad je sud ovlašćen da učinioca krivičnog dela oslobodi od kazne, on mu može kaznu ublažiti i ispod navedenih ograničenja (član 46).

Konačno, sud može osloboditi od kazne učinioca krivičnog dela samo kad to zakon izričito predviđa, a učinioca krivičnog dela učinjenog iz nehata i onda kad ga posledice dela tako teško pogađaju da izricanje kazne očigledno ne bi odgovaralo svrsi kažnjavanja. Sud može osloboditi od kazne i učinioca krivičnog dela za koje je propisana kazna zatvora do pet godina, ako posle izvršenog krivičnog dela, a pre nego što je saznao da je otkriven, otkloni posledice dela ili nadoknadi štetu prouzrokovanu krivičnim delom (član 47).

3.2. Analiza i nedostaci važećih rešenja

Inkriminacija mučenja iz člana 167 KZCG naizgled u potpunosti odražava definiciju iz člana 1 UNCAT. Ipak, njome nije doslovno predviđeno da se delo mučenja može vršiti u cilju „kažnjavanja drugog za delo koje je to lice ili neko treće lice učinilo, ili se sumnja da ga je učinilo“ – kako to stoji u UNCAT, nego se samo navodi da se delo može vršiti u cilju „nezakonitog kažnjavanja“. Sem toga, mučenjem se prema KZCG smatra i delo nedržavnog subjekta u kojem ni na jedan način ne mora biti uključeno službeno lice (član 167, stav 1).¹⁴⁶

¹⁴⁶ Ima autora koji smatraju da je proširivanje pojma mučenja propisivanjem da njegov izvršilac može biti bilo koje lice ispravno i da je u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava. Tako u: Zoran Stojanović, *Komentar Krivičnog zakonika*, četvrto izmenjeno i dopunjeno izdanje, Službeni glasnik, Beograd, 2012, str. 460. S druge strane, priklanjajući se razumevanju zlostavljanja kao dela pripisivog državi, jedan od autora ovog rada (V. Ilić) smatra da, iz razloga načelne prirode, akte narušavanja ljudskog dostojanstva i fizičkog i psihičkog integriteta drugoga učinjene od strane nedržavnih aktera, sa ili bez učešća predstavnika vlasti, ne bi trebalo podvoditi pod krivičnopravne pojmove i opise inkriminacija

Drugi nedostatak važećih rešenja odnosi se na delimično preklapanje inkriminacija – težeg oblika krivičnog dela iznuđivanja iskaza i težeg oblika krivičnog dela mučenja.¹⁴⁷ Izvršilac oba navedena krivična dela jeste ili može biti službeno lice u vršenju službe. Sličnosti postoje i kod radnje izvršenja: kod iznuđivanja iskaza radnja se sastoji u sprovođenju „teškog nasilja“ prema drugome, upotrebom sile, pretnje ili drugog nedopuštenog sredstva ili nedopuštenog načina, dok je kod krivičnog dela mučenja radnja određena kao nanošenje drugome velikog bola ili teških patnji, bilo telesnih bilo duševnih.¹⁴⁸ Oba krivična dela se mogu izvršiti samo sa direktnim umišljajem, a namera da se od drugog iznudi iskaz, priznanje ili neka druga izjava predstavlja važan element opisa oba dela. Ova situacija može dovesti do neujednačenog postupanja sudova, s obzirom da bi se istovetni akti mogli podsvesti pod različite inkriminacije sa različitim rasponima kazni.¹⁴⁹ Na problem preklapanja ovih inkriminacija u krivičnom zakonodavstvu Srbije ukazao je CAT 2015. godine.¹⁵⁰

Radnja krivičnog dela zlostavljanja je određena na opšti način – kao zlostavljanje drugoga ili postupanje prema njemu na način kojim se vređa ljudsko dostojanstvo. S jedne strane, to pruža mogućnost da veliki broj raznovrsnih radnji bude podveden pod ovo krivično delo, ali može stvoriti i probleme na planu razgraničenja. Smatra se da radnja zlostavljanja podrazumeva preduzimanje određenih radnji koje kod pasivnog subjekta prouzrokuju određene telesne ili duševne patnje slabijeg intenziteta, a koje ne predstavljaju laku telesnu povredu.¹⁵¹ Zbog toga se u praksi u velikom broju slučajeva za ovo krivično delo sudi u sticaju sa drugim krivičnim delima (najčešće su to krivična dela lake i teške telesne povrede).¹⁵² Službeni status izvršioca ni kod ovog krivičnog dela ne predstavlja uslov za njegovo postojanje (s obzirom da krivično delo zlostavljanja može izvršiti svako lice), već samo kvalifikatornu okolnost.

Dalje je upadljiv nedostatak kvalifikovanih oblika ovih krivičnih dela, što na prvom mestu vodi tome da se, kako je već rečeno, za ova krivična dela često sudi u sticaju sa drugim krivičnim delima. To ima negativne strane jer stva-

mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja (ili zlostavljanja), koje treba rezervisati samo za takve radnje (izvršilaštva, saučesništva, prikriivanja i sl.) predstavnika vlasti, tj. službenih lica.

147 Slično: Nikola Kovačević, Radmila Dragičević Dičić, Gordana Jekić Bradajić, Jugoslav Tintor, *op. cit.*, str. 66.

148 Uporediti: Zoran Stojanović, *op. cit.*, str. 457.

149 Isto: Nikola Kovačević, Radmila Dragičević Dičić, Gordana Jekić Bradajić, Jugoslav Tintor, *op. cit.*, str. 66–67.

150 CAT/C/SRB/CO/2, § 8. Uporediti: član 136 i član 137 stav 2 Krivičnog zakonika Srbije, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.

151 Zoran Stojanović, *op. cit.*, str. 458.

152 *Ibid.*, str. 458–459.

ra rizik od neujednačenog postupanja sudova i otvara složeno krivičnopravno pitanje postojanja sticaja ili prividnog sticaja krivičnih dela, koje nije rešeno u KZCG.¹⁵³ Drugo, suđenje za dva krivična dela, od kojih je za svako propisan blaži raspon kazne od onog koji bi bio propisan da je „nedostajući deo inkriminacije“ iz drugog krivičnog dela predviđen kao kvalifikatorna okolnost prvom krivičnom delu¹⁵⁴ dovodi i do kraćih rokova zastarelosti krivičnog gonjenja. Nedostatak pojedinih kvalifikatornih okolnosti može u krajnjem dovesti do toga da određene krivičnopravo relevantne činjenice ne budu uopšte ili ne budu dovoljno vrednovane (npr. umesto da dovedu do kvalifikacije dela kao težeg, sa većim rasponom kazne, one bivaju smatrane samo otežavajućim okolnostima). Primera radi, svojstvo žrtve (npr. uzrast, zdravstveno stanje, invaliditet, lišenost slobode i sl.), sredstva izvršenja (vatreno oružje, opasno oruđe itd.), način izvršenja, brojnost izvršilaca (npr. izvršenje dela od strane više lica ili grupe lica), i nehatno ili umišljajno prouzrokovana teža posledica (teška telesna povreda, trajno oštećenje zdravlja, smrt) predstavljaju okolnosti čije bi predviđanje kao kvalifikatornih trebalo razmotriti pri noveliranju inkriminacija o kojima je reč. Najzad, iako se može reći da pojam službenog lica, onako kako je definisan u KZCG, odgovara tumačenju pojmova javnog službenika i lica koje deluje u službenoj dužnosti od strane CAT i ECtHR, treba primetiti da je on veoma širok, tj. da obuhvata različite kategorije lica – od policijskih službenika, vojnih lica i zaposlenih u službama obezbeđenja zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, pa do vaspitača i nastavnika u obrazovnim ustanovama, medicinskog osoblja u zdravstvenim ustanovama itd. Stoga bi se, pored već navedenih okolnosti, moglo razmotriti i izdvajanje određenih kategorija službenih lica kao naročite kvalifikatorne okolnosti u izvršenju ili učešću u izvršenju krivičnih dela zlostavljanja. To bi se po-

153 Stojanović iznosi da radnja krivičnog dela mučenja ne obuhvata nužno i nanošenje teških telesnih povreda, iako se govori o nanošenju velikog bola ili teških patnji, tako da je sticaj krivičnog dela mučenja sa krivičnim delom teške telesne povrede moguć, ali da se ne bi radilo o sticaju ukoliko bi prilikom izvršenja krivičnog dela mučenja došlo i do ubistva (tada bi postojalo samo teško ubistvo, izvršeno na svirep način). Zoran Stojanović, *op. cit.*, str. 460.

154 Za krivična dela kvalifikovana težom posledicom zakon po pravilu propusuje težu kaznu od one do koje se može doći primenom odredaba za odmeravanje kazne za sticaj krivičnih dela, pod uslovom da je reč o nehatnom prouzrokovanju teže posledice. To je i osnovni razlog za propisivanje krivičnih dela kvalifikovanih težom posledicom, jer zakonodavac smatra da je tu reč o jednom novom kvalitetu u pogledu težine krivičnog dela. Tako u: Zoran Stojanović, *Krivično pravo – Opšti deo*, dvadeseto izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i Pravna knjiga, Beograd, 2013, str. 205. Isto: Ivan Đokić, *Krivična dela kvalifikovana težom posledicom*, Kaznena reakcija u Srbiji, III deo, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2013, str. 268. Isto je i kod instituta složenog krivičnog dela, budući da je najčešći razlog koji rukovodi zakonodavca da konstruiše složena krivična dela taj što se u slučaju kada se dva krivična dela izvrše zajedno dobija sasvim novo krivično delo po kvalitetu i težini za koje ne bi bile dovoljne one kazne koje su propisane za ta pojedina dela, tj. gde se primenom odredaba za odmeravanje kazne za krivična dela učinjena u sticaju ne bi moglo doći do adekvatne kazne. Tako u: Zoran Stojanović, *op. cit.*, str. 247.

sebnog moglo odnositi na policijske službenike, čija je osnovna dužnost da štite građane od izvršenja krivičnih dela, da ih otkrivaju i rasvetljavaju i da pomažu tužilaštvu u gonjenju učinilaca krivičnih dela. Ova osobenost policijske profesije, predstavlja dodatnu „kriminalnu količinu“ koja bi trebalo da ima krivičnopravni odraz na planu kažnjavanja.

Zaprećena kazna službenim licima koja izvrše mučenje, od jedne do osam godina, ne odražava težinu ovog krivičnog dela i nije saglasna sa preporukama CAT i stavovima ECtHR.¹⁵⁵ Isto važi i za kazne predviđene za osnovni oblik iznuđivanja iskaza, od tri meseca do pet godina, i krivično delo zlostavljanja koje izvrši službeno lice u vršenju službe, od tri meseca do tri godine. Ova krivična dela se zbog srazmerno niske visine propisanih kazni svrstavaju u red lakših krivičnih dela, što omogućava izricanje mera upozorenja (pre svega uslovne osude) i može predstavljati uzrok drugih problema u istraživanju navoda o zlostavljanju.¹⁵⁶ Službeno lice koje podstrekava drugo lice na vršenje krivičnog dela zlostavljanja neće biti krivičnopravno odgovorno (tj. nema krivičnog dela) ukoliko zlostavljanje ne bude pokušano ili dovršeno, jer je odgovornost za neuspelo podstrekavanje u KZCG predviđena samo za dela za koja se po zakonu može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna (član 24, stav 2). Po važećim rešenjima, službeno lice ne vrši krivično delo ni u slučaju neprijavlivanja pripremanja ili izvršenja krivičnog dela zlostavljanja. Za neprijavlivanje pripremanja krivičnih dela mučenja i iznuđivanja iskaza je propisana novčana kazna ili zatvor do jedne godine, dok je za neprijavlivanje izvršenja ovih dela ili njihovih učinilaca predviđena kazna zatvora do dve godine (članovi 385 i 386 KZCG). Pripremanje mučenja i iznuđivanja iskaza, npr. nabavljanjem ili osposobljavanjem sredstava za njihovo izvršenje, ne predstavlja krivično delo. Jedini inkriminirani oblik pripremanja jeste dogovor sa drugima da se izvrši krivično delo, za šta je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine (član 400 KZCG). Navedena rešenja KZCG nisu pogodna za ispunjenje obaveze države da adekvatno sankcioniše dela zlostavljanja i sve radnje koje predstavljaju saučesništvo ili sudelovanje u ovim delima.

Primetno je dalje da izricanje mere bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti (koju sud može da izrekne i bez predloga ovlašćenog tužioca) nije propisano kao obavezno ni za jedno krivično delo koje vrše službeni

155 Videti: *supra*, poglavlja 1.2.5. i 1.3.

156 Npr. moguća je primena instituta odlaganja krivičnog gonjenja (tzv. oportunitet krivičnog gonjenja) iz člana 272 Zakonika o krivičnom postupku Crne Gore (*Službeni list CG*, br. 57/2009, 49/2010, 47/2014, 2/2015, 35/2015, 58/2015 i 28/2018), a u slučaju da se povede krivični postupak – on bi se vodio po pravilima skraćenog postupka (član 446). Blago zaprećene kazne za krivična dela kojima se inkriminiše zlostavljanje dovode i do toga da u prvom stepenu za ova krivična dela sude osnovni sudovi u kojima, po pravilu, rade sudije neiskusnije od sudija viših i apelacionih sudova.

lica. Ovo zakonsko rešenje u kombinaciji sa propisanim niskim kaznama omogućava da službena lica osuđena za neko od krivičnih dela kojima se inkriminiše zlostavljanje ne snose odgovarajuće posledice i nastave da rade u državnim organima.¹⁵⁷ Prema važećim međunarodnim standardima, javni službenik za koga se utvrdi da je umišljajno zlostavljao drugog treba da bude udaljen iz službe.¹⁵⁸

Kao što je već rečeno, za zlostavljanje i osnovne oblike iznuđivanja iskaza i mučenja moguće je izreći i kaznu rada u javnom intresu, čija je svrha da bude alternativa kazni zatvora.¹⁵⁹ S obzirom da zakonodavac obavezuje sud da prilikom izricanja ove kazne vodi računa o vrsti učinjenog krivičnog dela, moglo bi se postaviti pitanje da li je izricanje ove kazne uopšte opravdano čak i za lakše oblike dela zlostavljanja koja vrše službena lica. U pravcu davanja potvrdnog odgovora na ovo pitanje stoji činjenica da za razliku od uslovne osude ovde nije reč o mogućem i suspendovanom, nego o efektivnom kažnjavanju učinioca krivičnog dela. Sem toga, čini nam se da bi obavezno izricanje zabrane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti (otpuštanje iz službe) uz kaznu rada u javnom intresu moglo ublažiti utisak da se ovom kaznom neopravdano pogoduje službeniku osuđenom zlostavljanje, odnosno da bi kombinacija ovih krivičnih sankcija imala zadovoljavajuće generalnopreventivno dejstvo u odnosu na najlakše forme zlostavljanja, posebno imajući u vidu da kazna zatvora izrečena zbog neobavljanja rada u javnom interesu ne može biti duža od šest meseci. Izricanje ove kazne umesto kazne zatvora ne deluje opravdano prema licima koja su prethodno osuđivana, naročito za istovrsna ili srodna krivična dela, imajući u vidu dužnost suda da prilikom izricanja ove mere vodi računa i o „ličnosti učinioca“.

Naposletku, važan nedostatak krivičnog zakonodavstva Crne Gore odnosi se na to što je gonjenje i izvršenje kazne za sva krivična dela kojima se inkriminiše zlostavljanje od strane službenih lica podložno zastarevanju, nakon kratkih rokova od izvršenja tih dela, odnosno od pravnosnažnosti presuda, imajući u vidu niske raspone propisanih kazni. Nije zabranjeno ni davanje amnestije i pomilovanja službenim licima okrivljenim i osuđenim za akte mučenja i drugih oblika zlostavljanja, što je direktno suprotno važećim međunarodnim standardima ljudskih prava u ovoj oblasti.¹⁶⁰

157 Videti: *infra*, poglavlje 4.6.

158 Videti: *supra*, poglavlje 1.2.5.

159 Zoran Stojanović, *Sistem kazni u krivičnom pravu Srbije i potreba njegovog daljeg usavršavanja*, u: *Kaznena reakcija u Srbiji*, 5. deo (ur. Đ. Ignjatović), Edicija *Crimen*, Beograd, str. 18.

160 Videti: *supra*, poglavlje 1.2.5. Primera radi, predsednik Filip Vujanović je 10. jula 2012. pomilovao službenika policije pravnosnažno osuđenog za krivično delo zlostavljanja i mučenja na pet meseci zatvora presudom Osnovnog suda u Podgorici (K. 976/10, od 28. oktobra 2011), te mu je izrečenu kaznu zamenio uslovnom osudom. Više u: *Procesuiranje mučenja i zlostavljanja*, Akcija za ljudska prava, Centar za antidiskriminaciju Ekvista, Centar za građansko obrazovanje, Sigurna zenska kuća, 2013, str. 76–77.

Četvrti deo

SANKCIONISANJE DELA ZLOSTAVLJANJA U AKTUELNOJ PRAKSI SUDOVA CRNE GORE

4.1. Opšti pregled

Od 1. januara 2013. do 31. decembra 2018. godine, dakle u poslednjih šest godina, u Crnoj Gori je pravnosnažno okončano 50 krivičnih postupaka u kojima se okrivljenim službenim licima, službenicima Uprave policije i Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, na teret stavljalo neko od krivičnih dela koja se mogu podvesti pod međunarodnopravne pojmove mučenja i drugih oblika zlostavljanja. Oni su u najvećem broju slučajeva bili okrivljeni za krivična dela zlostavljanja i mučenja, često u sticaju sa krivičnim delima teške ili lake telesne povrede, a u manjem broju slučajeva se radilo o optužbama za iznuđivanje iska-za, tešku telesnu povredu i nasilničko ponašanje.

U ovim postupcima su bila okrivljena 94 službena lica. Krivim je oglašeno njih 58 (što je oko 62%).

Iako su sudovi u većini postupaka utvrđivali krivicu za dela zlostavljanja i donosili osuđujuće presude, efektivnom kaznom zatvora je kažnjeno samo šest lica, što je oko 10% osuđenih: četvorica kaznama zatvora od tri meseca za krivično delo zlostavljanja (trojica su kažnjeni za pomaganje),¹⁶¹ jedan kaznom zatvora od četiri meseca takođe za zlostavljanje¹⁶² i jedan kaznom zatvora od pet meseci za krivično delo teške telesne povrede.¹⁶³ Kazne za zlostavljanje su bile na nivou posebnog minimuma od tri meseca (član 166a, stav 2 KZCG) i neznatno iznad njega, dok je kazna za krivično delo teške telesne povrede izrečena ispod zakonskog (posebnog) minimuma od šest meseci (član 151, stav 1 KZCG).

Efektivna zatvorska kazna nije izrečena nijednom od desetorice službenika osuđenih za krivično delo mučenja.¹⁶⁴

161 Videti predmete br. 1 i 15 u tabeli u prilogu.

162 Videti predmet br. 16 u tabeli u prilogu.

163 Videti predmet br. 20 u tabeli u prilogu.

164 Videti predmete br. 23, 26 i 34 u tabeli u prilogu.

Najstroža pravnosnažna sankcija izrečena službenicima za bilo koju vrstu zlostavljanja (krivična dela mučenja, iznuđivanja iskaza, zlostavljanja, lake i teške telesne povrede) u proteklih 11 godina bila je kazna zatvora od pet meseci.¹⁶⁵

Kazna rada u javnom interesu izrečena je trojici osuđenih: za teške telesne povrede u sticaju sa zlostavljanjem,¹⁶⁶ za zlostavljanje¹⁶⁷ i za mučenje u sticaju sa teškom telesnom povredom (službeniku kome je prethodno dva puta izrečena uslovna osuda zbog zlostavljanja).¹⁶⁸ U prva dva slučaja kazna rada u javnom interesu je izrečena potvrđivanjem sporazuma o priznanju krivice.

Uslovno je kažnjeno 49 službenika, što je oko 84,5% od ukupnog broja osuđenih. Njima su utvrđene kazne zatvora od dva meseca do jedne godine,¹⁶⁹ a rokovi proveravanja, koji se prema KZCG mogu odrediti u rasponu od jedne do pet godina, u najvećem broju slučajeva su bili do dve godine.¹⁷⁰

Drugostepeni sud u posmatranom periodu od šest godina nikada nije povećao kaznu koju je dosudio prvostepeni sud, već je ili umanjivao ili potvrđivao.

Godina	Broj presuda	Broj okrivljenih	Broj osuđenih	Broj osuđenih na efektivne kazne zatvora	Broj osuđenih na kazne rada u javnom interesu	Broj uslovno osuđenih
2013.	16	25	13	2	0	11
2014.	12	31	19	3	0	16
2015.	6	11	7	0	0	7

165 Službenik obezbeđenja u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija osuđen je na ovu kaznu zbog nanošenja teške telesne povrede zatvoreniku (videti predmet br. 20 u tabeli u prilogu). Prethodno je ova kazna određena u dva slučaja: službenom licu osuđenom zbog izvršenja dva krivična dela zlostavljanja u sticaju sa krivičnim delom lake telesne povrede i službenom licu zbog pomaganja drugima u izvršenju krivičnog dela mučenja i zlostavljanja (videti: *Procesuiranje mučenja i zlostavljanja u Crnoj Gori*, Akcija za ljudska prava, Centar za antidiskriminaciju EKVISTA, Centar za građansko obrazovanje i ANIMA, Podgorica, 2013, str. 13, 76 i 77).

166 Videti predmet br. 4 u tabeli u prilogu.

167 Videti predmet br. 6 u tabeli u prilogu.

168 Videti predmet br. 26 u tabeli u prilogu.

169 Utvrđene kazne zatvora su: od dva meseca jednom učiniocu, od tri meseca sedamnaestorici službenika, od tri meseca i petnaest dana jednom službeniku, od četiri meseca šestorici službenika, od pet meseci osmorici službenika, od pet meseci i petnaest dana jednom službenom licu, od šest meseci šestorici službenika, od sedam meseci jednom službeniku, od osam meseci trojici službenika, od jedanaest meseci jednom službeniku i od jedne godine četvorici službenih lica.

170 Određeni rokovi proveravanja su: od jedne godine za dvadeset jednog osuđenog, dve godine za dvadeset trojicu, dve godine i šest meseci za trojicu, do tri godine za dvojicu osuđenih službenika.

Godina	Broj presuda	Broj okrivljenih	Broj osuđenih	Broj osuđenih na efektivne kazne zatvora	Broj osuđenih na kazne rada u javnom interesu	Broj uslovno osuđenih
2016.	7	13	11	0	1	10
2017.	6	10	4	1	2	1
2018.	3	4	4	0	0	4
Ukupno	50	94	58	6	3	49

Visina pravnosnažno izrečenih zatvorskih kazni		
3 meseca	4 meseca	5 meseci
4	1	1

Tabele 1 i 2: Prikaz pravnosnažno okončanih krivičnih postupaka od 2013. kraja 2018, vođenih protiv državnih službenika za krivična dela mučenja, zlostavljanja, iznuđivanja iskazam lake i teške telesne povrede i nasilničkog ponašanja

4.2. Izricanje uslovnih osuda i kazni rada u javnom interesu

Iako se uslovna osuda može izreći samo za lakša krivična dela (član 52, stav 2 KZCG), ova mera upozorenja je u poslednjih šest godina izrečena devetoricu službenika osuđenih za mučenje, od kojih su čak petorica bili osuđeni za mučenje u sticaju sa krivičnim delom teške telesne povrede.¹⁷¹ Trojica uslovno kažnjenih za mučenje su prethodno bili osuđivani za dela zlostavljanja i iznuđivanja iskaza. Uslovna osuda je izricana i za učinjeno krivično delo iznuđivanja iskaza,¹⁷² kao i za dela zlostavljanja u sticaju sa teškom telesnom povredom.¹⁷³ Nijednom uslovno kažnjenom službeniku nije bilo naloženo ispunjenje obaveza predviđenih krivičnopravnim odredbama, odnosno obaveza koje čine sadržinu zaštitnog nadzora.

Izricanje uslovnih osuda u slučajevima namernog zlostavljanja, pogotovo mučenja, nije u skladu s međunarodnim standardima.¹⁷⁴ Njihovo izricanje bi eventualno moglo doći u obzir samo u najlakšim slučajevima zlostavljanja, kada

171 Videti predmete br. 26 i 34 u tabeli u prilogu.

172 Videti predmet br. 44 u tabeli u prilogu.

173 Videti predmete br. 8 i 27 u tabeli u prilogu.

174 Videti: *supra*, poglavlje 1.2.5.

se utvrdi da postoje naročito olakšavajuće okolnosti ili ako to posebno opravdava ličnost učinioca, njegov raniji život, stepen krivice, njegovo ponašanje posle izvršenog krivičnog dela (na primer, izraženo kajanje¹⁷⁵) i druge okolnosti pod kojima je delo učinjeno, što je sve sud dužan da uzme u obzir prilikom odlučivanja o izricanju ove mere upozorenja i u skladu sa članom 54, stavom 4 KZCG.

U nastavku ćemo ukazati na dva karakteristična slučaja u kojima su izvršeni akti mučenja, a koja su kažnjena uslovnim osudama i kaznom rada u javnom interesu 2018. i 2016. godine.

U prvom predmetu je policijski službenik uslovno osuđen za krivično delo iznuđivanja iskaza.¹⁷⁶ Sud je utvrdio da je on upotrebio silu i pretnju u nameri da od oštećenog iznudi priznanje, da je od oštećenog, nakon što je doveden u policijsku stanicu zbog upravljanja neregistrovanim vozilom, u prisustvu drugih službenih lica tražio da prizna da je izvršio krivična dela krađe, da je oštećenog zatim udario pesnicom u leđa vičući: „Sad ću da ti pokažem“, usled čega je oštećeni pao [...], da je potom odveo oštećenog u drugu kancelariju preteći mu da će sve morati da prizna, odnosno da će ga naterati na to, udarajući ga šakama po glavi u predelu temena i sa strane svaki put kad bi oštećeni negirao izvršenje tih krivičnih dela, preteći mu: „Ako ti ne mognem ništa, bar ćeš me zapamtiti, polomit ću ti kosti“. U presudi stoji i da se okrivljeni potom vratio u prostoriju u kojoj se nalazio oštećeni držeći u ruci veliki šrafčiger, da je naredio oštećenom da se izuje i legne „potrbuške“, što je ovaj i učinio, da je okrivljeni tada seo na leđa oštećenog, savio mu noge u kolenima i počeo da ga udara drškom od šrafčigera po stopalima, sve vreme tražeći od njega da prizna izvršenje krivičnih dela ili navede neko drugo lice koje je povezano sa krađama na određenom području, da je okrivljeni povremeno ustajao ne dozvoljavajući oštećenom da se digno sa poda, da ga je vređao i psovao, da su u jednom trenutku prišla još četiri službena lica od kojih je jedan takođe počeo da šutira oštećenog nogama u predelu rebara i bubrega, da su nakon toga ta četiri službena lica izašla iz kancelarije, a da je okrivljeni naredio oštećenom da ustane i stane u čošak, da je sa još jednim službenim licem koje se vratilo u kancelariju prišao oštećenom i da su ga obojica onda udarali šakama u predelu glave tražeći da prizna bilo šta ili da kaže da je neko drugi učinio krivično delo, da su odbili da pozovu lice po izboru oštećenog i da mu omoguće da pozove članove svoje porodice i advokata.

Na ovako utvrđeno činjenično stanje, koje obuhvata sve elemente mučenja, tokom kojeg je korišćena i prepoznatljiva metoda mučenja „falaka“, sud je okrivljenom izrekao uslovnu osudu, utvrđujući minimalnu kaznu za iznuđivanje

175 Videti npr.: *Valeriu and Nicolae Rosca v. Moldova*, § 72.

176 Presuda Višeg suda u Podgorici, Kž. 574/2018, od 17. decembra 2018. godine (predmet br. 44 u tabeli u prilogu).

iskaza od tri meseca i određujući najkraći propisani rok proveravanja od jedne godine. Kako je za postojanje osnovnog oblika krivičnog dela iznuđivanja iska-za dovoljno da je službeno lice upotrebilo samo ozbiljnu pretnju u nameri da od nekog lica iznudi iskaz ili neku drugu izjavu (dakle, ne mora nužno doći do upotrebe sile ni telesnog povređivanja), može se zaključiti da raznovrsne vidove zlostavljanja i upotrebe fizičke sile prema oštećenom, koji je bio lišen slobode u policijskoj stanici, ni državni tužilac ni sud nisu smatrali dovoljnim da delo okrivljenog kvalifikuju kao kvalifikovani oblik krivičnog dela iznuđivanja iskaza (koji podrazumeva da je izvršenje dela praćeno teškim nasiljem) ili kao krivično delo mučenja, niti su pomenute okolnosti uzete u obzir od strane suda prilikom odmeravanja kazne.¹⁷⁷ U presudi takođe nije obrazloženo šta je opredelilo sud da izrekne uslovnu osudu s obzirom na izraženu upornost u iznuđivanju iskaza i druge okolnosti pod kojima je delo učinjeno, već je samo navedeno da postoji uverenje suda da će se izrečenom krivičnom sankcijom – merom upozorenja – u svemu postići cilj i svrha izricanja krivičnih sankcija i da nema mesta izricanju drugih krivičnih sankcija ni po vrsti ni po visini.

ECtHR je kritikovao izricanje minimalnih kazni i uslovnih osuda u sličnom slučaju protiv Moldavije, u kojem su policijski službenici takođe primenili „falaku“ za iznuđivanje iskaza i zbog toga bili optuženi za krivično delo zloupotrebe službenog položaja.¹⁷⁸ ECtHR je ukazao da „falaka“ podrazumeva namerno vršenje mučenja i da se takvo postupanje mora kvalifikovati kao mučenje, jer se drugačijim kvalifikacijama ne obezbeđuje generalna prevencija tog krivičnog dela. U pogledu uslovne osude, praćene i dvogodišnjom zabranom rada u državnim organima, ECtHR je zaključio da je to blaga kazna koja ne odgovara cilju sprečavanja ove vrste krivičnih dela. Posebno je primećeno da je prilikom odmeravanja kazne domaći sud dao prevelik značaj olakšavajućim okolnostima na strani okrivljenih (relativna mladost, neosuđivanost, porodični status, ugled

177 Viši sud u Podgorici je u jednoj presudi od oktobra 2018. godine (Kž. 570/2018) zauzeo stav da je neophodno, za postojanje velikog bola i (ili) teških patnji, da krivičnopравни događaj na određeno lice ostavlja psihološke posledice ozbiljnog stepena i u dužem vremenskom periodu od nekoliko meseci, pa do nekoliko godina, te da se obično radi o velikom depresivnom poremećaju, trajnoj promeni ličnosti ili ponašanja prouzrokovanog stresnim događajem, a da fizički bol podrazumeva svoju trajnost i da posledično mora biti uzrokovan oštećenjem individue i teškim telesnim povredama. Ovo stanovište Višeg suda u Podgorici je prethodno bilo izneto u još jednom predmetu i potvrđeno odlukom Vrhovnog suda Crne Gore (Kž.I 22/17, od 31. oktobra 2017). Međutim, ono nije u skladu sa stavovima ECtHR i CAT prema kojima tzv. psihološko mučenje može postojati i bez produženih negativnih efekata po mentalno zdravlje, iako trajnije posledice po telo ili psihu posebno mogu ukazati na jak intenzitet zlostavljanja, odnosno mučenje. Prema praksi ovih tela, postojanje velikih mentalnih i fizičkih boli ne mora nužno da dovede do dugoročnog oštećenja zdravlja. Videti: *supra*, poglavlje 1.2.2.2.

178 *Valeriu and Nicolae Rosca v. Moldova*, §§ 72–74.

u društvu), a zanemario otežavajuće okolnosti, kao to da okrivljeni nisu pokazali znake kajanja zbog učinjenog dela.

U drugom primeru iz Crne Gore, jedna kazna rada u javnom interesu i tri uslovne osude (sa utvrđenim kaznama zatvora od osam meseci i periodima proveravanja od dve i po godine) izrečene su četvorici pripadnika Interventne grupe Uprave policije koji su u Baru izvršili krivična dela mučenja i teške telesne povrede.¹⁷⁹ Presudom je utvrđeno da su okrivljeni policijski službenici dva lica lišili slobode ispred jednog ugostiteljskog objekta, odveli ih na lokaciju u blizini železničke stanice i tamo tukli pesnicama, nogama i službenim palicama, a zatim ih pritvorili u prostorije policije gde su nastavili da ih tuku sve dok jedan oštećeni nije izgubio svest, pa su ga okrivljeni onda polivali vodom. Drugi oštećeni je od primljenih udaraca nekontrolisano vršio nuždu u pantalone, dok su mu se okrivljeni zbog toga smejali. Kod obe žrtve konstatovane su teške telesne povrede u vidu potresa mozga, preloma nosnih kostiju, niza krvnih podliva na različitim delovima tela, a jedan oštećeni je imao i nagnječenje bubrega praćeno mokrenjem krvi.

Sud je kao olakšavajuće okolnosti u ovom slučaju cenio porodične prilike okrivljenih – trojica su bili oženjeni i imali su decu, dok je četvrti bio lošeg imovnog stanja. Dvojici je kao olakšavajuća okolnost uzeto i to što ranije nisu osuđivani. Međutim, kod preostale dvojice čak ni ranija osuđivanost nije bila dovoljna da im bude izrečena kazna zatvora. Tako, sud nije obrazložio na osnovu čega je zaključio da će za jednog od okrivljenih, koji je prethodno već uslovno osuđivan zbog iznuđivanja iskaza, samo upozorenje uz pretnju kazne (uslovna osuda) biti dovoljno da ne nastavi da vrši krivična dela. Mnogo ozbiljniji propust ogleđa se u tome što je drugom okrivljenom, prethodno dva puta uslovno kažnjavanom za zlostavljanje, za mučenje u sticaju sa teškom telesnom povredom izrečena kazna rada u javnom interesu. Iako je u obrazloženju presude konstatovano da je za kvalifikovani oblik krivičnog dela mučenja koji je učinio ovaj okrivljeni propisana kazna zatvora do osam godina (član 167, stav 2 KZCG), sud je „ceneći ličnost okrivljenog“ za sticaj tog dela sa teškom telesnom povredom izrekao jedinstvenu kaznu rada u javnom interesu (koja se može izreći samo za krivična dela za koja je propisan zatvor do pet godina), u ukupnom trajanju od 240 sati (od maksimalnih 360 sati rada).¹⁸⁰ Ni u ovom slučaju niko od osuđenih nije priznao krivično delo niti se pokajao zbog njegovog izvršenja.

Ni u ostalim predmetima u kojima je osuđenima za zlostavljanje izricana uslovna osuda, a posebno kod povratnika u vršenju krivičnih dela, sudovi po

179 Presuda Osnovnog suda u Baru, K. 121/2016, 28. novembra 2016. godine (predmet br. 26 u tabeli u prilogu).

180 Presuda je dostupna na: sudovi.me/odluka_prikaz.php?id=219777 (pristupljeno 21. oktobra 2019. godine).

pravilu nisu valjano obrazlagali na osnovu čega su sticali uverenje da je za uslovna osuda dovoljno upozorenje osuđenom da ubuduće ne vrši krivična dela.

U jednoj presudi o potvrđivanju sporazuma o priznanju krivice, kojom je okrivljenom službeniku za zlostavljanje u sticaju sa teškom telesnom povredom izrečena kazna rada u javnom interesu, izbor te kazne opravdan je samo stavom suda da on „odgovara opštoj svrsi propisivanja i izricanja krivičnih sankcija.“¹⁸¹

4.3. Primena olakšavajućih i otežavajućih okolnosti

Od osam okolnosti koje sud treba da uzme u obzir kao olakšavajuće ili otežavajuće prilikom odmeravanja kazne, pri odmeravanju kazne okrivljenima za dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja krivični sudovi su primenjivali samo tri: lične prilike (bračni status, roditeljstvo), raniji život (u vidu ranije osuđivanosti), a povremeno su uzimali u obzir i imovno stanje okrivljenih. Nije uočeno da su prilikom odmeravanja kazne za dela zlostavljanja sudovi uzimali u obzir druge okolnosti iz člana 42 KZCG: stepen krivice učinioca, pobude iz kojih je delo učinjeno, jačinu povrede ili ugrožavanja zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je delo učinjeno, držanje učinioca posle učinjenog krivičnog dela (npr. izražavanje kajanja i/ili žaljenja¹⁸²), njegov odnos prema žrtvi krivičnog dela, kao ni to da li je delo učinjeno iz mržnje ili prema licu koje pripada ranjivoj kategoriji lica (član 42a KZCG).¹⁸³

Okolnost da je okrivljeni u braku po pravilu se smatrala olakšavajućom, a u jednom slučaju je i „razvedenost“ cenjena na isti način.¹⁸⁴ Kao olakšavajuće okolnosti su takođe cenjene roditeljstvo i loše imovno stanje,¹⁸⁵ kao i ranija neosuđivanost.¹⁸⁶

181 Presuda Osnovnog suda u Podgorici, K. 72/2017, od 22. marta 2017. godine (predmet br. 4 u tabeli u prilogu).

182 Videti: *Valeriu and Nicolae Rosca v. Moldova*, § 72.

183 Ova poslednja okolnost je uvedena Zakonom o imjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore, *Službeni list Crne Gore*, br. 44/2017, od 29. juna 2017, koji je stupio na snagu 11. jula 2017.

184 Presuda Osnovnog suda u Baru, K. 45/2018, od 2. aprila 2018. godine (predmet br. 27 u tabeli u prilogu).

185 Za loše imovinske prilike i roditeljstvo videti, npr.: presudu Osnovnog suda u Nikšiću, K. 685/2012 od 25. februara 2013. godine (predmet br. 29 u tabeli u prilogu) i presudu Osnovnog suda u Danilovgradu, K. 53/2017, od 16. marta 2018. godine (predmet br. 21 u tabeli u prilogu). Roditeljstvo je kao olakšavajuća okolnost uzeto u obzir npr. u presudi Osnovnog suda u Danilovgradu, K. 37/14, od 18. septembra 2015. godine (predmet br. 18 u tabeli u prilogu) i presudi Osnovnog suda u Kotoru, K. 53/2015, od 29. marta 2016. godine (predmet br. 43 u tabeli).

186 Videti, npr. presudu Osnovnog suda u Podgorici, K. 205/2014, od 16. februara 2015. godine (predmet br. 9 u tabeli u prilogu).

Podsećamo da ECtHR očekuje uverljivo obrazloženje u slučaju kada je izvršiocu zlostavljanja izrečena blaga kazna i da je u svojoj praksi kritikovao ublažavanje kazne bez osvrtnja na otežavajuće okolnosti i pri činjenici da osuđeni nije izrazio kajanje već je negirao izvršenje dela.¹⁸⁷

Kao otežavajuću okolnost, crnogorski sudovi su uzimali u obzir samo raniju osuđivanost, ali ni to, po pravilu, nije dovodilo do strožeg kažnjavanja. Od 58 pravnosnažno osuđenih službenika za dela zlostavljanja od 2013. do 2018. godine, šestorica su prethodno već bili osuđivani, tj. bili su povratnici u vršenju krivičnih dela.¹⁸⁸ Samo jedan od njih je potom osuđen na efektivnu kaznu zatvora od četiri meseca za krivično delo zlostavljanja. Jedan je osuđen na kaznu rada u javnom interesu za krivično delo mučenja u sticanju sa teškom telesnom povredom, a četvorica su uslovno kažnjeni za krivična dela zlostavljanja, mučenja i mučenja u sticaju sa teškom telesnom povredom, iako su svi prethodno bili bar jednom osuđeni za isto ili slično delo.

Povratnik kome je za mučenje u sticaju sa teškom telesnom povredom izrečena kazna rada u javnom interesu je policijski službenik koji je prethodno čak dva puta bio osuđivan za zlostavljanje u vršenju službe.¹⁸⁹ Sud je u presudi naveo da je njegovu raniju osuđivanost cenio kao otežavajuću okolnost, a kao olakšavajuće okolnosti to što je oženjen i ima troje dece. Iako je u presudi pomenuto da je kazna odmerena „ceneći ličnost okrivljenog, a imajući u vidu da je isti pristao na izricanje kazne rada u javnom interesu“, sud nije obrazložio koje je karakteristike ličnosti višestrukog povratnika u zlostavljanju smatrao dovoljnim opravdanjem da on izbegne efektivnu zatvorsku kaznu. Ovom okrivljenom je sud izrekao kaznu rada u javnom interesu u ukupnom trajanju od 240 časova (120 za mučenje i 120 za tešku telesnu povredu). To znači da bi u slučaju da nije izvršio kaznu on bio upućen na izvršenje kazne zatvora u trajanju od 4 meseca, što bi predstavljalo kaznu koja je ispod zakonskog minimuma i za mučenje i za tešku telesnu povredu. Presuda je postala pravnosnažna bez odluke po žalbi, što znači da se na nju tužilac nije žalio.¹⁹⁰

Četvorica uslovno kažnjenih povratnika su bili osuđivani za ista ili istovrsna dela nasilja i prethodno su im bile izricane uslovne osude.¹⁹¹ U sva četiri slučaja prilikom odmeravanja kazni su, nad ranijom osuđivanošću, prevagnule olakšavajuće okolnosti porodičnog statusa – svi okrivljeni su bili oženjeni i imali

187 *Valeriu and Nicolae Rosca v. Moldova*, § 72.

188 Videti predmete br. 16, 18, 23, 26 i 34 u tabeli u prilogu.

189 Videti predmet br. 26 u tabeli u prilogu.

190 Na internet-stranici Vrhovnog suda Crne Gore (www.sudovi.me) nema podataka o eventualnoj presudi Višeg suda u Podgorici, po žalbi na presudu Osnovnog suda u Baru, K. 121/2016 od 28. novembra 2016. godine (pristupljeno 4. oktobra 2019. godine).

191 Videti predmete br. 18, 23, 26 i 34 u tabeli u prilogu.

su jedno ili više dece. U jednom slučaju je obrazloženo da bi efektivna zatvorska kazna za oca u porodici u kojoj je petoro dece značila ugrožavanje egzistencije porodice.¹⁹² Kod jednog od ovih povratnika, sud je primenio institut ublažavanja kazne. On je prvobitno bio uslovno osuđen za iznuđivanje iskaza, a zatim je takođe uslovno osuđen za mučenje u sticaju sa teškom telesnom povredom.¹⁹³ Ranija osuđivanost okrivljenog je cenjena kao otežavajuća okolnost, a kao olakšavajuće okolnosti to što je bio oženjen i imao dete. Sud mu je za krivično delo mučenja utvrdio kaznu zatvora od 6 meseci, a za krivično delo teške telesne povrede kaznu zatvora od 3 meseca, a zatim izrekao uslovnu osudu. Međutim, u presudi nisu navedene naročito olakšavajuće okolnosti koje bi opravdale ublažavanje kazne, niti je dato objašnjenje o tome na koji način bi se ublaženom kaznom u ovom slučaju postigla svrha kažnjavanja.

U karakterističnom slučaju primene instituta ublažavanja kazne, prvostepeni sud je okrivljenom za krivično delo teške telesne povrede izrekao kaznu zatvora u trajanju od 6 meseci, što je poseban zakonski minimum kazne za to krivično delo. U postupku po žalbi drugostepeni sud je kaznu umanjio na 5 meseci.¹⁹⁴ Tom prilikom je utvrdio da je prvostepeni sud kao olakšavajuće okolnosti cenio raniju neosuđivanost i loše imovno stanje okrivljenog i zaključio da je te okolnosti trebalo vrednovati kao „naročito olakšavajuće“ koje opravdavaju izricanje kazne ispod zakonskog minimuma. Međutim, ovo stanovište drugostepeni sud ni na koji način nije obrazložio.

Podsećamo, ublažavanje kazne je moguće samo kad postoje naročito olakšavajuće okolnosti i kada sud oceni da se i sa ublaženom kaznom može postići svrha kažnjavanja. U pomenutim slučajevima sudovi nisu objašnjavali na koji način su stekli uverenje da se svrha kažnjavanja može postići ublaženom kaznom, odnosno iz kojih razloga bi samo porodične prilike službenih lica mogle opravdati ublažene kazne za uzastopne teške zloupotrebe javnog poverenja. Iako su u najvećem broju slučajeva za krivična dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja osuđivani policijski službenici – zaduženi za zaštitu bezbednosti građana, sprečavanje, otkrivanje i rasvetljavanje krivičnih dela, sudovi ni to njihovo svojstvo nikada nisu cenili pri odmeravanju kazne, dovodeći ga u vezu sa jačinom ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra (što je kod ovih krivičnih dela i službena dužnost).¹⁹⁵

192 Predmet br. 23 u tabeli u prilogu.

193 Predmet br. 26 u tabeli u prilogu.

194 Predmet br. 20 u tabeli u prilogu.

195 Dela kojima se inkriminišu mučenje i drugi oblici zlostavljanja predstavljaju krivična dela sa više zaštitnih objekata, od kojih je jedan i službena dužnost. Ima primera u uporednom zakonodavstvu, kakvo je npr. austrijsko, gde je mučenje svrstano među krivična dela protiv službene dužnosti: Videti: član 312a Krivičnog zakonika Austrije.

4.4. Sporazumi o priznanju krivice

Sporazum o priznanju krivice između okrivljenog za ovu vrstu dela i državnog tužioca sam po sebi nije problematičan, ako je dogovorena kazna adekvatna ozbiljnosti dela, tj. ako je „sporazum u skladu sa interesima pravičnosti, a sankcija odgovara svrsi izricanja krivičnih sankcija.“¹⁹⁶

U jednom slučaju policijskog zlostavljanja iz aprila 2017, godinu dana kasnije doneta je presuda na osnovu sporazuma o priznanju krivice koji je državni tužilac zaključio sa okrivljenim. Dogovorena sankcija za tešku telesnu povredu u sticaju sa zlostavljanjem bila je uslovna osuda. Zlostavljanje je započeto udarcima u glavu prilikom hapšenja, a nastavljeno i u najvećoj meri izvršeno u službenim prostorijama Centra bezbednosti u Baru.¹⁹⁷ Sud je potvrdio sporazum navodeći da je okrivljeni razveden, da je otac dvoje dece, da do tada nije bio osuđivan i na njegovoj strani nije bilo otežavajućih okolnosti. U presudi stoji i da „prema okrivljenom nije potrebno izricanje efektivne kazne zatvora, već da će se izricanjem uslovne osude dovoljno uticati na okrivljenog da ubuduće ne vrši krivična dela.“ Kako oštećeni nije podneo žalbu na takav sporazum, on je postao pravnosnažan. Čini se da prilikom odlučivanja o sporazumu o priznanju krivice sud nije vrednovao trajanje zlostavljanja, izuzetnu upornost policijskog službenika u nezakonitoj primeni prinude, okolnost da je nasilje primjenjeno u službenim prostorijama, da oštećeni nije pružao otpor i da je usled zlostavljanja nastupila teška telesna povreda oštećenog. Sve ove okolnosti govore u prilog tome da se krivična dela policijskog službenika izvršena u sticaju ne mogu smatrati lakšim, te da uslovno kažnjavanje osuđenog za ta dela nije srazmerno njihovoj ozbiljnosti.

Drugi sporazum o priznanju krivice u ovoj oblasti, zaključen prošle godine, nije bio usvojen od strane suda. U ovom slučaju, državni tužilac je marta 2018. godine zaključio sporazum o priznanju krivice sa tri okrivljena policijska službenika za zlostavljanje, od kojih je prvi priznao izvršenje čak sedam dela zlostavljanja, drugi četiri, a treći jedno. Sporazum je podrazumevao izricanje uslovnih osuda za svu trojicu okrivljenih, sa utvrđenim minimalnim kaznama (po tri meseca za svako delo zlostavljanja) i sa rokovima proveravanja od jedne i dve godine. Osnovni sud u Ulcinju je uvažio žalbu punomoćnika oštećenih i zaključio, uzimajući u obzir okolnosti pod kojima je delo izvršeno, brojnost povreda nanetih oštećenima i iskazanu upornost okrivljenih prilikom izvršenja krivičnih dela, da je očigledno da se uslovnim osudama neće dovoljno uticati na okrivljene i druge da ubuduće ne vrše krivična dela, odnosno da se neće ostvariti svrha

196 Član 302, stav 8, tačka 5 Zakonika o krivičnom postupku.

197 Presuda Osnovnog suda u Baru, K. 45/2018, od 2. aprila 2018. godine.

izricanja krivičnih sankcija. Predmet je potom upućen na suđenje Osnovnom sudu u Baru.¹⁹⁸

4.5. Neujednačenost sudske prakse

Nedosledno presuđivanje u identičnim situacijama stvara pravnu nesigurnost i utiče na smanjivanje poverenja javnosti u pravosuđe, a u situacijama kada izostane institucionalno rešavanje takvih protivrečnosti dovode do kršenja prava na pravično suđenje.¹⁹⁹

Ako se uporede radnje izvršenja krivičnih dela zlostavljanja koje su izvršili policijski službenici u Danilovgradu, za koje su izrečene efektivne kazne zatvora od tri i četiri meseca,²⁰⁰ sa gore pomenutim slučajevima mučenja u sticaju s teškom telesnom povredom i iznuđivanja iskaza, gde su osuđenima izrečene uslovne osude i kazna rada u javnom interesu,²⁰¹ jasno je da je sudska praksa u tim slučajevima приметно neujednačena. U slučajevima u kojima su izrečene efektivne kazne zatvora radilo se o zlostavljanju lica koja nisu bila lišena slobode, a učinjena dela su za posledicu imala lake telesne povrede. S druge strane, u pomenutim slučajevima u kojima su policijski službenici uslovno kažnjeni za učinjena dela, radilo se o delima koja su za posledicu imala teške telesne povrede, koja su vršena u policijskoj stanici na surov i ponižavajući način i čije izvršenje je bilo praćeno posebnom upornošću izvršilaca.

U praksi postoje razlike i u pogledu postojanja sticaja krivičnog dela zlostavljanja sa krivičnim delima lake, odnosno teške telesne povrede. Sudovi su pretežno utvrđivali sticaj kada je bilo utvrđeno da je zlostavljanje prouzrokovalo i laku telesnu povredu, ali ne u svakom takvom slučaju.²⁰²

198 Rešenje Osnovnog suda u Ulcinju, Kv. 11/18, od 18. juna 2018. godine.

199 Videti: *Vinčić i drugi protiv Srbije* (ECtHR), brojevi predavki 44698/06, 44700/06, 44722/06, 44725/06, 49388/06, 50034/06, 694/07, 757/07, 758/07, 3326/07, 3330/07, 5062/07, 8130/07, 9143/07, 9262/07, 9986/07, 11197/07, 11711/07, 13995/07, 14022/07, 20378/07, 20379/07, 20380/07, 20515/07, 23971/07, 50608/07, 50617/07, 4021/08, 4022/08, 29758/07 i 45249/07, presuda od 1. decembra 2009. godine, § 56.

200 Videti predmete br. 15 i 16 u tabeli u prilogu.

201 Videti predmete br. 26 i 44 u tabeli u prilogu.

202 Na primer, zlostavljanje u sticaju sa lakom telesnom povredom je utvrđeno presudom Osnovnog suda u Baru, K. 228/12, od 20. februara 2014 (predmet br. 24 u tabeli u prilogu), kao i presudom istog suda K. 215/2017, od 8. decembra 2017. (predmet br. 28 u tabeli u prilogu). Na drugoj strani, krivično delo zlostavljanja bez sticaja sa krivičnim delom lake telesne povrede – premda je konstatovano da je takva povreda nastala izvršenjem dela zlostavljanja – utvrđeno je presudom Osnovnog suda u Baru K. 402/11, od 19. maja 2014. godine (predmet br. 25 u tabeli u prilogu) i presudom Osnovnog suda u Danilovgradu, K. 53/2017, od 16. marta 2018. godine (predmet br. 21 u tabeli u prilogu).

4.6. Udaljenje iz službe i mera bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti

S obzirom da Zakon o unutrašnjim poslovima²⁰³ (član 109, tačka 2) i Zakon od državnim službenicima i namještenicima²⁰⁴ (član 122, alineja 10) predviđaju prekid radnog odnosa po sili zakona samo onda kada je zaposleni osuđen na безусловnu kaznu zatvora u trajanju od najmanje šest meseci, izrečene krivične sankcije u Crnoj Gori za sve oblike zlostavljanja do najviše pet meseci ni u jednom slučaju nisu dovele do toga da osuđenim službenicima prestane radni odnos po tom osnovu. Kada je prvostepeni sud u jednom slučaju izrekao kaznu zatvora od šest meseci, drugostepeni sud je kaznu smanjio na pet.²⁰⁵ Nije zabeleženo da je drugostepeni sud u nekom predmetu povisio kaznu zatvora izrečenu službenom licu za neko od analiziranih krivičnih dela, ili da je uslovnu kaznu zamenio efektivnom kaznom zatvora. Sem šestorice službenika osuđenih na kratkotrajne zatvorske kazne i trojice osuđenih na rad u javnom interesu, niko od ostalih osuđenih službenika nije snosio ozbiljnije krivičnopravne posledice zbog učinjenih krivičnih dela zlostavljanja.²⁰⁶

Iako imaju mogućnost da uz kaznu izreknu meru bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti bez obzira da li je ovlašćeni tužilac u toku postupka stavio predlog u tom pravcu, sudovi u Crnoj Gori nijednom nisu izrekli ovu meru službenim licima koja su u vršenju službe činila krivična dela koja podrazumevaju mučenje ili druge oblike zlostavljanja.

4.7. Efikasnost suđenja

Krivični postupci povodom dela zlostavljanja moraju se voditi s posebnom ekspeditivnošću, kako je ukazano u poglavlju 1.2.5.

Tri krivična postupka koja su pravnosnažno okončana 2018. godine odnose se na događaje od 2017. godine, što predstavlja primernu efikasnost. U četvrtom slučaju, u kojem je policijski službenik osuđen za krivično delo iznuđivanja iskaza, pravnosnažna presuda doneta krajem 2018. godine se odnosi na događaj s početka 2014. godine. Ipak, u tom slučaju se ne može zaključiti da je postupak odugovlačen, imajući u vidu da je prva prvostepena odluka u predmetu doneta krajem 2016. godine, da je potom ukinuta odlukom žalbenog suda sredinom

203 *Službeni list Crne Gore*, br. 44/2012, 36/2013, 1/2015 i 87/2018.

204 *Službeni list Republike Crne Gore*, br. 2/2018.

205 Videti predmet br. 20 u tabeli u prilogu.

206 Istraživanje o disciplinskom kažnjavanju službenih lica za dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja nije obuhvaćeno ovim istraživanjem.

2017, da je ponovna prvostepena odluka doneta u roku od deset meseci po uki-danju (u maju 2018) i preinačena odlukom žalbenog suda krajem 2018. godine.

Međutim, u periodu između 2013. i 2017. godine bilo je primera neprime-renog odugovlačenja krivičnih postupaka. Prvi takav primer je postupak koji se pred Osnovnim sudom u Podgorici vodio protiv četvorice policijskih službenika kojima je stavljano na teret krivično delo zlostavljanja izvršeno u sticaju sa kri-ivičnim delom teške telesne povrede, zbog događaja koji se odigrao još novem-bra 2007. godine. Sud je u tom predmetu odlučivao po optužnom aktu od 30. septembra 2010, a prvostepenu presudu kojom se optužba odbija doneo je tek krajem marta 2017. godine, skoro devet i po godina posle krivičnog događaja i to nakon što je državni tužilac odustao od daljeg krivičnog gonjenja.²⁰⁷

Drugi primer, takođe iz prakse Osnovnog suda u Podgorici, deluje još problematičnije. Radilo se o predmetu u kojem su dvojica policijskih službeni-ka bili optuženi da su aprila 2004. zlostavljali i teško pretukli beskućnika kojem je, usled povreda koje je tada pretrpeo, dva dana kasnije odstranjena slezina. Iz presude kojom su jula 2013. policijski službenici oslobođeni može se primetiti da je optužnica podneta tek decembra 2009. godine, a iz obrazloženja presude proizlazi da su gotovo svi najvažniji dokazi pribavljeni sa nedopustivo velikim zakašnjenjem. Nalaz i mišljenje veštaka medicinske struke pribavljeni su maja 2006. godine, a dopunjavani su krajem 2011. i oktobra 2012. godine. Veštak je usmeno davao pojašnjenja na glavnom pretresu tokom 2010. godine, a gotovo sva svedočenja na kojima je sud zasnovao svoju odluku su iz 2010. i 2011, uk-ljučujući i svedočenja lekara koji su dolazili u kontakt sa oštećenim šest godina ranije. Lekar službe hitne pomoći, koji je prvi kod oštećenog uočio i evidentirao povrede, nije saslušan (iz obrazloženja presude se ne vidi zašto to nije učinjeno), a lekar koji je takođe potpisao nalaz u kojem su konstatovane povrede više nije mogao ni da se priseti da li je pregledao oštećenog.²⁰⁸ Ukratko, protok vremena je bitno uticao na kvalitet i pouzdanost iskaza svedoka, a zakasnelo i inicijalno nepotpuno veštačenje dodatno je zakomplikovalo utvrđivanje činjeničnog stanja.

207 Videti predmet br. 10 u tabeli u prilogu.

208 Videti predmet br. 3 u tabeli u prilogu.

Peti deo

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

5.1. Zaključci

U Crnoj Gori, na prvom mestu, postoji nezadovoljavajući krivičnopravni okvir koji doprinosi neadekvatnom sankcionisanju dela mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja. S druge strane, u sudskoj praksi se teži neopravdano blagom kažnjavanju učinilaca ovih krivičnih dela. Čini se da u stručnoj javnosti izostaje svest o tome da službena lica koja vrše, podstiču, odobravaju ili prikrivaju mučenje i druge oblike zlostavljanja nanose štetu ne samo oštećenom nego i poverenju građana u rad državnih organa.

5.1.1. Nedostaci zakonskog okvira

Prvo, krivično delo mučenja nije u svemu definisano u skladu sa zahtevima člana 1 UNCAT, na šta je CAT skrenuo pažnju Crnoj Gori. Takođe, rasponi kazni za ovo krivično delo i druga dela koja obuhvataju zlostavljanje su previše niski i nisu u skladu s preporukama međunarodnih tela. Postoje i preklapanja zakonskih opisa krivičnih dela mučenja i iznuđivanja iskaza, koja bi pravilnim definisanjem krivičnog dela mučenja trebalo prevazići.

Drugo, kod zakonskih opisa krivičnih dela kojima se inkriminišu akti zlostavljanja, za razliku od mnogih drugih krivičnih dela u krivičnom zakonodavstvu Crne Gore, upadljiv je nedostatak njihovih kvalifikovanih oblika. Ovakva situacija doprinosi tome da se za ova krivična dela često sudi u sticaju sa nekim drugim krivičnim delom (npr. krivičnim delom lake ili teške telesne povrede), što ima negativne strane. To potencijalno može dovesti do neujednačenog postupanja sudova, a svakako otvara pitanje postojanja sticaja ili prividnog sticaja krivičnih dela, koje nije eksplicitno rešeno crnogorskim krivičnim zakonodavstvom. Suđenje za dva krivična dela, od kojih je za svako propisan blaži raspon kazne od onog koji bi bio propisan da je „nedostajući deo inkriminacije“ iz drugog krivičnog dela predviđen kao kvalifikatorna okolnost prvom krivičnom delu, dovodi do kraćih rokova zastarelosti krivičnog gonjenja. Nedostatak pojedinih kvalifikatornih okolnosti može takođe dovesti do toga da određene krivičnopravno relevantne činjenice ne budu uopšte ili ne budu dovoljno vred-

novane (npr. umesto da dovedu do kvalifikacije dela kao težeg, sa većim rasponom kazne, one bivaju smatrane samo otežavajućim okolnostima). Primera radi, svojstvo žrtve (npr. uzrast, zdravstveno stanje, invaliditet, lišenost slobode i sl.), sredstva izvršenja (vatreno oružje, opasno oruđe itd.), način izvršenja, brojnost izvršilaca (npr. izvršenje dela od strane više lica ili grupe lica), nehatno ili umišljajno prouzrokovana teža posledica (teška telesna povreda, trajno oštećenje zdravlja, smrt), svojstvo policijskog službenika i dr. predstavljaju okolnosti čije bi predviđanje kao kvalifikatornih trebalo razmotriti pri noveliranju inkriminacija o kojima je reč.

Treće, krivično zakonodavstvo Crne Gore dozvoljava primenu akata amnestije i pomilovanja prema okrivljenim i osuđenim službenim licima za krivična dela kojima se inkriminiše zlostavljanje, čak i ako se izvrše s umišljajem, što je suprotno važećim međunarodnim standardima ljudskih prava i što bi trebalo onemogućiti u budućnosti.

Četvrto, umišljajna krivična dela kojima se direktno inkriminiše zlostavljanje od strane službenih lica su podložna zastarevanju, što je takođe suprotno važećim međunarodnim standardima ljudskih prava i što bi trebalo onemogućiti.

Peto, ne postoji obaveza suda da kod ovih krivičnih dela izrekne meru zabrane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti, iako prema važećim međunarodnim standardima javni službenik za koga se utvrdi da je s umišljajem zlostavljao drugog treba da bude udaljen iz službe (ovaj se ishod može postići i izmenama drugih propisa, npr. zakonom koji se uređuju prava i obaveze državnih službenika i zaposenih u organima, preduzećima i ustanovama kojima su poverena javna ovlašćenja itd.).

I šesto, zakon dozvoljava izricanje uslovnih kazni za krivična dela zlostavljanja izvršena sa umišljajem, iako je to suprotno stavovima međunarodnih tela koja nadziru ispunjavanje obaveze zabrane zlostavljanja.

5.1.2. Nedostaci u sudskoj praksi

Kaznena politika sudova u Crnoj Gori u predmetima vođenim zbog krivičnih dela koja obuhvataju akte mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja je toliko blaga da praktično dovodi do nekažnjivosti. U najvećem broju analiziranih slučajeva izricane su uslovne osude, čak i u slučajevima u kojima su državni službenici bili povratnici u vršenju ovih krivičnih dela.

U Crnoj Gori je u poslednjih šest godina (2013–2018) za ova dela bilo okrivljeno 94 službenika, a krivim je oglašeno njih 58. Od tih 58 službenih lica, efektivnom kaznom zatvora su kažnjena samo šestorica (skoro svaki deseti), pri čemu je najstroža kazna bila svega pet meseci zatvora. Ova kazna je ujedno i najviša izrečena kazna za ovu vrstu krivičnih dela u poslednjih 11 godina u

Crnoj Gori. Zapanjuje podatak da zatvorska kazna nije izrečena nijednom od deset službenika koji su poslednjih godina bili osuđeni za krivično delo mučenja. Od njih deset, devet je uslovno osuđeno, premda ih je čak pet bilo osuđeno za krivično delo mučenja u sticaju sa teškom telesnom povredom. Deseti je osuđen na kaznu rada u javnom interesu, iako je pre izricanja te kazne još dva puta izvršio zlostavljanje. U velikom broju presuda nedostajalo je i valjano obrazloženje u pogledu izbora i dužine trajanja krivične sankcije.

Blaga kaznena politika sudova u Crnoj Gori je rezultat i toga što sudovi nisu pravilno vrednovali sve otežavajuće okolnosti koje bi morale da utiču na odmeravanje kazne prema odredbama KZCG i međunarodnim standardima. Sudovi su, najčešće, kao olakšavajuće okolnosti cenili bračno i porodično stanje, imovinske prilike i neosuđivanost okrivljenih, ali osim ranije osuđivanosti nisu nalazili da postoje otežavajuće okolnosti ni tamo gde je to izvesno bilo moguće (npr. zbog posebne upornosti pri vršenju krivičnog dela prema bespomoćnoj žrtvi, povrata, tzv. sticaja kvalifikacija itd.). Sve to može ukazati na tendenciju da se kazne službenim licima u ovim slučajevima približe zakonskom minimumu ili odmere ispod tog minimuma, što je protivno međunarodnim standardima.

Analiza sudskih odluka je pokazala da pri odmeravanju kazne za dela zlostavljanja sudovi nikada nisu uzimali u obzir svojstvo osuđenog u vidu policijskog službenika, premda su tu okolnost mogli da dovedu u vezu sa jačinom ugrožavanja službene dužnosti, kao zaštićenog dobra kojem se takođe pruža krivičnopravna zaštita navedenim inkriminacijama.

Pojedini postupci su trajali neprimereno dugo, a ni u jednom slučaju sudovi u Crnoj Gori nisu izrekli meru zabrane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti službenim licima čiju su odgovornost utvrdili za umišljajna dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja učinjena u vršenju službe, iako bi to značilo poštovanje međunarodnih standarda u oblasti zabrane zlostavljanja.

5.2. Preporuke

5.2.1. Preporuke za unapređenje važećeg zakonskog okvira

Radi usaglašavanja odredaba KZCG sa zahtevima koji proizlaze iz potvrđenih međunarodnih ugovora i prakse CAT, CCPR, STR, ECtHR i CPT, neophodno bi bilo:

1. definisati krivično delo mučenja u strogoj saglasnosti sa definicijom mučenja iz člana 1 UNCAT, predvideti kao kažnjive odgovarajućim kaznama sve oblike učešća službenih lica propisane članovima 1 i 4 te konvencije i predvideti strože kazne za dela mučenja;

2. definisati krivična dela koja obuhvataju nečovečno i ponižavajuće postupanje i kažnjavanje u skladu sa stavovima i praksom nadzornih tela;
3. u inkriminacijama krivičnih dela mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja predvideti kvalifikatorne okolnosti koje se uobičajeno predviđaju u domaćem i uporednom krivičnom pravu kod krivičnih dela koja se sastoje u upotrebi fizičke sile ili pretnje (koji se npr. odnose na svojstva i brojnost izvršilaca, svojstva žrtve, način izvršenja, nehatno ili umišljajno prouzrokovanu težu posledicu i drugo);
4. ukinuti mogućnost izricanja mera upozorenja za umišljajna krivična dela mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja izvršena od strane službenih lica;
5. propisati obavezno izricanje mere bezbednosti zabrane vršenja poziva, delatnosti i dužnosti službenim licima kažnjenim za umišljajna krivična dela mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja;
6. ukinuti zastarelost krivičnog gonjenja i izvršenja kazne za krivična dela mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja izvršena s umišljajem od strane službenih lica;
7. isključiti mogućnost davanja amnestije i pomilovanja službenim licima okrivljenim i osuđenim za krivična dela mučenja, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja izvršena s umišljajem (*ili*: propisati da je, izuzetno, pomilovanje dozvoljeno iz taksativno određenih razloga – npr. usled terminalne faze bolesti i slično).

5.2.2. Preporuke za unapređenje prakse sudova

Obukom svih postupajućih sudija i državnih tužilaca, uključujući sudije višeg stepena, putem seminara, radionica, ili na drugi efikasan način, potrebno je obezbediti da se u praksi neodložno počnu primenjivati međunarodni standardi ljudskih prava u ovoj oblasti, koji:

- a. zahtevaju uzimanje u obzir raznovrsnih otežavajućih okolnosti navedenih u ovom radu, a ne samo ranije osuđivanosti;
- b. zabranjuju izricanje uslovnih osuda u slučaju umišljajnog vršenja dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja od strane službenih lica;
- c. zahtevaju izricanje kazni koje odgovaraju teškoj prirodi ovih dela;
- d. zahtevaju da službenim licima, kod kojih se utvrdi umišljajna odgovornost za dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja, bude onemogućeno da nastave da obavljaju službene dužnosti u organima javne vlasti.

5.2.3. Preporuke za Skupštinu i predsednika Crne Gore

Skupština, odnosno predsednik Crne Gore, koji su nadležni za davanje amnestije i pomilovanja, moraju biti obavešteni o tome da međunarodni standardi zabranjuju amnestiranje i pomilovanje državnih službenika osuđenih za umišljajna krivična dela mučenja i drugih oblika zlostavljanja.

Prilog

TABELA PRAVOSNAŽNO OKONČANIH
POSTUPAKA U CRNOJ GORI (2013–2018)

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
1.	Podgorica	<p>Od 31. 10. 2008. u 19 č. do 2. 11. 2008. u 7 č, u prostorijama za zadržavanje Uprave policije CB Podgorica, policijski službenici Ekspoziture za dežurstvo na poslovima obezbeđenja zadržanih lica, stvaranjem uslova i otklanjanjem prepreka, s umišljajem su pomogli neidentifikovanim službenicima Uprave policije u zlostavljanju oštećenog A. P; usled čega je zadržao tešku telesnu povredu (26 krvnih podliva).</p> <p>12. 10. 2014. oko 1 č, ispred lokala u ul. V. Đ. u Podgorici, policijski službenici stanice za javni red i mir Interventnog vođa D. R, D. K, V. Z. i J. Č. zajedno su zlostavljali V. B. i prema njemu postupali na način na koji se vredi ljudsko dostojanstvo. Okrivljeni D. R. je ušao u vozilo u kojem je V. B. bio potbuške položen na zadnje sedište vozila i seo oštećenom na glavu, a zatim ga – kada je i okrivljeni D. K. ušao u vozilo – rukama uhvatio za bradu i nos dok ga je okrivljeni D. K. šamario. Oštećeni V. B. je zadobio lake telesne povrede u vidu dva otoka u temenom predelu i jedan u potiljačnom predelu. Okrivljeni V. Z. i J. Č. su zajedno sa okrivljenim D. K. više puta šakama udarili oštećenog V. B. u predelu potiljka glave i rebara, da bi ga potom, prilikom smeštanja u službeno vozilo, udarali nogama u predelu leđa. Kada su oštećenog potbuške položili na zadnje sedište vozila, nastavili su da ga udaraju rukama po telu, da bi po dolasku u službene prostorije obojica, zajedno sa okrivljenima D. K. i D. R, oštećenog uhvatili za telo, podigli i prilikom nošenja oštećenog do prostorije za zadržavanje njegovom glavom udarali o zid, kojom prilikom je oštećeni zadobio lake telesne povrede u vidu oguljotina u predelu leve i desne slepočnice i u levom slepočnom predelu, dva otoka u temenom predelu i jedan u potiljačnom predelu, oguljotina u predelu leve polovine prednje strane vrata, krvni podliv u središnjem grudnom predelu, ogrebotine prednje strane levog ramena i krvne podlive u predelu ručnih zglobova.</p>	Optužnica, Kt. 829/09, od 28. 3. 2011.	K. 1172/2009, od 8. 6. 2010; K. 638/2010, od 6. 2. 2013; K. 551/2013, od 23. 6. 2014.	Pomaganje u zlostavljanju	P. I, K. M. i L. M. ogllašeni krivim R. B. i Đ. D. oslobođeni optužbe	Kazne zatvora od tri meseca
2.	Podgorica		Optužni predlog, Kt. 639/15, od 3. 7. 2015.	K. 470/2015, od 5. 5. 2016.	Zlostavljanje	D. R. i D. K. ogllašeni krivim V. Z. i J. Č. oslobođeni optužbe	Uslovne osude (utvrđene kazne zatvora od šest meseci sa periodom proveravanja od jedne godine)

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
3.	Podgorica	16. 4. 2004, oko 2.30 č. u Podgorici, policijski službenici CB Podgorica K. A. i B. Č. zlostavljali su G. J. a otkriveni K. A. ga je i teško telesno povredio, tako što su radi privođenja oštećenog u stanicu policije Zabeljo došli u napušteni objekat u vlasništvu „Prevoz Pljevlja“ u kojem je oštećeni spavao, gde ga je otkriveni K. A. udario pendrekom u levi slabinski deo leđa, a otkriveni B. Č. više puta udario pendrekom po nogama, nakon čega ga je K. A. terao da treći ide ispred njega do stanice policije. Oštećeni G. J. je bio tako teško telesno povređen da je usled dela njegov život bio doveden u opasnost, te mu je nakon dva meseca odstranjena slezina.	Optužnica, Kt. 1281/04, od 9. 12. 2009.	K. 699/2012, od 9. 7. 2013.	Teška telesna povreda u sticaju sa zlostavljanjem i mučenjem	K. A. i B. Č. oslobođeni optužbe (zbog nedostatka dokaza)	/
4.	Podgorica	25. 9. 2016, oko 23.30 č, službenik Uprave policije B. R. je zlostavljao oštećenog D. M. i teško ga telesno povredio tako što je – kada su policijski službenici među kojima se nalazio zaustavili vozilo na čijem zadnjem sedištu je bio oštećeni – otvorio vrata tog vozila, uхватиo oštećenog za majicu, izvukao ga iz vozila i zadao mu pesnicom udarac u predelu levog ramena, a zatim ga povukao od vozila i zadao mu udarac pesnicom u predelu leve strane glave, nakon čega ga je prislonio uz auto, vredao ga i nekoliko puta ga udario čizmom u predelu noge. Usled dela oštećeni je zadobio tešku telesnu povredu u vidu razderine leve strane jezika prateće prelomom tri zuba u donjoj vilici, krvnog podliva donjeg kapka i vežnjače levog oka i otoka i oguljotine nosa, pratećih prelomom nosnih kostiju bez pomeranja koštanih ulomaka.	Optužni predlog, Kt. 1218/16, od 27. 1. 2017.	K. 72/2017, od 22. 3. 2017.	Teška telesna povreda u sticaju sa zlostavljanjem	B. R. oglašen krivim	Rad u javnom interesu (u trajanju od 180 č, koja će se izvršiti u periodu od šest meseci)
5.	Podgorica	U noći između 8. i 9. februara 2008, službenici Uprave policije S. I., P. R, F. Z. V. i R. D. su prilikom vršenja obezbeđenja javnog reda i mira u toku održavanja manifestacije „Industrija dobrih stvari“, zajedno fizički napali oštećenog M. D. tako što su ga više puta udarili rukama u predelu glave i tela, od kojih udaraca je oštećeni pao na tlo, noseći mu laku telesnu povredu u vidu krvnog podliva i otoka u predelu nosa, krvnog podliva u predelu desne očne duplje i desne strane grudnog koša i slabine, otoka leve strane čela i leve strane potiljka.	Optužni predlog, Kt. 822/08, od 22. 11. 2010.	K. 7/2013, od 18. 3. 2013.	Mučenje i zlostavljanje	S. I., P. R, F. Z. V. V. i R. D. oslobođeni optužbe (sud nije mogao da utvrdi pojedinačne radnje saizvršenja krivičnog dela)	/

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
6.	Podgorica	30. 1. 2017. policijski službenik B. A. fizički je nasrnuo i udarao nekoliko učenika osmog razreda Osnovne škole „Suijeska“ u obližnjoj pekari „Inpek“.	Optužni predlog, Kt. 151/17, od 5. 9. 2017.	K. 589/17, od 17. 10. 2017.	Zlostavljanje	B. A. oglasen krivim (usvojen sporazum o priznanju krivice)	Rad u javnom interesu (u trajanju od 120 č.)
7.	Podgorica	4. 2. 2012. oko 3 č, u prostorijama Područne jedinice, inspektor M. N. je zlostavljao oštećenog P. N. tako što je oštećenog pre početka saslušanja, dok je sedeo, više puta udario rukama po glavi, a zatim ga povukao sa stolice, gurnuo na pod i nastavio da ga udara nogama i rukama po glavi i telu.	Optužni predlog, Kt. 447/12, od 18. 4. 2012.	K. 502/12, od 15. 4. 2013.	Zlostavljanje	M. N. oslobođen od optužbe (zbog nedostatka dokaza)	/
8.	Podgorica	U noći između 28. i 29. juna 2008. službenici Uprave policije Č. M. i P. S. zlostavljali su oštećene B. D. i B. R. a otkriveni Č. M. je i teško telesno povredio oštećenog B. D. Otkriveni P. S. je zbog učinjenog prekršaja zaustavio automobil kojim je upravljao oštećeni B. D., a zatim putem radio veze pozvao otkrivenog Č. M. koji je po dolasku na lice mesta udario oštećenog B. D. rukom u predelu levog uha, nanoseći mu tešku telesnu povredu u vidu rasepa bubne opne, usled čega je oštećeni pao na zemlju. Tada su mu otkriveni skupa zadali više udaraca rukama i nogama u predelu glave i tela nanoseći mu laku telesnu povredu u vidu oguljotine u predelu levog ramena, dva krvna podliva u predelu leve nadlaktice i nagnječenja leve polovine grudnog koša. Zatim je otkriveni Č. M. više puta udario u predelu glave i tela oštećenog B. R. koji je od zadobijenih udaraca pao na zemlju, nakon čega su oštećene uz pomoć Interventnog voda odveli u službene prostorije P]. Tamo je otkriveni Č. M. zajedno sa N. N. službenicima P], oštećenom B. R. zadao više udaraca pesnicama u predelu glave i tela, usled čega je on pao na tlo.	Optužnica, Kt. 1314/08, od 25. 5. 2010.	K. 539/2013, od 15. 1. 2014.	Zlostavljanje u sticaju sa teškom telesnom povredom; zlostavljanje	Č. M. i P. S. oglaseni krivim	Uslovne osude (okr. Č. M. utvrđena kazna zatvora od sedam meseci sa periodom proveravanja od dve godine; okr. P. S. utvrđena kazna zatvora od tri meseca sa periodom proveravanja od jedne godine)

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
9.	Podgorica	6. 8. 2010, oko 22 č. u ugostiteljskom objektu u mestu Ponari, službenik Ispostave granične pomorske policije Đ. Č. zlostavljao je oštećenog M. S. prilikom privođenja zbog učinjenog prekršaja tako što mu je prišao i zadao mu udarac korenom dlana otvorene šake u predelu glave, a potom ga povukao sa stolice na kojoj je sedeo i odgurao u pravcu vozila koje se nalazilo ispred ugostiteljskog objekta, nanoseći mu laku telesnu povredu u vidu krvnog podliva levog jagodičnog predela.	Optužni predlog, Kt. 1073/10, od 1. 9. 2011.	K. 205/2014, od 16. 2. 2015.	Zlostavljanje	Đ. Č. oglašen krivim	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od tri meseca sa periodom proveravanja od jedne godine)
10.	Podgorica	25. 11. 2007, oko 1.30 č, službenici Interventnog voda D. S, Z, T, R, D, i S. M. su u ugostiteljskom objektu „Atlas Fashion Pab“ u Podgorici zlostavljali oštećenog K. H. i pritom ga teško telesno povredili tako što su, nakon obaveštenja da je u ugostiteljskom objektu došlo do narušavanja javnog reda i mira i da gost lokala poseduje vatreno oružje, prišli stolu za kojim je sedeo oštećeni K. H. a zatim ga bez opravdanog razloga fizički napali tako što su ga zajedno više puta udarali nogama, rukama, službenim palicama i lampom u predelu glave i tela od kojih udaraca je oštećeni pao. Otkriveni su tada nastavili da ga udaraju u predelu glave i tela nanoseći mu tešku telesnu povredu u vidu potresa mozga, prskotine desnog teme-nog predela, razderine nadlanene strane drugog i trećeg prsta desne šake i otoka u predelu leve potkolenice.	Kt. 2490/07, od 30. 9. 2010.	K. 306/2016, od 24. 3. 2017.	Zlostavljanje u sticaju teškom telesnom povredom	D. S, Z, T, R, D, i S. M. oslobođeni optužbe	/
11.	Podgorica	2. 5. 2015, oko 23.30 č. ispred kafane „Bolji život“, službenik Uprave policije B. Lj. je fizički napao oštećenog D. R. udarivši ga pesnicom u predelu leve slepoočnice. Oštećeni je usled udarca pao a oštećeni je – dok je D. R. ležao – nastavio da ga udara nogama u predelu tela i nogu nanoseći mu lake telesne povrede u vidu prskotine levog slepoočnog predela i istegnuća vratnog dela kičmenog stuba. Nakon toga, otkriveni je oštećenom pokazao policijsku značku i udaljio se sa mesta događaja.	Optužni predlog, Kt. 1043/15, od 28. 10. 2015.	K. 717/2015, od 14. 4. 2016.	Nasilničko ponašanje	B. Lj. oglašen krivim	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od šest meseci sa periodom proveravanja od dve godine)

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
12.	Podgorica	7. 11. 2011. oko 2 č, u Bulevaru revolucije u Podgorici, službenik Uprave policije PJ Podgorica P. I. je sa više N. N. lica, u grupi, vršenjem nasilja prema drugom, ugrozio spokojstvo građana i remetio javni red i mir tako što je bez razloga udario oštećenog O. K. pendrekom u predelu leđa i glave. Kada je oštećeni krenuo da beži, okrivljeni je sa N. N. licima potrčao za njim i udario ga palicom u predelu leve noge (butine) nanoseći mu laku telesnu povredu u vidu nagnječenja kože po glavi, leđa između lopatičnih regija i kože u predelu natkoljenice zadnje strane leve noge. Potom je u ul. Ivana Vujoševića oštećenog stiglo i pokušalo da napadne jedno N. N. lice, sa nožem u ruci, kojim je okrivljeni uputio reči: „Uhvati ga, uhvati ga“, ali je oštećeni uspeo da pobegne.	Optužni predlog, Kt. 1708/11–2, od 23. 11. 2011.	K. 839/2011, od 28. 2. 2013.	Nasilničko ponašanje	P. I. oglašen krivim	Usllovna osuda (utvrđena kazna zatvora od šest meseci sa periodom proveravanja od dve godine)
13.	Danilovgrad	23. 9. 2012, oko 13 č, službenik obezbeđenja u ZIKS N. N. zlostavljao je oštećenog S. V. tako što ga je nakon kraće verbalne prepirke u hodniku Istražnog zatvora više puta udario pesnicama u predelu glave i tela, nanoseći mu tom prilikom laku telesnu povredu u vidu krvnog podliva oko levog oka sa nagnječenjem očne jabučice, bez znakova znatnog oštećenja vida na tom oku, nagnječenja desne polovine grudnog koša, nagnječenja levog uha i oguljotine nosa. Drugi službenici ZIKS su sprečili okrivljenog da nastavi sa zlostavljanjem oštećenog.	Optužni predlog, Kt. 1498/12, od 10. 12. 2012.	K. 118/2012, od 18. 3. 2013.	Zlostavljanje	N. N. oglašen krivim	Usllovna osuda (utvrđena kazna zatvora od tri meseca sa periodom proveravanja od dve godine)
14.	Danilovgrad	6. 6. 2010, oko 10.30 č, službenik ZIKS K. D. zlostavljao je oštećenog Đ. D. tako što ga je više puta udarao gumenom palicom u predelu leve ruke i tela, nanoseći mu laku telesnu povredu u vidu krvnih podliva kože levog ramena, nadlaktice i podlaktice leve ruke, natkoljenice leve noge, leđa u predelu ispod leve lopatične regije i levog kolena.	Optužni predlog, Kt. 1402/10, od 11. 1. 2012.	K. 28/2013, od 3. 6. 2013.	Zlostavljanje	K. D. oslobođen optužbe (zbog nedostatka dokaza)	/

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
15.	Daniilovgrad	14. 3. 2013, oko 23 č, policijski službenik Ispostave Daniilovgrad L. D. zlostavljao je oštećene R. I. i Č. R, pri čemu je oštećenom Č. R. naneo laku telesnu povredu. Vršeći kontrolu saobraćaja, okrivljeni se zaustavio vozilom pored magistrale jer je video da se suprotnom stranom magistralnog puta kreću pešaci – oštećeni R. I. i Č. R, koji su pevali navijačke pesme, pa je izašao iz vozila, prišao oštećenima i bez razloga nekoliko puta zamahnuo pesnicama u pravcu glave oštećenog R. I, koji je uspeo da izbegne ove udarce, a zatim je pesnicom udario oštećenog Č. R. u predelu nosa i naneo mu laku telesnu povredu u vidu nagnječenja nosa i razderine u predelu leđa bez pomeranja koštanih ulomaka. Potom je okrivljeni nekoliko puta dlanom udario oštećenog R. I. u predelu leđa, da bi zatim oštećene uhvatio za jakne, povukao ih prema službenom vozilu i naredio im da uđu u vozilo, odbijajući zahtev oštećenog Č. R. da ga odvede u hitnu službu radi pružanja medicinske pomoći zbog povrede koju mu je naneo u predelu nosa. Okrivljeni je nakon toga naredio oštećenom R. I. da izađe iz vozila, a kada je oštećeni R. I. izašao, dok je padala jaka kiša, okrivljeni je pokušao na prozor i obratio mu se rečima: „Mrtš više, sačekaj me ispred“, da bi posle određenog vremena naredio oštećenom R. I. da uđe u vozilo i krenuo da okrivljene vozi kući, a kada je primetio da je oštećeni R. I. uključio na svom telefonu audio-snimanje, zaustavio je vozilo, oštećenom R. I. savio ruku u kojoj je držao mobilni telefon i oduzeo ga, a onda obrisao audio-zapis.	Optužni predlog, Kt. 348/13, od 22. 4. 2013.	K. 33/2013, od 16. 9. 2013.	Zlostavljanje	L. D. oглаšen krivim	Kazna zatvora od tri meseca
16.	Daniilovgrad	27. 10. 2011, ispred stovarišta „Ledine“, policijski službenik Ispostave Daniilovgrad D. S. je prilikom vršenja kontrole saobraćaja na putevima zlostavljao oštećenog K. V. tako što je, intervenišući na poziv oštećenog koji je dežurnoj službi policije prijavio neregularnosti u odvijanju saobraćaja, istom prišao obraćajući mu se rečima: „Što zoveš policiju kad ne znaš ni gde si i ne umeš da objasniš gde da dođem“, a zatim ga više puta otvorenom šakom udario u predelu glave i kolenom u predelu trbuha nanoseći mu laku telesnu povredu u vidu izrazitog crvenila u predelu obe ušne školjke i krvnog podliva u predelu trbuha.	Optužni predlog, Kt. 1656/11–2, od 27. 12. 2011.	K. 5/2012, od 23. 9. 2013.	Zlostavljanje	D. S. oглаšen krivim	Kazna zatvora od četiri meseca

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
17.	Danilovgrad	3. 5. 2012, oko 7 č, službenici ZIKS V. R, J. A. i N. N. zlostavljali su pri-tvoreno lice – oštećenog M. Đ. tako što su oštećenom, u sobi u kojoj se nalazio, zadali više udarača pesnicama i nogama u predelu glave i tela, noseći mu laku telesnu povredu u vidu razderine donjeg kapka levog oka, nagnječenja leve očne duplje i oguljotine u desnom slepoočnom predelu.	Optužni predlog, Kt. 1715/12, od 23. 5. 2013.	K. 39/2013, od 26. 12. 2014.	Zlostavljanje	V. R, J. A. i N. N. oglaseni krivim	Usladne osude (utvrđene kazne zatvora od tri meseca sa periodom proveravanja od jedne godine)
18.	Danilovgrad	25. 8. 2013, oko 19 č, pripadnici Interventne jedinice CB Podgorica M. P, J. M, F. A. i O. S. zlostavljali su oštećenog B. M. Oni su prilikom prevoza navijača fudbalskog kluba „Zabjelo“ u službeno vozilo smestili oštećenog B. M. i M. G. pa sporrednim putem krenuli za Podgoricu, da bi u mestu Daljam, zbog negodovanja oštećenog B. M. i M. G. zbog brze i neugodne vožnje, otkriveni F. A. zaustavio vozilo, nakon čega je otkriveni M. P. pokušao da silom izvuče oštećenog B. M. povlačenjem za levu ruku. Nakon što mu se oštećeni istrgao i čučnuo pored vozila šiteći rukama glavu, otkriveni su ga povukli tako da je pao potrbuške na zemlju, a zatim su ga zajedno udarali nogama i rukama po glavi i telu od kojih udarača se prevrnuo na bok, da bi ga u momentu kada je oštećeni ponovo bio okrenut na stomak otkriveni M. P. pritisnuo kole-nom u predelu leve strane lica. Oštećenom B. M. su nanete lake telesne povrede u vidu nagnječenja desne strane trbuha i grudnog koša, oguljotine desne polovine čela u desnom slepoočnom predelu i povredu obe nadlaktice, podlaktice i slabinske regije, a M. G. je sve vreme pokušavao da ga svojim telom zaštiti od nasilja otkrivenih.	Optužni predlog, Kt. 1110/13, od 15. 5. 2014.	K. 37/2014, od 18. 9. 2015.	Zlostavljanje	M. P, J. M, F. A. i O. S. oglaseni krivim	Usladne osude (okr. M. P, J. M. i O.S. utvrđena kazna zatvora od tri meseca sa periodom proveravanja od jedne godine; okr. F. A. utvrđena kazna zatvora od četiri meseca sa periodom proveravanja od dve godine)
19.	Danilovgrad	20. 12. 2013, oko 11.45 č, službenik ZIKS raspoređen na poslovima unutrašnjeg obezbeđenja Đ. G. je pozvao oštećenog Š. M. da uđe u prostoriju dežurne službe, što je oštećeni odbio plašeći se da bi unutra bio napadnut i stojeći na vratima kancelarije, zbog čega ga je otkriveni rukom povukao ka unutrašnjosti prostorije i zadao mu udarac otvorenom šakom u predelu glave. Otkriveni i oštećeni su nakon toga pesnicama	Optužni predlog, Kt. 1266/14, od 25. 11. 2014.	K. 74/2014, od 15. 2. 2016.	Zlostavljanje	Đ. G. oglasen krivim	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od pet meseci sa periodom proveravanja od dve godine)

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
19.	Danilovgrad	međusobno razmenjivali udarce, a kad su drugi službenici ZIKS savlađavali oštećenog držeci ga ispod ruku, otkriveni je nastavio da mu zadaje udarce pesnicama u predelu glave usled čega je oštećeni zadobio laku telesnu povredu u vidu preloma nosnih kostiju bez pomaka koštanih odlomaka, otok i ogrebotinu korena nosa.					
20.	Danilovgrad	19. 1. 2015, oko 15 č, sprovednik u ZIKS B. A. je teško telesno povredio oštećenog L. L. tako što ga je, dok su mu ruke bile vezane iza leđa, levom rukom uhvatio za garderobu i snažno izvukao iz zadnjeg dela vozila, tzv. matrice, a zatim ga desnom pesnicom udario u predelu grudi noseći mu tešku telesnu povredu u vidu poprečnog preloma donje trećine grudne kosti bez pomaka koštanih odlomaka i krvnog podliva u predelu donje trećine grudne kosti, površine badema.	Optužni predlog, Kt. 79/15, od 4. 3. 2015.	K. 4/2016, od 12. 12. 2016; Viši sud u Podgorici, Kž. 252/17, od 23. 3. 2017.	Teška telesna povreda	B. A. oglašen krivim	Kazna zatvora od pet meseci
21.	Danilovgrad	27. 3. 2017, oko 14.30 č, u Danilovgradu, sprovednici u ZIKS K. Ž. O. i Đ. Ž. O. su u Disciplinskom odjeljenju Kazneno-popravnog doma zlostavljali zatvorenika – oštećenog V. D. tako što su mu tokom sprovođenja iz samicе u prostor za šetnju, zajedno sa više nepoznatih službenih lica, palicama zadali više udaraca po telu od kojih je pao na pod, a dok je ležao i udarce nogama po telu nanoseći mu lake telesne povrede u vidu nagniječine u predelu desnog rebarnog luka, šest krvnih podliva u predelu zadnje strane grudnog koša i oguljotine u predelu zadnje strane levog laktа.	Optužni predlog, Kt. 855/17, od 21. 8. 2017.	K. 53/2017, od 16. 3. 2018.	Zlostavljanje	K. Ž. O. i Đ. Ž. O. oglašeni krivim	Usllovne osude (utvrđene kazne zatvora od četiri meseca sa periodom proveravanja od tri godine)
22.	Bar	16. 1. 2008, oko 22.45 č, policijski službenik PJ Bar M. P. je teško telesno povredio oštećenog G. I.J. tako što ga je udario stisnutom pesnicom u predelu glave noseći mu povredu u vidu preloma desne jagodične kosti lica, kao i oštećenja sitnih krvnih sudova kože donjeg kapka desnog oka i oštećenje sitnih krvnih sudova vežnjače desnog oka i sluzokože nosnih hodnika.	Optužni predlog, od 14. 2. 2012. (broj optužnog predloga je nedostupan)	K. 72/2012, od 26. 2. 2013.	Teška telesna povreda	M. P. oglašen krivim	Usllovna osuda (utvrđena kazna zatvora od šest meseci sa periodom proveravanja od dve godine)

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
23.	Bar	<p>11. 1. 2007. ispred i u prostorijama zgrade PJ Bar, policijski službenici interventne grupe V. M., K. Š., M. D. i E. G. su prema oštećenom M. B. primenili fizičku silu, za čiju njenu primenu nije postojao nijedan razlog, nanoseći mu veliki bol, teške telesne i duševne patnje sa ciljem da ga nezakonito kazne i zastraše. Oni su oštećenog lišili slobode i dok se nalazio u službenom vozilu koje je bilo parkirano ispred zgrade PJ Bar, okrivljeni E. G. je ušao u vozilo i udario ga više puta stisnutom pesnicom u predelu glave i polomio mu prvi sekutić u gornjoj vilici sa desne strane, a zatim su ga okrivljeni V. M., K. Š. i M. D. više puta udarili stisnutim pesnicama u predelu glave i tela. Nakon što su ga uveli u zgradu PJ Bar stavili su mu lice na ruke, a zatim ga je okrivljeni E. G. govoreći mu: „Narkomanu, nije ti ovo Rožaje“, uhvatio rukom za kosu i udario glavom u zid. Nakon toga su okrivljeni V. M. i M. D. više puta udarali oštećenog pesnicama u predelu glave i tela dok se nalazio u toaletu i hodniku, nanoseći mu lake telesne povrede u vidu nagnječenja u predelu čeonog dela glave veličine 4x3 cm, krvni podliv u temenom delu glave sa desne strane veličine 1x5 cm, otok kože leve jagodične regije veličine 3x2 cm, oguljotine kože leve strane vrata i krvni podliv kože promera 4x7 cm, krvne podlive kože desne strane grudnog koša u predelu ispod pazušne jame veličine 3x3 cm, 2x3 cm i 4x2 cm, krvni podliv kože ispod jagodične lopatice veličine 3x3,5 cm, oguljotinu kože podlaktice desne ruke veličine 1x2 cm, oguljotinu kože levog lakta 0,5x0,5 cm i oguljotinu kože leve strane nadkolenice veličine 10x1 cm.</p>	Optužnica, od 26. 5. 2008. (broj optužnice je nedostupan)	K. 383/212, od 27. 6. 2013.	Mučenje	V. M., K. Š., M. D. i E. G. oglašeni krivim	Usladne osude (utvrđene kazne zatvora od jedne godine sa periodom proveravanja od dve godine)
24.	Bar	<p>U noći između 31. 12. 2010. i 1. 1. 2011, pripadnici Interventne grupe J. N., P. J., Đ. A., M. I., J. R. i V. M. zlostavljali su i povredili oštećene S. M., L. Đ. i P. M. Prilikom privođenja oštećenih ispred lokala „L. R.“ okrivljeni M. I. je vukao oštećenog P. M. do službenog vozila, hvatajući ga za ruke i vrat, zajedno sa okrivljenim V. M. vukući ga i čupajući, dok je okrivljeni P. J. zadao udarac oštećenom S. M. pesnicom u predelu uva, a nakon toga ga je pendrekom udario u predelu leđa. Okrivljeni J. N. je rukama uhvatio za vrat oštećenog L. Đ. i bacio ga na pod gde ga je pritiskao</p>	Optužni predlog, Kt. 215/12, od 10. 5. 2012.	K. 228/2012, od 20. 2. 2014.	Zlostavljanje u sticaju sa lakom telesnom povredom	J. N., P. J., Đ. A., M. I., J. R. i V. M. oglašeni krivim	Usladne osude (utvrđene kazne zatvora od pet meseci sa periodom proveravanja od dve godine)

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
24.	Bar	<p>rukama u predelu vrata, a nakon ubacivanja u vozilo otkriveni P. J. mu zadaje dva-tri udaraca otvorenom šakom u predelu glave, upućujući mu pogrdne reči. Nakon dolaska ispred zgrade UP i izvođenja oštećenog L. Đ. iz vozila, otkriveni P. J. M. I. i J. N. su mu zadali više udaraca pesnicama u predelu tela i nogama obuvenim u čizme, a po izvođenju oštećenog S. M. iz vozila otkriveni V. M, Đ. A. i J. R. su mu takođe zadali više udaraca otvorenim šakama i nogama obuvenim u čizme i potom ga vukli u stanicu policije. Dok se oštećeni S. M. nalazio na podu u prostorijama stanice policije, otkriveni su nastavili da ga udaraju nogama obuvenim u čizme, a otkriveni J. N. mu se obratio rečima: „Hajde, pičkice jedna, ustani, treba izvaditi k.... i popišat ti se po glavi“. Nakon izvođenja oštećenog P. M. iz vozila otkriveni P. J. i J. N. su mu zadali dva udaraca otvorenom šakom u predelu glave, a nakon što je od udaraca čučnuo otkriveni P. J. mu je zadao udarac nogom obuvenom u čizmu u predelu levog oka. Prilikom uvođenja oštećenog P. M. u prostorije UP, otkriveni P. J. i J. N. mu zadaju desetak udaraca u predelu glave, a otkriveni J. N. mu u kancelariji zadaje još jedan udarac otvorenom šakom, govoreći mu reči uvredljivog sadržaja i terajući ga da dirži glavu uz zid. Nakon izlaska iz kancelarije otkriveni J. N. je oštećenom S. M, koji se nalazio u hodniku, zadao udarac pesnicom u predelu grudi, usled čega je oštećeni pao na pod. Oštećeni su zadobili lake telesne povrede i to: oštećeni L. Đ. otok i crvenilo u predelu desnog obraza, promera oko 10x12 cm, sa oguljotinom promera oko 0,3 cm i oguljotine u predelu leđa sa desne strane u srednjem delu, promera oko 7x8cm; oštećeni P. M. krvni podliv u predelu gornjeg kapka levog oka, crvenilo ispod levog oka sa par sitnih oguljotina, oguljotinu na prednjoj strani grudnog koša ispod desnog rebarnog luka promera oko 5x5 cm, crvenilo u predelu leđa, oguljotinu sa unutrašnje strane desne nadlaktice promera oko 4x5cm, više ogrebotina u predelu vrata sa leve strane, crvenilo u levom slabinjskom predelu odmah iznad bedrene linije promera 2x3cm; oštećeni S.M. više trakastih crvenila u predelu leđa (lopatice i slabinjske lože)</p>					

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
24.	Bar	dužine od 4 do 6 cm, oguljotinu u predelu vrata sa leve strane bočno, promera 1 cm, više ogrebotina u predelu obe šake do 0,5 cm, ogrebotinu u predelu levog lakti, krvni podliv u predelu unutrašnje strane desne nadlaktice tamne boje, promera oko 2 cm, oguljotinu u predelu levog kolena, promera 3x5 cm.					
25.	Bar	7. 5. 2011., oko 4 č, službena lica OPS PJ Bar J. N. i M. I. zlostavljali su oštećenog M. D. tako što ga je okrivljeno J. N. najpre udario otvorenom šakom u predelu levog obraza, usled čega je oštećeni pao na zemlju, nakon čega su okrivljeni M. I. i J. N., podigli oštećenog, povelili ga iza džupa i udarili ga više puta nogama i rukama u predelu glave i tela, nanoseći mu lake telesne povrede.	Optužni predlog, Kt. 263/11, od 2. 12. 2011.	K. 402/2011, od 19. 5. 2014.	Zlostavljanje	J. N. i M. I. oglaseni krivim	Usladne osude (utvrđene kazne zatvora od tri meseca sa periodom proveravanja od jedne godine)
26.	Bar	Nepoznatog datuma, oko 19.15 č, pripadnici Interventne grupe UP J. N., R. I., R. R. i B. V. su na platou u blizini železničke stanice, naneli teške patnje i teško telesno povredili oštećene Đ. P. i A. I., sa ciljem da ih zastraše. Nakon lišavanja slobode oštećenih zbog narušavanja javnog reda i mira ispred ugostiteljskog objekta „P“, okrivljeni su ih službenim vozilom odvezli do platoua iza železničke stanice gde su ih izveli iz vozila i zadali im više udaraca pesnicama, nogama i službenim palicama u predelu glave i tela, a nastavili su da ih udaraju i posle privođenja u prostorije PJ, pri čemu su oštećenog A. I. koji je izgubio svest polivali vodom, a Đ. P. se smejali što je od primljenih udaraca vršio nuždu u pantalone. Oštećeni su zadobili teške telesne povrede i to: Đ. P. osam krvnih podliva, potres mozga, prelom nosnih kostiju sa dislokacijom, nagnječenje u levom bočnom slabinskom predelu promera oko 9x3 cm i nagnječenje levog bubrega praćeno mokrenjem krvi, te nekoliko crtaštih diskretnih oguljotina u predelu leđa, a A. I. u potiljačnom predelu promera 5x5 cm, prelom nosnih kostiju bez dislokacije, otok grebena nosa sa diskretnim krvnim podlivom, dve tačkaste oguljotine u čeonom predelu, oguljotine u predelu levog lakti promera oko 4x1 cm i površinske crtašte oguljotine na više mesta u predelu leđa.	Optužnica, Kt. 415/07, od 13. 9. 2008.	K. 121/2016, od 28. 11. 2016.	Mučenje u sticaju sa teškom telesnom povredom	J. N., R. I., R. R. i B. V. oglaseni krivim	J. N. – rad u javnom interesu (u trajanju od 240 č, koja će se izvršiti u periodu od šest meseci) R. I., R. R. i B. V. – uslovne osude (utvrđene kazne zatvora od osam meseci sa periodom proveravanja od dve godine i šest meseci)

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
27.	Bar	12. 4. 2017, oko 1.30 č, policijski službenik CB Bar M. R. je u naselju Šušanj i službenim prostorijama CB zlostavljao oštećenog M. A. tako što mu je, prilikom lišavanja slobode, zadao nekoliko udaraca šakama u predelu glave i tela, a nakon privođenja u službene prostorije CB oštećenom je ponovo zadao više udaraca šakama u predelu glave i tela. Oštećenom je zadobio tešku telesnu povredu u vidu nagnječenja donje usne praćenjem porculanskog zubnog mosta u gornjoj vilici za prva dva sekcija i drugi sekutića u donjoj vilici sa desne strane i ra- kutića i sedam oguljotina i krvnog podliva u predelu unutrašnje strane desne i sedam oguljotina i krvnog podliva u predelu unutrašnje strane desne potkolnice u donjoj trećini.	Optužni predlog, od 14. 3. 2018. (broj optužnog predloga je nedostupan)	K. 45/2018, od 2. 4. 2018.	Teška telesna povreda u sticaju sa zlostavljanjem	M. R. oglašen krivim	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od 11 meseci sa periodom proveravanja od dve godine)
28.	Bar	18. 8. 2017, oko 1.35 č, ispred ugostiteljskog objekta u Sutomoru, pripadnik Interventne jedinice CB Bar A. Đ. zlostavljao je oštećenog B. M. i lako ga telesno povredio tako što je, postupajući po prijavi da je došlo do narušavanja javnog reda i mira, prišao oštećenom i uhvatio ga za ruku pitajući ga šta se desilo, na šta mu je oštećeni odgovorio: „Šta je bilo indijanci“, nakon čega je oštećenog fizički napao zadajući mu nekoliko udaraca pendrekom u predelu desne ruke i gornjeg dela tela. Kada je oštećeni pao na tlo, okrivljeni mu je zadao još nekoliko udaraca pendrekom i nogama (obuvenim u čizme) u predelu gornjeg dela tela, nanoseći oštećenom lake telesne povrede u vidu pet krvnih podliva.	Optužni predlog, od 27. 10. 2017. (broj optužnog predloga je nedostupan)	K. 215/2017, od 8. 12. 2017.	Zlostavljanje u sticaju sa lakom telesnom povredom	A. Đ. oglašen krivim	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od tri meseca i 15 dana sa periodom proveravanja od jedne godine)
29.	Nikišić	15. 1. 2012, službenik Uprave policije R. D. zlostavljao je oštećenog V. B. i prema njemu postupao na način kojim se vreda ljudsko dostojanstvo tako što je tokom pregleda oštećenog, dok je oštećeni stajao prislonjen uz vozilo, njega rukom uhvatio za potiljačni deo glave a zatim mu više puta rukom gurnuo glavu tako da je oštećeni glavom udarao u vozilo, a nakon toga ga udario pesnicom u predelu bubrega nanevši mu lake telesne povrede u vidu preloma krunice prvog levog gornjeg sekutića i nagnječno-razderne rane u predelu sluzokože donje usne.	Optužni predlog, Kt. 104/12, od 26. 6. 2012.	K. 685/2012, od 25. 2. 2013.	Zlostavljanje	R. D. oglašen krivim	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od 60 dana sa periodom proveravanja od jedne godine)

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
30.	Nikišić	15. 5. 2013. oko 21.30 č. policijski službenici J. N., M. N., V. M. i M. D. zlostavljali su oštećenog R. B. tako što ga prvo J. N. udario pesnicom u potiljak glave, od kojeg udarca je R. B. pao na ulicu, nakon čega su ga svi okrivljeni više puta udarili pesnicama i nogama, na kojima su imali obuvene patike, u predelu glave i tela, nanoseći mu lake telesne povrede u vidu krvnog podliva desnog oka i nagnječenja iza levog uva.	Optužni predlog, Kt. 219/13, od 26. 9. 2013.	K. 368/13, od 11. 9. 2014.	Zlostavljanje u sticaju sa lakom telesnom povredom	J. N., M. N., V. M. i M. D. oslobođeni optužbe (zbog nedostatka dokaza)	/
31.	Nikišić	U noći između 27. i 28. 1. 2012. službenik Filijale za bezbednost saobraćaja UP PJ Nikišić J. M. zlostavljao je oštećenog maloletnog V. S. Oštećeni se u vozilu nalazio sa maloletnim V. D., a nakon izvršene kontrole kojom je utvrđeno da je vozio u alkoholisanom stanju i da treba da bude priveden u stanicu policije oštećeni i mlđb. V. D. su počeli da beže sa lica mesta. Oštećeni je u jednom momentu zastao, pa ga je okrivljeni sustigao i udario stisnutom pesnicom u predelu nosa nanoseći mu tešku telesnu povredu u vidu preloma nosne kosti sa pomeranjem koštanih fragmenata udesno.	Optužni predlog, Kt. 105/12, od 9. 4. 2012.	K. 1070/2012, od 8. 4. 2013.	Teška telesna povreda	J. M. oglasen krivim	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od šest meseci sa periodom proveravanja od dve godine)
32.	Nikišić	18. 2. 2015. službenik UP CB Nikišić S. M. je obavljajući poslove opsevnacije određenih objekata, bez uniforme, zlostavljao oštećene Đ. R. i D. M. Okrivljeni je najpre oštećenog Đ. R., u nameri da ga legitimise, pozvao da uestane, a nakon što mu se oštećeni obratio rečima: „Ko si ti da ti ja kažem ko sam ja“ i ustao, on ga je uhvatio za rever jakne i za ruku, pokazao mu službenu legitimaciju – značku i prijubio mu je uz lice, govoreći mu: „Evo ko sam ja.“ Tada je oštećenom tražio da mu dâ ličnu kartu, a kada je oštećeni izjavio da nema ličnu kartu okrivljeni ga je, držeći ga za ruku, gurao unazad i tako ga prislonio uz zid. U tom trenutku se oštećena D. M. obratila okrivljenom govoreći mu: „To mi je brat, on me čuva“, a potom im prišla i okrivljenog uhvatila za rukav jakne, govoreći mu: „Mići mi se od brata! Imam ja ličnu kartu, daću ti je ja“, nakon čega se okrivljeni okrenuo i oštećenu uhvatio za desnu ruku u predelu	Optužni predlog, Kt. 104/15, od 12. 6. 2015.	K. 212/2015, od 23. 9. 2015.	Zlostavljanje	S. M. oglasen krivim	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od četiri meseca sa periodom proveravanja od jedne godine)

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
32.	Niškić	zgloba šake, a potom je sa obe ruke odgurnuo od sebe. Oštećena D. M. je posrnula unazad telom udarila o pult i pala na pod, zadobivši laku telesnu povredu u vidu oguljotine i krvnog podliva na desnoj podlaktici veličine 3x2 cm.					
33.	Niškić	3. 7. 2014, u Blacu – Bukovik, policijski službenik D. Ž. je tokom svađe između građana M. Lj. i D. S. s jedne, i D. Ž. i D. Ž. s druge strane, fizički napao D. S. tako što ga je drvenim vilama, kao sredstvima podobnim da telo teško povrede ili zdravlje teško naruše, udario u predelu glave, a nogama obunenim u obuću sa tvrdim donom, takođe kao sredstvima podobnim da telo teško povrede ili zdravlje teško naruše, udario u predelu leve polovine grudnog koša. Oštećeni je zadobio lake telesne povrede u vidu razderne rane u predelu leve strane čela i oguljotina u predelu leve polovine grudnog koša.	Optužni akt, Kt. 326/14, od 30. 9. 2014.	K. 383/2014, od 10. 10. 2016.	Laka telesna povreda	D. Ž. oglašen krivim	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od tri meseca sa periodom proveravanja od jedne godine)
34.	Cetinje	24. 7. 2007, oko 00.15 č, policijski službenici Ispostave Cetinje N. Z. i Č. M. su lišavajući slobode oštećenog R. M. zbog učinjenog krivičnog dela prišli tom licu, kojom prilikom mu je okrivljeni Č. M. na mah, doveden bez svoje krivice u jaku razdraženost napadom od strane oštećenog, zadao jedan udarac stisnutom pesnicom u predelu levog uha, nanoseći mu tešku telesnu povredu u vidu rupture leve bubne opne. Nakon toga, obojica okrivljenih su zlostavljali oštećenog R. M. tako što su mu zadali više udaraca rukama i nogama, nanevši mu laku telesnu povredu u vidu višestrukog tačkastog crvenila u predelu trbuha i leđa, tačkastih rana oguljotina na laktovima, trakastog crvenila u predelu leve nadlaktice, i crvenila veličine 2x2 cm u spojašnjem predelu leve butine.	Optužni predlog, Kt. 176/07, od 9. 7. 2012.	K. 161/2012, od 23. 7. 2013.	Mučenje i zlostavljanje i mučenje i zlostavljanje u stečaju sa teškom telesnom povredom	N. Z. i Č. M. oglašeni krivim	Uslovne osude (okr. N. Z. utvrđena kazna zatvora od četiri meseca sa periodom proveravanja od dve godine; okr. Č. M. utvrđena kazna zatvora od pet meseci i 15 dana sa periodom proveravanja od dve godine)

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
35.	Cetinje	21. 4. 2013, oko 1.15 č, službenik OPS Ispostave Cetinje M. I. je obavljajući poslove kontrole saobraćaja, na ulici ispred benzinske pumpe u Cetinju, zaustavio oštećenog Đ. V. Oštećeni je postupio po njegovoj naredbi i zaustavio vozilo na mesto na koje mu je otkriveni pokazao. Otkriveni mu se zatim, bez povoda i povišenim tonom, obratio rečima: „Izlazi! Sad ćeš s nama“, ne objašnjavajući mu iz kog razloga niti gde to treba da ide. Neposredno nakon toga, otkriveni je rukom uhvatio oštećenog za kosu i tako ga izvukao iz vozila i odvuкао u službeno vozilo, da bi mu prilikom ulaska na zadnje sedište vozila zadao jedan udarac pesnicom u predelu grudi. U službenim prostorijama UP mu je potom bez povoda, dok je oštećeni bio lišen slobode, zadao još jedan udarac otvorenom šakom u predelu usta, a zatim napustio lice mesta.	Optužni predlog (broj i datum podnošenja optužnog predloga su nedostupni)	K. 197/2013, od 31. 1. 2014.	Zlostavljanje	M. I. oslobođen optužbe (zbog nedostatka dokaza)	/
36.	Cetinje	22. 2. 2011, oko 12.30 č, ovlašćeni policijski službenik Ispostave Cetinje K. B. je prilikom obavljanja informativnog razgovora zlostavljao oštećenog T. M. tako što mu je po ulasku u službeno prostoriju uputio reči: „Pričaj šta si napravio! Nemoj da lažeš tu, dosta mi je tvog manekimsanja svaki put“, a potom mu zadao više udaraca stisnutom pesnicom u predelu glave i tela, nanoseći mu laku telesnu povredu u vidu rane oguljotine – rane razderotine u desnom čeonom predelu dužine 3,5 cm vertikalno, rane oguljotine – rane razderotine iza leve ušne školjke dužine 3 cm vertikalno, krvnog podliva u predelu leve ušne školjke i krvnog podliva u predelu brade sa desne strane veličine 1x1 cm.	Optužni predlog, Kt. 37/12, od 25. 7. 2012.	K. 176/12, od 31. 12. 2014.	Zlostavljanje	K. B. oglasen krivim	Usllovna osuda (utvrđena kazna zatvora od četiri meseca sa periodom proveravanja od dve godine)
37.	Cetinje	2. 9. 2015, oko 21 č, policijski službenici UP OB Cetinje R. R. i K. V. su, po prethodnom dogovoru i zajedno, zlostavljali oštećene B. D. i T. I. i postupali prema njima na način kojim se vređa ljudsko dostojanstvo. Otkriveni R. R. je zaustavio automobil kojim je upravljao oštećeni T. I, a zatim je od oštećenog B. D. koji se nalazio na mestu suvozača, zatražio da napusti vozilo i sa sobom uzme svoje lične stvari. R. R. je nakon toga naložio oštećenom B. D. da iz torbice koju je imao izvadi sve stvari i stavi ih na haubu vozila, a na zahtev R. R. on je i izvrnuo torbicu i otvorio svoj novčanik. R. R. je potom naredio oštećenom B. D. da sa njim	Optužni predlog, Kt. 140/16, od 15. 5. 2017.	K. 42/2017, od 19. 6. 2017.	Zlostavljanje	R. R. i K. V. oslobođeni optužbe (zbog nedostatka dokaza)	/

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
37.	Cetinje	<p>pođe u službeno vozilo policije i sedne na mesto suvozača. Dok je stajao između oštećenog B. D. i vrata vozila, R. R. je oštećenom dva puta naložio da skine patike i čarape. Kada je oštećeni B. D. skinuo patike i čarape, okrivljeni R. R. ih je prepipao rukama i naredio oštećenom B. D. da skinu bermude. Nakon što je oštećeni skinuo bermude, R. R. ih je prepipao rukama i naredio oštećenom B. D. da skine donji veš, a kada je oštećeni i to učinio, okrivljeni R. R. mu je naložio da pomeri genitalije i uključenom baterijskom lampom je osvetlio genitalni predeo između njegovih nogu, pa je oštećenom B. D. naredio i da podigne majicu. Nakon svega toga, okrivljeni R. R. je naložio oštećenom B. D. da se obuče, pitao ga za poznanstvo i odnose sa T. I. i naredio mu da se vrati u vozilo oštećenog T. I. Potom je okrivljeni R. R. zahvao od oštećenog T. I. da pođe sa njim u službeno vozilo i da sedne na mesto suvozača, gde je okrivljeni R. R. ponovo zauzeo položaj između mesta suvozača i vrata i naložio oštećenom T. I. da skine odelu i obuću, da pomeri genitalije i raširi guzove. Njegovu garderobu je rukama prepipao i naredio mu da se obuče i vrati do vozila. Sve ovo vreme, okrivljeni K. V. se nalazio između zaustavljenog vozila kojim je upravljao oštećeni T. I. i službenog vozila policije, odakle je posmatrao radnje koje je preduzimao okrivljeni R. R. prema oštećenima saglašavajući se sa njima. Okrivljeni R. R. je zatim izvršio pretes unutrašnjosti vozila, a nakon toga su obojica okrivljenih pretresli gepek vozila i zahtevali od oštećenog T. I. da izvadi stvari iz ranca koji je imao sa sobom, što je oštećeni i uradio. Okrivljeni nisu upoznali oštećene sa razlozima zbog kojih preduzimaju opisane radnje prema njima.</p>	Optužni predlog, Kt. 120/14, od 16. 9. 2013.	K. 120/2014, od 15. 9. 2014.	Laka telesna povreda	K. E. i D. S. oslobođeni optužbe (optužni predlog podnet posle roka od 30 dana)	/
38.	Ulcinj	<p>Službenici UP OB Ulcinj K. E. i D. S. okrivljeni zbog krivičnih dela lake telesne povrede, protivpravnog lišenja slobode i zloupotrebe službenog položaja, po optužnom predlogu supsidijarnog tužioca od 4. 9. 2014.</p>					

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
39.	Učini	<p>U noći između 10. i 11. 10. 2013. policijski službenici M. M. K. D. i M. P. angažovani na rasvetljavanju krivičnog dela razbojništva učinenog na štetu V. S, naneli su velike telesne i duševne bolove i teške telesne i duševne patnje oštećenom Š. R. sa ciljem da od njega dobiju obaveštenje u vezi izvršenja razbojništva. Nakon što je oštećeni izjavio da ne zna ništa o predmetnom krivičnom delu, otkriveni su mu prvo upućivali pogrdne reči, da bi mu posle toga obukli pancir košulju. Zatim ga je otkriveni K. D. udario više puta bejzbol palicom u predelu grudi i stomaka, a jednom i u predelu leđa, dok ga je otkriveni M. P. udarao nogom obuvenom u cipelu u predelu grudi. Bejzbol palicu je potom uzeo otkriveni M. M. i udario oštećenog nekoliko puta u predelu grudi. Kada je na pitanje otkrivenih oštećeni ponovo izjavio da ne zna ništa o predmetnom krivičnom delu, otkriveni K. D. i M. M. su mu skinuli pancir košulju, pa ga je otkriveni K. D. uhvatio za trenerku i odbijajući ga od sebe više puta udario leđima i glavom o zid, šamarajući ga u predelu lica, glave i vratnih žila. Otkriveni M. M. je potom udario oštećenog nekoliko puta pesnicama u predelu grudi i ramena, a otkriveni M. P. ga je udario nogom u predelu grudi, usled čega je on pao na pod. Otkriveni je jake mučnine uspeo da sedne na stolicu otkriveni K. D. je nastavio da ga vređa i da mu preti, udarajući ga još dva puta nogom u grudi. Oštećeni je zadobio lake telesne povrede u vidu velikog, slivenog krvnog podliva kože i potkožnog mekog tkiva u središnjem predelu prednjeg trbušnog zida iznad ravnih pupka, zahvatajući i želudačni predeo i predeo ispod levog rebarnog luka, kao i levi dojkin predeo, sa krvnim podlivom kože u predelu prednje strane levog ramena, nepravilnog oblika veličine dlana.</p>	Optužnica, Kt. 263/14, od 22. 1. 2015.	K. 8/2015, od 3. 4. 2015.	Mučenje	M. M. K. D. i M. P. oslobođeni optužbe (tužilac odustao od optužbe)	/

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
40.	Kolašin	7. 3. 2010. policijski službenik Ispostave Kolašin Ž. B. zlostavljao je oštećenog R. P. tako što je prilikom kontrole saobraćaja zaustavio vozilo kojim je upravljao oštećeni, a nakon toga ga pitao da li mu je vozilo ispravno i da li ima prateću opremu, da bi ga, kada je oštećeni izašao iz vozila kako bi mu pokazao da ima prateću opremu, udario donjim delom otvorene šake po palcu leve ruke a nakon toga i pesnicom u predelu leve jagodične kosti. Oštećeni je zadobio lake telesne povrede u vidu nagnjećine u predelu leve gornjovilične regije glave i nagnjećine kože i kidanja veze zgloba rućja za prvi prst leve šake.	Kt. 25/10, od 18. 11. 2010.	K. 12/2013, od 12. 4. 2013; Viši sud u Bijelom Polju, Kž. 399/2013, od 2. 4. 2013.	Mučenje i zlostavljanje	Ž. B. oslobođen optužbe jer (nije dokazano postojanje namere da se oštećenom nanese velike patnje, da se zlostavlja i muči)	/
41.	Kolašin	6. 4. 2006. oko 23 č, policijski službenik T. Z. je zajedno sa više neidentifikovanih lica zlostavljao oštećenog R. M. i naneo mu teške telesne povrede. Nakon privođenja oštećenog u službene prostorije zbog sumnje da je izvršio krivično delo, dok se nalazio u kancelariji vezan liscama, okrivljeni mu je prišao i počeo da ga udara rukama i nogama po glavi i telu. Tome su se priključili i ostali policijski službenici koji su sa okrivljenim T. Z. nastavili da udaraju oštećenog po glavi i telu. Teške telesne povrede koje je oštećeni zadobio ogledale su se u potresu mozga, nagnjećenju glave u desnom temenom potiljačnom predelu sa ogoļjotinom, nagnjećenju u predelu leve ušne školjke, nagnjećenju zida grudnog koša sa leve strane, nagnjećenju u predelu levog skočnog zgloba, dvema ogoļjotinama sa zadnje strane grudnog koša, ogoļjotinama u predelu zadnje strane vrata na zadnjoj desnoj strani grudnog koša i u predelu leve strane grudnog koša, ogoļjotinama u predelu desne podlaktice, levog kolena i otoka u desnom temenom predelu.	Optužnica, Kt. 149/07, od 30. 4. 2009.	K. 47/2012, od 24. 12. 2013.	Zlostavljanje i mučenje u sticaju sa teškom telesnom povredom	T. Z. oslobođen optužbe (zbog nedostatka dokaza)	/

Br:	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
42.	Kotor	<p>29. 8. 2010, oko 3 č, policijski službenici Š. M. i P. A. zlostavljali su oštećenog B. A. i prema njemu postupali na način kojim se vređa ljudsko dostojanstvo. Okrivljeni Š. M. je oštećenog uveo u službeno vozilo u namjeri da ga sprovede u stanicu policije. U vožnji do stanice policije okrivljeni je tri puta zaustavljao vozilo i oštećenom zadavao po više udaraca šakom u levi deo glave, a tokom vožnje ga je takođe udarao u levu polovinu glave. Nakon što su stigli ispred stanice policije, okrivljeni Š. M. je izvukao oštećenog iz vozila te je oštećeni pokleknuo, kada ga je okrivljeni Š. M. povukao za majicu i pocepao mu kapuljaču na istoj. Oštećenom je naneo lake telesne povrede u vidu krvnog podliva kože u predelu leve strane oka, petehijalni – tačkasti krvni podliv kože u predelu leve strane lica, oguljotine kože u levoj polovini čeonog predela, oguljotine kože u predelu levog i desnog kolena i ručja.</p> <p>S druge strane, okrivljeni P. A. je tokom saslušanja oštećenom B. A. zadao više udaraca pesnicom u predelu stomaka i po tri udarca šakama u predelu ušiju, nanoseći mu lake telesne povrede.</p>	Optužni predlog, Kt. 658/10, od 4. 8. 2011.	K. 435/13/11, od 2. 10. 2014.	Zlostavljanje	P. A. i Š. M. oglaseni krivim	<p>Usladne osude (utvrđene kazne zatvora od tri meseca sa periodom proveravanja od jedne godine)</p>
43.	Kotor	<p>1. 8. 2014, oko 23 č, pomoćnik u dežurnoj službi na prijemnici D. P. zlostavljao je oštećenog L. V. Oštećeni je došao u dežurnu službu sa licima I. B. D. S. i M. S. radi podnošenja krivične prijave protiv N. N. lica. Prilikom uzimanja podataka od podnosioca prijave, oštećeni je pitao okrivljenog: „Zar čemo na hodniku da podnosimo prijavu“, na šta mu je okrivljeni odgovorio povišenim tonom: „Pitao sam te kako se zoveš i prezivaš.“ Kada je oštećeni odgovorio okrivljenom da nije dobro čuo i da nema potrebe da mu se obraća povišenim tonom, okrivljeni mu je zadao udarac nogom u butinu dok je sedao na klupi i dva udarca otovorenom šakom u predelu lica, nanoseći mu laku telesnu povredu u vidu tri krvna podliva praćenjem VII kranijalnog nerva.</p>	Optužni predlog, Kt. 529/14, od 17. 2. 2015.	K. 53/2015, od 29. 3. 2016.	Zlostavljanje	D. P. oglasen krivim	<p>Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od tri meseca sa periodom proveravanja od jedne godine)</p>

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
44.	Kotor	<p>1. 2. 2014. u periodu od 8 do 12 č. u Policijskoj stanici OB Kotor, policijski službenik B. L. je upotrebio silu i pretnju u nameri da iznuđi priznanje od oštećenog V. B. Nakon što je oštećeni doveden u Stanicu policije zbog upravljanja neregistrovanim vozilom, otkriveni ga je uveo u kancelariju i u prisustvu N. N. službenih lica od njega tražio da prizna da je učestovao u nekim krađama. Pošto je oštećeni to negirao, otkriveni ga je udario pesnicom u leđa, vičući: „Sad ću da ti pokležem“, usled čega je oštećeni pao. Kada je otkriveni pitao oštećenog zašto je pao, ovaj mu je odgovorio da se okliznuo. Na taj odgovor je otkriveni kazao: „Tako je“, a onda je oštećenog poveo u drugu kancelariju preteći mu da će ga naterati da sve prizna. Svaki put kad bi oštećeni negirao izvršenje krivičnog dela i pokušavao da objasni gde se nalazio u kritično vreme, otkriveni bi ga udarao šakama po glavi u predelu temena i sa strane, preteći mu: „Ako ti ne mognem ništa, bar ćeš me zapamtiti, polomit ću ti kosti.“ Otkriveni je u jednom trenutku izašao iz kancelarije i ubrzo se vratio držeći u ruci veliki šrafciğer. Tada je naredio oštećenom da se izdigne i da legne „potrbuške“ što je ovaj i učinio, misleći da će mu otkriveni staviti lisece. Međutim, otkriveni mu je tada seo na leđa, savio mu noge u koljenima i počeo da ga udara drškom od šrafciğera po stopalima, sve vreme tražeći da prizna izvršenje krivičnih dela ili navede neko drugo lice koje je povezano sa krađama na području Risna i Perasta ili sa nekim drugim krivičnim delom. Otkriveni je povremeno ustajao ne dozvoljavajući oštećenom da se digne, vredao ga i psovao. U jednom trenutku, oštećenom su prišla četvortica N. N. policijskih službenika, od kojih je jedan počeo da ga šutira nogama u predelu rebara i bubrega. Pošto su ova lica izašla iz kancelarije, otkriveni je naredio oštećenom da ustane i stane u ćošak i nakon toga mu je, sa još jednim N. N. službenikom koji je u međuvremenu ušao u kancelariju, prišao i obojica su šakama udarali u predelu glave tražeći da prizna bilo šta ili da kaže da je M. D. ili neko drugi učinio krivično delo, preteći da će razglasiti po gradu</p>	(podaci o optužnom aktu su nedostupni)	K. 249/17/15, od 7. 5. 2018; Viši sud u Podgorici, Kž. 57/4/2018, od 17. 12. 2018.	Iznuđivanje iskaza	B. L. oглаšen krivim	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od tri meseca sa periodom proveravanja od jedne godine)

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
44.	Kotor	da je špijun. Oštećeni im je sugerisao da pozovu M, što nisu učinili, a njemu nisu omogućili da zove porodicu i advokata, da bi ga tek oko 12 č. pustili da ide kući. Oštećeni je zadobio lake telesne povrede u vidu otko i oguljotine u predelu leve pazušne jame.					
45.	Berane	U periodu od 6. do 8. 7. 2007. u prostorijama UP PJ Berane, inspektori za suzbijanje privrednog kriminaliteta Ž. D. i N. V. su u cilju dobijanja priznanja za izvršenu bespravnu seču 30 čamovih stabala naneli veliki telesni bol i teške patnje oštećenima Lj. S. i M. I. tako što su ih otvorenim šakama udarali u predelu lica, a potom ih stisnutim šakama, tj. pesnicama i nogama obuvenim u cipele više puta udarali u predelu glave i tela. Oštećeni su zadobili lake telesne povrede i to: oštećeni Lj. S. u vidu krvnog podliva ispod desnog oka promera 5x3 cm, sa krvnim podlivom unutrašnjeg dela veznice desnog oka, a oštećeni M. S. u vidu krvnog podliva na spoljašnjoj strani desne butine promera 8x8 cm nepravilnog oblika, modro-modrikaste ljubičaste boje i krvni podliv na prednjoj levoj strani grudnog koša promjera 6x6 cm nepravilnog oblika, nejasnih ivica mirko-modrikasto ljubičaste boje.	Optužnica, Kt. 115/08, od 17. 1. 2008.	K. 17/2012, od 31. 3. 2014.	Mučenje	Ž. D. i N. B. oslobođeni optužbe (zbog nedostatka dokaza)	/
46.	Berane	11. 10. 2013. između 14 i 15 č, u kiosku »Kolt«, policijski pripravnik D. Š. je vršenjem nasilja, drskim i bezobzirnim ponašanjem ugrozio spokojstvo oštećene M. R. i remetio javni red i mir. On je oštećenoj, nakon upozorenja da napusti kiosk, uputio reči: »Zapamtiteš ovaj dan, ima da te sjebem, znaš li ti ko sam ja«, a zatim je stisnutom pesnicom udario u predelu lica – usana, usled čega je ona posrnula unazad. Nakon što ga je oštećena ponovo zamolila da se udalji, okrvljeni ju je ispred kioska uhvatio za kosu i otvorenom šakom je udario u predelu lica i sa obe ruke više puta udarao po telu. Oštećena je zadobila lake telesne povrede u vidu krvnog podliva gornje i donje usne levog ugla usana, sa oguljotinom sa unutrašnje strane kao i psihičke tegobe u vidu stresogene reakcije produženog tipa.	Optužni predlog, Kt. 257/2013, od 10. 12. 2013.	K. 27/2015, od 21. 5. 2015.	Nasilničko ponašanje	D. Š. oslobođen optužbe (zbog nedostatka dokaza)	/

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
47.	Rožaje	1. 8. 2015. oko 20 č, policijski službenik Stanice granične policije Rožaje V. K. zlostavljao je S. tako što ga je desnom rukom uhvatio za levu nadlakticu, uneo mu se u lice i telo, a zatim ga stisnuo jako gurajući ga u kancelariju vode smene i govoreći mu: „Zapamtićeš ti mene, sad ću ti ja pokazati“, kojom prilikom se oštećeni istrgao iz njegove ruke.	Optužni predlog, Kt. 227/15, od 30. 12. 2015.	K. 5/2016, od 16. 3. 2016.	Zlostavljanje	V. K. oglasen krivim	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od tri meseca sa periodom proveravanja od jedne godine)
48.	Pljevlja	27. 1. 2012. oko 23 č, policijski službenik M. D. je teško telesno povredio oštećenog S. tako što ga je staklenom pivskom flašom udario u predelu nosa, usled čega je oštećeni pao na pod od pločica. Okrivljeni je potom nastavio da udara oštećenog nogama i rukama po glavi i telu, noseći mu tešku telesnu povredu lučnog dela glave u vidu oguljotine kože grebena nosne piramide, preloma nosnih kostiju i njihovog pomjeranja i oštećenja sitnih krvnih sudova sluzokože nosnih hodnika i krvnih sudova slomljenih nosnih kostiju.	Optužni predlog, Kt. 35/12, od 29. 3. 2012.	K. 49/2013, od 27. 5. 2013.	Teška telesna povreda	M. D. oslobođen optužbe (zbog nedostatka dokaza)	/
49.	Herceg Novi	23. 2. 2014. između 3.30 i 4 č, policijski inspektor u Stanici policije Herceg Novi J. I. zlostavljao je oštećenog J. B. koji se prethodno ispred objekta brze hrane „Artos“ u alkoholisanom stanju udvarao njegovoj supruzi. Okrivljeni je pozvao službenike interventne policije V. D. i T. M. koji su se nalazili nedaleko od mesta događaja, a kada su oni došli, legitimisao se oštećenom i zatražio od oštećenog da se legitimise što je ovaj i učinio. Okrivljeni se nakon toga obratio oštećenom rečima: „Ti si sa Cetinja, došao si da praviš nered po Herceg Novom“ i naredio mu da uđe u policijski kombi – maricu, u deo vozila namenjen za prevoz osumnjičenih lica. Okrivljeni je potom ušao za oštećenim u isti deo marice, vezao mu lisece za ruke i dok se vozilo kretalo prema stanici policije, u više navrata, najmanje tri puta, stisnutim pesnicma udario oštećenog u predelu glave i grudnog koša. Oštećeni je zadobio lake telesne povrede u vidu krvnog podliva i otoka u predelu levog obraza, rane	Optužni predlog, Kt. 42/14, od 19. 6. 2014.	K. 83/2014, od 14. 9. 2015.	Zlostavljanje	J. I. oglasen krivim	Uslovna osuda (utvrđena kazna zatvora od pet meseci sa periodom proveravanja od dve godine)

Br.	OSNOVNI SUD	OPTUŽBA	BR. I DATUM OPTUŽNOG AKTA	BR. I DATUM PRVOSTEP. PRESUDE NAZIV SUDA, BR. I DATUM DRUGOSTEP. PRESUDE	KRIVIČNO DELO	ISHOD POSTUPKA	KRIVIČNA SANKCIJA
49.	Herceg Novi	razderine sluzokože usta u visini levog obraza, u predelu Stenonove papile (iznad drugog gornjeg kutnjaka i u visini kvržica bočnih zuba) dužine 3 cm, ranu razderinu sluzokože usta u visini levog obraza (u visini očajnika) dužine 1 cm, nagnječinu u grudnjačinom predelu promera 2,5x2,5 cm i pukotinjast prelom – naprsnuće u predelu okrajka XII rebra sa leve strane (bez oštećenja plućne maramice).					
50.	Herceg Novi	20. 7. 2014, oko 16 č, policijski službenik u pograničnoj policiji PJ Herceg Novi V. D. je ušao u verbalnu raspravu sa oštećenim V. M. i licem I. N. na parking ispred kafane, jer su V. M. i I. N. dolaskom na parking zakacili njegovo parkirano vozilo. Nakon okončanja verbalne rasprave bez fizičkog obračuna, V. M. i I. N. su vozilom otišli sa mesta događaja ali su se nakon kraćeg vremena vratili i tom prilikom ponovo zatekli okrivljenog. Nakon što je oštećeni izašao iz vozila, okrivljeni i on su istovremeno krenuli jedan prema drugom, galameći i mašući rukama. Oštećeni je udario okrivljenog rukom u predelu grudnog koša, a okrivljeni je njega udario u predelu glave mobilnim telefonom. Potom je okrivljenom prišao I. N. i udario ga pesnicom u predelu temena glave, uhvatio rukama oko struka i rukom za lice, a okrivljeni je ugrizao I. N. za domali prst desne ruke.	Optužni predlog. Kt. 258/2014, od 8. 10. 2014.	K. 134/14, od 25. 11. 2014.	Laka telesna povreda	V. D. oslobođen optužbe	/

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

343.8:343.412(497.16)

341.231.14

ИЛИЋ, Владица, 1989–

Kaznena politika u oblasti zabrane zlostavljanja u
Crnoj Gori / Vladica Ilić, Aleksandar Trešnjev, Tea Gorjanc
Prelević. – Beograd : Beogradski centar za ljudska prava,
2021 (Beograd : Dosije studio). – 95 str. : tabele ; 23 cm. –
(Biblioteka Ljudska prava ; 29)

“...u sklopu programa ‘Horizontal facility for Western
Balkans and Turkey’ i projekta ‘Borba protiv zlostavljanja i
nekažnjivosti i unapređenje primjene prakse Evropskog suda
za ljudska prava na nacionalnom nivou (FILL)’..” --> prelim.
str. – Tiraž 200. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-7202-219-3

1. Трешњев, Александар, 1969– [аутор]

2. Горјанц Прелевић, Теа, 1973– [аутор]

а) Тортура – Сузбијање – Казнена политика – Црна Гора

б) Жртве насиља – Међународна заштита

COBISS.SR-ID 37949961

IZBOR IZ IZDANJA
BEOGRADSKOG CENTRA ZA LJUDSKA PRAVA

Biblioteka LJUDSKA PRAVA

Slobodan Beljanski, Međunarodni pravni standardi
o krivičnom postupku, 2001.

Karen Rid, Evropska konvencija o ljudskim pravima
– vodič za praktičare, 2007.

Filip Lič, Obračanje Evropskom sudu za ljudska prava, 2007.

Ivan Janković, Zabrana zlostavljanja, 2010.

Radmila Dragičević Dičić, Ivan Janković, Sprečavanje i kažnjavanje mučenja
i drugih oblika zlostavljanja – priručnik za sudije i tužioce, 2011.

Nevena Dičić–Kostić, Zabrana zlostavljanja i izveštavanje medija
– priručnik za novinare, 2011.

Biblioteka DOKUMENTI

Raija Hanski i Martin Šajnin,

Najvažniji slučajevi pred Komitetom za ljudska prava, 2007.

Bojan Đurić, Zbirka odluka o ljudskim pravima V – Presude Evropskog
suda za ljudska prava o pitanjima koja se odnose
na slobodu i bezbednost ličnosti, 2007.

Biblioteka UDŽBENICI

Vojin Dimitrijević, Dragoljub Popović, Tatjana Papić, Vesna Petrović,
Međunarodno pravo ljudskih prava, 2007.

Vojin Dimitrijević, Obrad Račić, Vladimir Đerić, Tatjana Papić, Vesna
Petrović, Saša Obradović, Osnovi međunarodnog javnog prava, 2007.

POSEBNA IZDANJA

Bojan Gavrilović, Predlozi za unapređenje pravnog okvira i prakse u
oblasti sprečavanja i kažnjavanja zlostavljanja u Srbiji
(na srpskom i engleskom jeziku), 2012.

Jelena Radojković (ur.), Mere za smanjenje zatvorske populacije
– primeri dobre prakse, 2014.

Biblioteka IZVEŠTAJI

Žarko Marković, Zabrana zlostavljanja i prava lica lišenih slobode
u Srbiji (na srpskom i engleskom jeziku), 2011.

Nikola Kovačević, Žarko Marković, Nevena Nikolić, Pritvor
– Ultima ratio? (na srpskom i engleskom jeziku), 2014.

ISBN 978-86-7202-219-3

*Ova analizu pripremljena je uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope.
Stavovi izraženi u njoj ne predstavljaju nužno zvanične stavove Evropske unije ili Saveta Evrope*

Finansirano
od strane Evropske
unije i Saveta Evrope



Implementirano
od strane Saveta Evrope